

Auteursrechterlijke overeenkomst

Opdat de Universiteit Hasselt uw eindverhandeling wereldwijd kan reproduceren, vertalen en distribueren is uw akkoord voor deze overeenkomst noodzakelijk. Gelieve de tijd te nemen om deze overeenkomst door te nemen, de gevraagde informatie in te vullen (en de overeenkomst te ondertekenen en af te geven).

Ik/wij verlenen het wereldwijde auteursrecht voor de ingediende eindverhandeling met

Titel: De vzw-wet 7 jaar na de wetswijziging: boekhoudkundige struikelblokken en de toegevoegde waarde van de nieuwe verplichtingen

Richting: master in de toegepaste economische wetenschappen - marketing

Jaar: 2009

in alle mogelijke mediaformaten, - bestaande en in de toekomst te ontwikkelen - , aan de Universiteit Hasselt.

Niet tegenstaand deze toekenning van het auteursrecht aan de Universiteit Hasselt behoud ik als auteur het recht om de eindverhandeling, - in zijn geheel of gedeeltelijk -, vrij te reproduceren, (her)publiceren of distribueren zonder de toelating te moeten verkrijgen van de Universiteit Hasselt.

Ik bevestig dat de eindverhandeling mijn origineel werk is, en dat ik het recht heb om de rechten te verlenen die in deze overeenkomst worden beschreven. Ik verklaar tevens dat de eindverhandeling, naar mijn weten, het auteursrecht van anderen niet overtreedt.

Ik verklaar tevens dat ik voor het materiaal in de eindverhandeling dat beschermd wordt door het auteursrecht, de nodige toelatingen heb verkregen zodat ik deze ook aan de Universiteit Hasselt kan overdragen en dat dit duidelijk in de tekst en inhoud van de eindverhandeling werd genotificeerd.

Universiteit Hasselt zal mij als auteur(s) van de eindverhandeling identificeren en zal geen wijzigingen aanbrengen aan de eindverhandeling, uitgezonderd deze toegelaten door deze overeenkomst.

Ik ga akkoord,

SMETS, Lize

Datum: 14.12.2009

De vzw-wet 7 jaar na de wetswijziging

Boekhoudkundige struikelblokken en de toegevoegde waarde van de nieuwe verplichtingen

Lize Smets

promotor :
Prof. dr. Nadine LYBAERT

Woord vooraf

Met het afronden van deze masterproef komt het einde van mijn opleiding tot Master in de Toegepaste Economische Wetenschappen aan de Universiteit Hasselt in zicht. Vier jaren van zwoegen en studeren, vriendschap en plezier worden hiermee afgesloten.

Het schrijven van een masterproef is, zoals het ondernemen van een pelgrimstocht, een werk van lange adem. Gaandeweg leer je stap voor stap, door vallen en opstaan, de eindbestemming te bereiken. Gelukkig heb ik de weg naar de eindbestemming niet alleen moeten afleggen. Het is dan ook mijn oprecht genoegen om hier de personen die een grote hulp waren bij de realisatie van deze masterproef te bedanken.

Vooreerst zou ik graag mijn promotor Prof. dr. Nadine Lybaert willen bedanken omdat ik dankzij haar de kans kreeg om dit interessant onderwerp uit te werken. Daarenboven wil ik haar bedanken voor haar deskundige begeleiding, opbouwende kritiek, nuttige suggesties en voor al de tijd die ze heeft vrijgemaakt voor deze masterproef.

Een bijzonder woord van dank gaat uit naar de respondenten van de bevraging van de bevoorrechte getuigen. Ondanks hun drukke agenda waren zij toch bereid om mij te laten delen in hun kennis en expertise. Zonder hun kostbare informatie was deze masterproef nooit geworden wat hij nu is. Daarnaast wil ik de heer Pieter Daens bedanken voor de kans die ik kreeg om mijn praktijkonderzoek uit te voeren bij de vzw speelpleinwerking Zowiezo en voor zijn overige ondersteuning.

Speciaal wil ik mijn nicht Nele nog bedanken voor het nalezen van deze masterproef en voor de interesse die ze toonde in mijn studieloopbaan. Ook een speciaal woord van dank aan Anneleen, ik hoop dat het pact dat we 8 jaar geleden sloten nog lang stand blijft houden.

Tot slot gaat mijn oprechte dank uit naar mijn ouders, broer en vriend voor hun onvoorwaardelijke geduld, begrip, steun en toeverlaat tijdens mijn hele studieloopbaan.

Lize Smets

Hasselt, 2 juni 2009

Samenvatting

Op 11 december 2002 werd de wet van 2 mei 2002 betreffende de verenigingen zonder winstoogmerk, de internationale verenigingen zonder winstoogmerk en de stichtingen gepubliceerd in het Belgisch staatsblad. Deze wet wijzigt de initiële wet van 27 juni 1921, met het oog op meer transparantie, rationalisering en modernisering.

De aangebrachte wijzigingen in de wet van 27 juni 1921 zorgen ervoor dat de vzw's onderworpen worden aan striktere boekhoudkundige regels. In concreto komt het erop neer dat de kleine vzw's een vereenvoudigde boekhouding moeten bijhouden volgens de modellen opgelegd in het KB van 26 juni 2003, terwijl de grote en zeer grote vzw's een dubbele boekhouding voeren naar analogie van de ondernemingsboekhouding zoals geregeld in het KB van 19 december 2003.

Eveneens moeten de vzw's door de wijziging van de wet van 27 juni 1921 de verschillende gegevens van de vzw centraliseren in een vzw-dossier op de griffie van de Rechtbank van Koophandel en op de zetel van de vzw.

In de veronderstelling dat voor veel vzw's de aanpassingen aan deze nieuwe verplichtingen niet eenvoudig zijn, en bijgevolg ook niet van een leien dakje lopen, willen we in deze masterproef nagaan wat nog steeds boekhoudkundige struikelblokken zijn en wat de toegevoegde waarde is van de nieuwe verplichtingen. Vandaar luidt onze centrale onderzoeksvraag: 'Welke boekhoudkundige struikelblokken bestaan er nog steeds en wat is de toegevoegde waarde van de nieuwe verplichtingen opgelegd in de vernieuwde wet van 27 juni 1921?'.

De probleemstelling wordt weergegeven in het eerste hoofdstuk. Hier wordt vanuit het praktijkprobleem de centrale onderzoeksvraag afgeleid. Om een antwoord te vinden op de centrale onderzoeksvraag wordt er gebruik gemaakt van zes deelvragen. Deze zijn:

- 'Hoe wordt de werking van de verenigingen zonder winstoogmerk gereguleerd?'.
- 'Wat houden de nieuwe boekhoudkundige verplichtingen voor kleine, grote en zeer grote vzw's in?'

- 'Wat zijn – nog steeds – struikelblokken met betrekking tot de nieuwe boekhoudkundige verplichtingen, en hoe kunnen we deze uit de weg gaan?'
- 'Hoe worden deze nieuwe boekhoudkundige verplichtingen ervaren?'
- 'Hoe kunnen internen en externen de financiële gegevens van een vzw analyseren en evalueren aan de hand van de opgelegde modellen?'
- 'Aan de hand van welke criteria kan men het gevoerde beleid zo goed mogelijk evalueren?'

Tot slot wordt in dit eerste hoofdstuk nog een bespreking van de onderzoeksopzet en de grenzen en beperkingen ervan gegeven.

Het tweede en derde hoofdstuk hebben betrekking op de literatuurstudie. In het tweede hoofdstuk wordt eerst een algemeen overzicht gegeven van de verenigingen in het algemeen, waarna de werking en de organen van de vereniging zonder winstoogmerk worden besproken. In het derde hoofdstuk komen de boekhoudkundige verplichtingen van de verenigingen zonder winstoogmerk aan bod. Eerst worden de criteria voor de verschillende groottes van vzw's besproken. Vervolgens worden de boekhoudkundige verplichtingen van de kleine vzw's, zoals geregeld in het KB van 26 juni 2003, besproken. Hoofdstuk 3 wordt afgerond met de boekhoudkundige verplichtingen voor de grote en zeer grote vzw's, zoals geregeld in het KB van 19 december 2003.

De bevindingen van de bevraging van de bevoorrechte getuigen worden weergegeven in hoofdstuk 4. Hier wordt er in 4.1 gestart met een beschrijving en verantwoording van de gevolgde aanpak en een beschrijving van de geïnterviewde personen. In de volgende punten worden de resultaten van de bevraging van acht bevoorrechte getuigen uitgewerkt. Zo worden in 4.2 de resultaten weergegeven over hoe de nieuwe boekhoudkundige verplichtingen ervaren worden. In 4.3 komen de struikelblokken met betrekking tot de nieuwe boekhoudkundige verplichtingen aan bod, evenals mogelijke oplossingen voor deze struikelblokken. Hoe internen en externen de financiële gegevens van een vzw kunnen analyseren en evalueren aan de hand van de opgelegde modellen wordt uitgewerkt in 4.4. Tot slot worden in 4.5 de resultaten besproken van de deelvraag over de criteria waarmee men het gevoerde beleid zo goed mogelijk kan evalueren.

In hoofdstuk 5 worden de resultaten van het praktijkonderzoek weergegeven. Het hoofdstuk wordt gestart in 5.1 met een beschrijving van hoe het praktijkonderzoek plaatsvond. Vervolgens worden in 5.2 de moeilijkheden die de kleine vzw Speelpleinwerking Zowiezo ondervond met de opgelegde modellen opgesomd. Tevens wordt in 5.2 het struikelbok van de kleine vzw Tele-Onthaal Limburg besproken. Tenslotte wordt er in 5.3 een oplossing voor al deze struikelblokken gezocht. De oplossing werd gebaseerd op de antwoorden aangereikt door de bevoorrechte getuigen en de voorhanden zijnde literatuur.

Aan de hand van de gevonden resultaten uit de literatuurstudie en de bevraging van de bevoorrechte getuigen worden in hoofdstuk 6 evaluatiekaders voor het evalueren van de werking van de vzw opgesteld. In 6.1 wordt een voorstel gedaan van een evaluatiekader voor de wettelijke verplichtingen, waarna in 6.2 een voorstel voor een evaluatiekader voor vrijwillige maatregelen wordt voorgesteld. Vooral dit laatste evaluatiekader kan voor extra toegevoegde waarde zorgen binnen de vzw.

Tot slot sluiten we deze masterproef af in hoofdstuk 7 met in 7.1 conclusies met betrekking tot de centrale onderzoeksvraag, gevolgd door methodologische kritieken in 7.2 en aanbevelingen voor verder onderzoek in 7.3. Deze masterproef wordt afgesloten in 7.4 met persoonlijke leerervaringen.

Inhoudsopgave

Woord vooraf

Samenvatting

Inhoudsopgave

Lijst met figuren

Lijst met tabellen

Hoofdstuk 1: Probleemstelling	1
1.1 Praktijkprobleem	1
1.2 Centrale onderzoeksvraag en deelvragen	3
1.3 Onderzoeksopzet.....	6
1.4 Grenzen en beperkingen	7
Hoofdstuk 2: Verenigingen en vereniging zonder winstoogmerk	8
2.1 Verenigingen in het algemeen.....	8
2.1.1 Vrijheid van vereniging.....	8
2.1.2 Definitie van vereniging.....	10
2.2 De vereniging zonder winstoogmerk	11
2.2.1 Definitie van vereniging zonder winstoogmerk.....	11
2.2.2 Rechtspersoonlijkheid	12
2.2.3 De vzw versus de feitelijke vereniging	13
2.2.4 De leden.....	15
2.2.5 De organen.....	16
2.2.5.1 De minimumorganisatiestructuur.....	16
2.2.5.2 De algemene vergadering.....	17
2.2.5.3 De raad van bestuur	21
Hoofdstuk 3: De boekhoudkundige verplichtingen van de vzw	25
3.1 Criteria en bepalingen voor de verschillende groottes van vzw's.....	25
3.1.1 Historie en aanpassingstermijnen	25
3.1.2 Algemene bepalingen ongeacht de grootte van de vzw	26
3.1.3 Criteria.....	27
3.1.4 Specifieke bepalingen naargelang de grootte van de vzw	28
3.2 De boekhoudkundige verplichtingen voor de kleine vzw's	31

3.2.1 Kwalitatieve kenmerken van de vereenvoudigde boekhouding.....	31
3.2.2 Het dagboek	32
3.2.3 De inventaris	33
3.2.4 De jaarrekening.....	34
3.3 De boekhoudkundige verplichtingen voor de grote en zeer grote vzw's	37
3.3.1 Aanpassingen van de wet van 17 juli 1975 door het KB van 19 december 2003	37
3.3.2 De jaarrekening.....	38
3.3.3 De inventaris	40
Hoofdstuk 4: Bevraging van bevoorrechte getuigen	42
4.1 Beschrijving bevraging van bevoorrechte getuigen	42
4.1.1 Beschrijving en verantwoording van de gevolgde aanpak.....	42
4.1.2 Beschrijving van de geïnterviewde respondenten	43
4.2 Hoe worden de nieuwe boekhoudkundige verplichtingen ervaren?	47
4.2.1 Zijn de nieuwe boekhoudkundige verplichtingen een goede zaak?.....	47
4.2.2 Zijn de nieuwe boekhoudkundige verplichtingen voor kleine vzw's een goede zaak?	51
4.2.3 Wat vindt u van de opgelegde boekhoudmodellen voor de kleine vzw's?.....	53
4.2.4 Wie ervaarde de meeste problemen met de nieuwe boekhoudkundige verplichtingen?	54
4.2.5 Samenvatting van de deelvraag: Hoe worden de nieuwe boekhoudkundige verplichtingen ervaren?	54
4.3 Wat zijn nog steeds struikelblokken met betrekking tot de nieuwe boekhoudkundige verplichtingen? Hoe kunnen we deze uit de weg gaan?.....	55
4.3.1 Welke struikelblokken met betrekking tot de boekhoudkundige verplichtingen zijn er?	55
4.3.2 Wat is een oplossing voor deze struikelblokken?.....	58
4.3.3 Samenvatting van de deelvraag: Wat zijn nog steeds struikelblokken met betrekking tot de nieuwe boekhoudkundige verplichtingen? Hoe kunnen we deze uit de weg gaan?	59
4.4 Hoe kunnen internen en externen de financiële gegevens van een vzw analyseren en evalueren aan de hand van de opgelegde modellen?	60

4.4.1 Op welke gegevens uit de opgelegde modellen moeten internen de evaluatie baseren? Is er een verschil tussen de evaluatie bij de kleine, grote of zeer grote vzw's?	60
4.4.2 Op basis van welke gegevens uit de opgelegde modellen moeten externen de evaluatie baseren? Is er een verschil tussen de evaluatie bij de kleine, grote of zeer grote vzw's?	63
4.4.3 Samenvatting van de deelvraag: Hoe kunnen internen en externen de financiële gegevens van een vzw analyseren en evalueren aan de hand van de opgelegde modellen?	66
4.5 Aan de hand van welke criteria kan men het gevoerde beleid zo goed mogelijk evalueren?	66
4.5.1 Welke criteria kan men gebruiken om bestuurders te evalueren? Is er hier een verschil tussen de verschillende groottes van vzw's?	67
4.5.2 Kan de algemene vergadering de raad van bestuur evalueren enkel en alleen op basis van de documenten die ter hunne beschikking worden gesteld? Zo niet, wat hebben zij nog meer nodig?	70
4.5.3 Zijn interne en externe audits wenselijk in een vzw context? Moet men hier een onderscheid maken naargelang de verschillende groottes van vzw's?	71
4.5.4 Is er nood aan een corporate governance code voor vzw's?	73
4.5.5 Samenvatting van de deelvraag: Aan de hand van welke criteria kan men het gevoerde beleid zo goed mogelijk evalueren?	74
Hoofdstuk 5: Praktijkonderzoek	76
5.1 Beschrijving praktijkonderzoek	76
5.1.1 Beschrijving en verantwoording van de gevolgde aanpak	76
5.2 Struikelblokken uit het praktijkonderzoek	77
5.2.1 Struikelblokken van Speelpleinwerking Zowiezo vzw	77
5.2.2 Struikelblok van Tele-Onthaal Limburg vzw	78
5.3 Oplossing voor de struikelblokken uit het praktijkonderzoek	78
5.3.1 Welk nummer moet er in bijlage A voor de bank- en kasrekeningen geschreven worden?	79
5.3.2 Mag er bij omschrijving ook gewoon een rekeningnummer gezet worden als de vzw zelf een eigen rekeningenstelsel uitwerkt?	79
5.3.3 Wat is het exacte verschil tussen goederen en diensten en diensten en diverse goederen?	80

5.3.4 Waar moet men – forfaitaire – vrijwilligersvergoedingen boeken?	81
5.3.5 Waar in bijlage C hoort de spaarrekening thuis? Onder geldbeleggingen of onder liquiditeiten? En moet men bij de aangifte van de taks tot vergoeding der successierechten, ook wel patrimoniumtaks genoemd, de spaarrekening dan aangeven?	82
5.3.6 Kan men in het opgelegde vereenvoudigde boekhoudmodel een analytische boekhouding integreren?	84
Hoofdstuk 6: Evaluatiekader	86
6.1 Evaluatiekader voor de wettelijke verplichtingen	86
6.2 Evaluatiekader voor vrijwillige maatregelen	89
Hoofdstuk 7: Algemene conclusies en slotbeschouwing	92
7.1 Conclusies met betrekking tot de centrale onderzoeksvraag	92
7.2 Methodologische kritieken	95
7.3 Aanbevelingen voor verder onderzoek	95
7.4 Persoonlijke leerervaringen	97
Lijst van geraadpleegde werken	98
Lijst van geraadpleegde wetteksten	100
Bijlagen.....	102

Lijst met figuren

Figuur 3.1: Beslissingsboom voor de te voeren boekhouding door vzw's	30
Figuur 3.2: Genormaliseerd model van het dagboek	33
Figuur 3.3: Genormaliseerd minimaal schema van de staat van ontvangsten en uitgaven	35
Figuur 3.4: Schema van de bijlage.....	35
Figuur 3.5: Schematisch overzicht van de jaarrekening van een kleine vzw	36
Figuur 3.6: Schematisch overzicht van de boekhoudkundige verplichtingen van grote en zeer grote vzw's	41
Figuur 5.1: Rood-zwart dimensie in de non-profit	50

Lijst met tabellen

Tabel 2.1: Verschil tussen een feitelijke vereniging en een vzw	14
Tabel 2.2: Voorwaarden voor het geldig aannemen van besluiten op de algemene vergadering	20

Hoofdstuk 1: Probleemstelling

In dit eerste hoofdstuk geven we een omschrijving van het praktijkprobleem. Dit ligt aan de basis voor het opstellen van de centrale onderzoeksvraag en de bijhorende deelvragen, die vervolgens in dit hoofdstuk terug te vinden zijn. Als laatste in dit hoofdstuk komt de onderzoeksopzet en de grenzen en beperkingen aan bod.

1.1 Praktijkprobleem

Na 81 jaren van bewezen diensten werd de wet van 27 juni 1921 grondig gewijzigd door de wet van 2 mei 2002 betreffende verenigingen zonder winstoogmerk, de internationale verenigingen zonder winstoogmerk en de stichtingen (*B.S.* 11 december 2002). Volgens Christiaens & Vanhee (2007) gebeurde dit om deze sector, met toenemend belang binnen het maatschappelijk leven, transparanter te maken en een betere controle toe te laten zonder afbreuk te doen aan het succes van deze organisatievorm. Zodoende heeft de beleidsmaker getracht om misbruiken van deze rechtsvorm te voorkomen, en derden een grotere veiligheid te waarborgen. In het verdere verloop van deze masterproef zal er verwezen worden naar de wet betreffende verenigingen zonder winstoogmerk, de internationale verenigingen zonder winstoogmerk en de stichtingen, door gebruik te maken van de wet van 27 juni 1921.

Het zijn niet alleen de vzw's die na 1 januari 2004 werden opgericht die zich moeten richten naar de vernieuwde wet van 27 juni 1921, ook de tienduizenden reeds bestaande vzw's werden genoodzaakt zich conform te maken (KB 2 april 2003, *B.S.* 6 juni 2003). Vooral voor deze laatste groep stond er een hele hoop nieuwigheden voor de deur.

Prims (2003) vat de wijzigingen aan de wet van 27 juni 1921 als volgt samen:

- onderwerping van alle verenigingen aan boekhoudkundige regels;
- centralisatie van alle gegevens in een dossier dat voor iedere vereniging wordt aangelegd op de Rechtbank van Koophandel van het arrondissement waar de vereniging haar zetel heeft;
- volledige regeling betreffende de bekendmaking van de akten van de vereniging en van de jaarrekeningen;
- betere regeling inzake de wijze van vertegenwoordiging van de vereniging;

- opheffing van bepaalde overbodige formaliteiten;
- rationale sanctieregeling bij niet-nakoming van de formaliteiten;
- procedure betreffende de ontbinding van niet meer actieve verenigingen;
- regeling voor erkenning van centra voor werkzaamheden van in het buitenland opgerichte verenigingen;
- modernisering van de taal;
- invoering van de stichting.

Al deze wijzigingen gebeurden in het kader van transparantie, rationalisering en modernisering. Samen moeten deze drie peilers zorgen voor een grotere veiligheid ten opzichte van leden en derden, en moeten ze misbruik trachten te voorkomen (Christiaens, 2002). De grotere veiligheid voor de leden moet er komen door de verplichte opmaking van de begroting en de jaarrekening evenals het recht op inzage in het vzw-dossier op de zetel van de vereniging. Naar derden toe werd getracht de transparantie te verhogen door hen inzage te geven in het vzw-dossier op de griffie van de Rechtbank van Koophandel. Voor de grote en zeer grote vzw's komt er nog een extra veiligheid bij daar zij verplicht worden om hun jaarrekening neer te leggen op de Nationale Bank van België. (Van Hecke & Vincke, 2008)

Wetende dat er in België op 1 januari 2007, zo'n 111.128 vzw's actief waren, met minstens dubbel zoveel bestuurders en nog veel meer vrijwilligers, valt het belang van de vernieuwde wet van 27 juni 1921 niet te ontkennen (Unizo, 2007). Voor de leden en nog meer voor de bestuurders is een goede kennis van de wet van 27 juni 1921 met de bijhorende verplichtingen een absolute must. Immers, hoewel er in regel wordt uitgegaan van beperkte aansprakelijkheid, kan er in uitzonderlijke gevallen toch sprake zijn van persoonlijke aansprakelijkheid. Ook het niet – of niet goed – naleven van de wet van 27 juni 1921 kan de ontbinding van de vereniging tot gevolg hebben.

Van alle vzw's in België hadden op 1 januari 2007 95.426 vzw's geen werknemers in dienst (Unizo, 2007). Hieruit kunnen we concluderen dat 85,87% van de vzw's volledig draait op vrijwilligers die zich belangeloos inzetten voor hun vereniging. Voor velen van hen is het aanpassen aan de wet van 27 juni 1921 en al haar bijhorende wetten en Koninklijke besluiten dan ook een werk van lange adem en extra stress (Boonen, 2006).

1.2 Centrale onderzoeksvraag en deelvragen

Zoals in bovenstaand praktijkprobleem werd aangehaald werden er diverse wijzigingen doorgevoerd in de wet van 27 juni 1921. De gevolgen van het niet, of niet correct, naleven van deze wet zijn niet te onderschatten. Toch lijkt het aanpassen aan de vernieuwde wet van 27 juni 1921 voor veel vzw's niet zo vanzelfsprekend. Gelet op dit alles luidt onze centrale onderzoeksvraag als volgt:

'Welke boekhoudkundige struikelblokken bestaan er nog steeds en wat is de toegevoegde waarde van de nieuwe verplichtingen opgelegd in de vernieuwde wet van 27 juni 1921?'

Om een antwoord te vinden op deze vraag zullen we gebruik maken van enkele deelvragen. Deze worden hieronder nader toegelicht.

Zoals uit het praktijkprobleem blijkt moeten de vzw's aan heel wat verplichtingen voldoen willen ze in orde zijn met de wet van 27 juni 1921. Het betreft niet alleen oprichtingsverplichtingen, maar ook jaarlijks terugkerende verplichtingen en zelfs dagelijkse verplichtingen zoals bijvoorbeeld het zonder uitstel inschrijven van de verrichtingen in het dagboek van ontvangsten en uitgaven. Volgens Boonen (2006) zijn de kleine vzw's zeer ontevreden over de extra administratieve verplichtingen, aangezien het voor de vele vrijwilligers een zeer ingewikkeld gebeuren is. Het extra opzoekwerk brengt voor de vzw extra kosten met zich mee, en bezorgt aan de vrijwilligers een hoop extra stress. Tevens zijn er volgens Boonen (2006) maar weinig vrijwilligers bereid om dit extra werk te leveren of om deze verantwoordelijkheid op zich te nemen, aangezien zij op de eerste plaats hun hobby willen uitoefenen. Niet verwonderlijk dat veel kleine vzw's zich de vraag stelden of het niet beter was om hun werking verder te zetten als een feitelijke vereniging (Procura vzw, 2005). Aangezien veel vrijwilligers door de bomen het bos niet meer zien wat betreft de verplichtingen opgelegd door de wet van 27 juni 1921 en wij de toegevoegde waarde van de verplichtingen willen nagaan, luidt onze eerste deelvraag: *'Hoe wordt de werking van de verenigingen zonder winstoogmerk gereguleerd?'*

Uitgaande van het praktijkprobleem hoeven de eindconclusies van het project 'Verenigingen onder de loep', waarbij 137 vzw's in acht Limburgse gemeenten werden geënkquêteerd in het kader van materproefonderzoek, ons niet te verbazen. Hieruit blijkt dat verschillende vzw's nog niet voldoen aan de boekhoudkundige verplichtingen zoals

vastgelegd in het KB van 26 juni 2003 (*B.S.* 11 juli 2003) en het KB van 19 december 2003 (*B.S.* 30 december 2003). Zo concludeerde Evens (2008) dat in 2007 slechts 23% van de kleine vzw's volledig in orde was met de verplichtingen om een begroting, een dagboek, een inventaris en een jaarrekening op te stellen en vervolgens deze jaarrekening neer te leggen op de griffie van de Rechtbank van Koophandel. Eerder verwonderlijk is het resultaat van Govaerts & Missotten (2008) dat 33% van de grote vzw's een vereenvoudigde boekhouding voerden in 2007. Dit wordt immers niet meer toegelaten door de gewijzigde wet van 27 juni 1921. Hiertegenover staat dat alle zeer grote verenigingen een dubbele boekhouding voeren, conform de wettelijke regelingen van de boekhouding van de vzw's. Ondervinden de verenigingen die niet volledig in orde zijn met de boekhoudkundige verplichtingen moeilijkheden met het toepassen van de wet van 27 juni 1921 en de bijhorende KB's? Of is er eerder sprake van onduidelijkheden of dubbelzinnigheden in de wet van 27 juni 1921?

Een interview met de directrice van Tele-Onthaal Limburg vzw, mevrouw Patricia Hemelaer, bracht één van de problemen aan het licht die verenigingen ondervinden bij het toepassen van de nieuwe boekhoudkundige verplichtingen. Tele-Onthaal Limburg valt onder de criteria van een kleine vzw, waardoor ze een vereenvoudigde boekhouding mogen voeren. Toch verklaarde mevrouw Hemelaer dat ze zich genooddaakt voelt om een dubbele boekhouding bij te houden omdat ze de kosten en opbrengsten van de twee verschillende afdelingen wil kennen. Bij haar weten is dit enkel mogelijk door het integreren van een analytische boekhouding, wat slechts mogelijk is in een dubbele boekhouding en niet in de vereenvoudigde boekhouding.

Uit de twee voorgaande alinea's kunnen we afleiden dat veel vzw's nog niet – of niet voldoende – in orde zijn met de nieuwe boekhoudkundig verplichtingen. De reeds bestaande vzw's zouden immers ten laatste vanaf het boekjaar dat begint op 1 januari 2006 of na deze datum, moeten voldoen aan de opgelegde boekhoudkundige verplichtingen (KB 2 april 2003). En gelet op het feit dat de rechtbank volgens artikel 18, 3° van de wet van 27 juni 1921 de ontbinding van de vereniging mag uitspreken - op verzoek van een lid, van een belanghebbende derde of van het openbaar ministerie - indien deze gedurende drie opeenvolgende boekjaren niet heeft voldaan aan de verplichting om een jaarrekening neer te leggen, lijkt het gerechtvaardigd om te veronderstellen dat veel vzw's zich op de korte resterende tijdsspanne van één jaar – boekjaar 2008 – volledig conform moeten maken aan de vernieuwde verplichtingen van

de wet van 27 juni 1921. Rekening houdend met dit alles kunnen we de volgende deelvragen opstellen:

- *'Wat houden de nieuwe boekhoudkundige verplichtingen voor kleine, grote en zeer grote vzw's in?'*
- *'Wat zijn – nog steeds – struikelblokken met betrekking tot de nieuwe boekhoudkundige verplichtingen, en hoe kunnen we deze uit de weg gaan?'*
- *'Hoe worden deze nieuwe boekhoudkundige verplichtingen ervaren?'*

Zoals reeds in het praktijkprobleem werd aangehaald moet de wet van 27 juni 1921 samen met het KB van 26 juni 2003 en het KB van 19 december 2003 zorgen voor een grotere transparantie en veiligheid voor leden en externen. Hierdoor zijn de grote vzw's verplicht een dubbele boekhouding te voeren en hun jaarrekening, volgens verkort of volledig schema, neer te leggen op de Nationale Bank van België. De verplichtingen voor de zeer grote vzw's zijn hetzelfde als deze voor de grote vzw's, alleen moeten zij de jaarrekening volgens het volledig schema, gewaarmerkt door een commissaris, neerleggen op de Nationale Bank van België. In wezen verschillen de boekhoudkundige verplichtingen van de grote en zeer grote vzw's dus weinig tot niets met deze van andere handelsvennootschappen. Kunnen internen en vooral externen grote en zeer grote vzw's dan op dezelfde manier evalueren als handelsvennootschappen? Kunnen zij hiervoor gebruik maken van technieken uit de financiële analyse, zoals onderzoeken naar liquiditeit, solvabiliteit, rendabiliteit, toegevoegde waarde,...? Want er blijft één groot verschil: in tegenstelling tot de andere vennootschappen zijn vzw's niet uit op winst. Voor de kleine vzw's tracht de wetgever de transparantie te bekomen door de verplichte jaarlijkse neerlegging van bijlagen B & C op de griffie van de Rechtbank van Koophandel. Hoe kunnen internen en/of externen deze modellen analyseren? Welke gegevens hieruit zijn waardevol voor een evaluatie? Op al deze vragen zouden we een antwoord willen vinden door middel van volgende deelvraag: *'Hoe kunnen internen en externen de financiële gegevens van een vzw analyseren en evalueren aan de hand van de opgelegde modellen?'*

Aangezien vzw's non-profit instellingen zijn, lijkt het weinig zin te hebben om een vzw - en dus ook de raad van bestuur - te evalueren op basis van omzet of winstcijfers. Toch moet de algemene vergadering jaarlijks beslissen of er kwijting wordt verleend aan de bestuurders voor het door hun gevoerde beleid (artikel 4, 4°, wet 27 juni 1921). Aangezien de leden van de algemene vergadering dus geen gebruik kunnen maken van

het winstcriterium lijkt dit geen vanzelfsprekende opdracht te zijn. Kunnen zij bijgevolg een gefundeerde beslissing nemen die enkel en alleen gebaseerd is op de documenten die ter hunner beschikking staan, zoals de notulen van de raden van bestuur en de boekhoudkundige stukken? Of kunnen andere extra documenten voor meer toegevoegde waarde zorgen, waardoor het beter is om de beslissing over het geven van kwijting hierop te baseren? Tevens kunnen we ons ook de vraag stellen of externen over voldoende informatie beschikking voor het evalueren van de vzw. Vandaar luidt onze laatste deelvraag: *'Aan de hand van welke criteria kan men het gevoerde beleid zo goed mogelijk evalueren?'*.

1.3 Onderzoeksopzet

Om een antwoord te kunnen geven op de centrale onderzoeksvraag en de geformuleerde deelvragen werd er een gerichte keuze gemaakt uit de mogelijke onderzoeksstrategieën. De gebruikte onderzoeksstrategieën worden hieronder nader toegelicht.

De eerste fase van deze masterproef werd gestart met een theoriegericht onderzoek om zo een beter inzicht te verwerven in de wet van 27 juni 1921. Hiervoor werd er gebruik gemaakt van een literatuuronderzoek met secundaire gegevens, zoals de wet van 27 juni 1921 en de bijhorende Koninklijke besluiten, verdragen en wetten, boeken en artikels.

In de tweede fase van deze masterproef werd er overgegaan op een praktijkgericht onderzoek. De doelstelling van dit praktijkgericht onderzoek was drieledig. Ten eerste werd er getracht om boekhoudkundige struikelblokken te identificeren aan de hand van een diagnostisch onderzoek. Ten tweede werd er een oplossing gezocht voor deze struikelblokken aan de hand van een toekomstgericht onderzoek. Ten derde werd het praktijkgericht onderzoek ook gebruikt ter aanvulling van het theoriegericht onderzoek. Voor dit praktijkgericht onderzoek werd er gebruik gemaakt van primaire gegevens. Zo werd het diagnostisch onderzoek gebaseerd op een veldonderzoek en bevraging van bevoorrechte getuigen. De oplossing van de struikelblokken werd onderschreven met de antwoorden van de bevraging van de bevoorrechte getuigen en de informatie uit het literatuuronderzoek. Verder werden de antwoorden van de bevoorrechte getuigen ook nog gebruikt als aanvulling van het theoriegericht onderzoek.

Tot slot konden we in de derde fase van deze masterproef, op basis van het theoriegericht onderzoek en het praktijkgericht onderzoek, een evaluatiekader opstellen

voor het evalueren van de werking van de vzw en conclusies trekken ter antwoord van de centrale onderzoeksvraag en deelvragen.

1.4 Grenzen en beperkingen

In deze masterproef beperken we ons tot de verenigingen zonder winstoogmerk. Hoewel de wet van 27 juni 1921 ook handelt over de internationale verenigingen zonder winstoogmerk en over stichtingen laten we deze buiten beschouwing.

Wel leggen we geen beperking op voor de grootte van de vzw, waardoor we het zowel over de kleine, grote als zeer grote vzw's zullen hebben.

Hoofdstuk 2: Verenigingen en vereniging zonder winstoogmerk

In dit hoofdstuk worden de belangrijkste kenmerken van de verenigingen en de verenigingen zonder winstoogmerk besproken. Allereerst komen in 2.1 de verenigingen in het algemeen aan bod. Hier wordt het begrip vrijheid van vereniging nader toegelicht waarna er een definitie van vereniging volgt. Vervolgens worden in 2.2 de belangrijkste kenmerken van de vzw besproken. Achtereenvolgens komen de volgende elementen aan bod: definitie van de vzw, rechtspersoonlijkheid, vzw versus feitelijke vereniging, de leden en de organen. De boekhoudkundige verplichtingen van de vzw worden pas besproken in hoofdstuk 3.

2.1 Verenigingen in het algemeen

2.1.1 Vrijheid van vereniging

Historisch gezien kunnen we de wet van 27 juni 1921 beschouwen als een voortvloeiSEL uit de grondwettelijke bepaling van 1831 betreffende vrijheid van vereniging. Artikel 27 van de Grondwet luidt immers: "De Belgen hebben het recht van vereniging; dit recht kan niet aan enige preventieve maatregel worden onderworpen (Gecoördineerde grondwet van 17 februari 1994, *B.S.* 17 februari 1994).".

De bepaling dat dit recht niet aan enige preventieve maatregel kan worden onderworpen, betekent dat niemand, zelfs de rechtbank niet, een verbod tot het oprichten van een vereniging kan opleggen, behalve wanneer de vereniging strijdig zou zijn met de wet (Van Hecke et al., 2007). Een vereniging is strijdig met de wet wanneer ze de wetten niet of onvoldoende naleeft. Zo zal bijvoorbeeld de rechtbank een verbod tot oprichten opleggen aan de vzw die wordt opgericht met slechts één lid. Artikel 2, 3°, van de wet van 27 juni 1921 stelt immers dat in de statuten van een vereniging ten minste moet vermeld worden: het minimumaantal leden, dat niet minder mag zijn dan drie.

Hoewel het principe van vrijheid van vereniging al van 1831 bestaat, werd pas op 24 mei 1921 de wet tot waarborging der vrijheid van vereniging in het leven geroepen (*B.S.* 28 mei 1921). Het is dan ook niet toevallig dat deze wet onmiddellijk gevolgd werd door de

wet van 27 juni 1921. Uit de wet van 24 mei 1921 kunnen we enkele gevolgen afleiden voor het principe van vrijheid van vereniging:

- niemand kan gedwongen worden van een vereniging deel uit te maken of daarvan niet deel uit te maken (artikel 1);
- al wie, op zijn aanvraag, lid wordt van een vereniging, verbindt zich, door zijn toetreding, zich te onderwerpen aan het reglement dier vereniging, alsmede aan de beslissingen dier vereniging, alsmede aan de beslissingen en strafmaatregelen, achtens dit reglement getroffen. Te allen tijde kan hij uit de vereniging treden mits inachtneming van het reglement: elke reglementbepaling, waardoor deze vrijheid zou worden opgeheven, wordt voor niet bestaande gehouden (artikel 2).

Personen zijn dus vrij om tot een vereniging toe te treden en kunnen de vereniging op ieder moment verlaten. Toch zal de persoon de voorwaarden van zijn lidmaatschap ten alle tijden in acht moeten nemen. (Matheï, 2005) Verenigingen hebben dus de mogelijkheid om, conform het principe van vrijheid van vereniging, leden aan een huishoudelijk reglement te onderwerpen om zo de goede werking van de vereniging te garanderen. Voor een oudercomité kan men bijvoorbeeld in het huishoudelijk reglement stellen dat men slechts lid kan zijn wanneer men kinderen heeft die daadwerkelijk les volgen in de school waar het oudercomité aan verbonden is. Een andere voorwaarde in het huishoudelijk reglement kan bijvoorbeeld zijn dat wanneer een voorzitter ontslag neemt, zijn ontslag pas kan ingaan op het ogenblik dat de vereniging een nieuwe voorzitter heeft gevonden. Natuurlijk moet dit geschieden binnen een redelijke termijn. (Van Hecke et al., 2007)

Later, op 4 november 1950, werd het principe van vrijheid van vereniging nog eens bekrachtigd in het Europees Verdrag tot bescherming van de Rechten van de Mens en de Fundamentele Vrijheden. Artikel 11 van dit verdrag heeft het immers over vrijheid van vergadering en vereniging:

1. eenieder heeft recht op vrijheid van vreedzame vergadering en op vrijheid van vereniging, met inbegrip van het recht om vakverenigingen op te richten en zich bij vakverenigingen aan te sluiten voor de bescherming van zijn belangen;
2. de uitoefening van deze rechten kan aan geen andere beperking worden onderworpen dan die welke bij de wet zijn voorzien en die in een democratische samenleving nodig zijn in het belang van 's lands veiligheid, de openbare orde en

het voorkomen van strafbare feiten, voor de bescherming van de gezondheid of de goede zeden, of de bescherming van de rechten en vrijheden van anderen. Dit artikel verbiedt niet, dat wettige beperkingen worden aangebracht in de uitoefening van deze rechten door leden van de gewapende macht, van de politie, of van het ambtelijk apparaat van de Staat (Verdr. 4.XI.1950).

2.1.2 Definitie van vereniging

Van Hecke et al. (2007) gebruiken de volgende definitie voor een vereniging: een vereniging is een verzameling van twee of meer personen die een samenwerking willen opzetten om gezamenlijk een of ander doel te bereiken. Op basis van een evenwaardig partnerschap kunnen zij financiële middelen, kennis, knowhow, ervaring, enz. inbrengen. In principe zal de vereniging de voorgenomen doelstellingen realiseren in de niet-economische domeinen van de samenleving. Gaat het om de effectieve realisatie van economische principes of doelstellingen, dan kan men spreken van een handelsonderneming.

Verder concluderen Van Hecke et al. (2007) dat het begrip 'vereniging' in principe zowel verenigingen zonder rechtspersoonlijkheid als verenigingen met rechtspersoonlijkheid omvat. De volgende zaken zijn eigen aan alle verenigingen:

- de samenwerkingsovereenkomst;
- de realisatie van een gemeenschappelijk niet-commercieel doel;
- de vereniging is er in hoofdzaak niet op gericht om winst te realiseren;
- de ingebrachte en verworven middelen moeten dienen om het gestelde doel te realiseren;
- de inzet van de leden om het doel te bereiken alsmede het gelijkheidsprincipe onder de leden;
- de interesse van de leden in de doelstellingen van de vereniging die uiteindelijk allemaal samen het collectief belang van de vereniging vormen.

De zaken die enkel eigen zijn aan de verenigingen zonder winstoogmerk worden nader toegelicht in de volgende paragraaf.

2.2 De vereniging zonder winstoogmerk

2.2.1 Definitie van vereniging zonder winstoogmerk

Uit artikel 1 van de wet van 27 juni 1921 kunnen we de definitie voor een vzw afleiden. Alinea 3 van dit artikel stelt immers: "de vereniging zonder winstoogmerk is die, welke niet nijverheids- of handelszaken drijft en welke niet tracht een stoffelijk voordeel aan haar leden te verschaffen".

Deze definitie houdt dus een dubbele verbodsbepaling in. Hoewel vzw's enerzijds geen nijverheids- of handelszaken mogen drijven, sluit de definitie niet uit dat vzw's bijkomstige handelsactiviteiten mogen voeren. Zo stelt Van Hecke et al. (2007) dat een vzw in principe een ideologische doelstelling moet hebben. Om dit doel te bereiken, is het haar evenwel toegestaan om bijkomstige handelsactiviteiten te organiseren waarvan de opbrengst uitsluitend het maatschappelijk of ideëel doel ten goede komt. Matheï (2005) haalt drie voorwaarden aan om te bepalen of de activiteiten van de vzw voldoen aan de dubbele verbodsbepaling:

1. de activiteiten mogen niet de hoofdactiviteit uitmaken, maar moeten bijkomstig zijn;
2. de winsten moeten besteed worden aan het verwezenlijken van het gemeenschappelijk belangeloos doel van de vereniging. Ze mogen niet uitgekeerd worden aan de leden;
3. het organiseren van deze activiteiten moet noodzakelijk zijn om het gemeenschappelijk belangeloos doel van de vereniging te verwezenlijken.

Anderzijds mogen vzw's geen stoffelijk voordeel aan hun leden verschaffen. Hoewel een vzw noch tijdens het bestaan van de vereniging, noch tijdens de ontbinding ervan geldelijke of andere materiële voordelen aan haar leden mag bezorgen, moeten we deze verbodsbepaling nuanceren volgens Matheï (2005). Het volgende is volgens hem wel toegestaan, zonder afbreuk te doen aan deze bepaling:

1. materiële voordelen voor de leden zijn wel toegelaten indien ze redelijk zijn;
2. onkostenvergoedingen kunnen ook steeds worden uitgekeerd aan de leden of bestuurders;

3. een vzw kan personeel tewerkstellen. Vanzelfsprekend moet dit personeel dan ook vergoed worden;
4. de vzw mag eveneens de professionele of economische belangen van haar leden behartigen.

De dubbele verbodsbepaling houdt dus niet in dat vzw's geen winst mogen maken. Ze mogen dit wel, maar de winst mag uitsluitend gebruikt worden om het onbaatzuchtig maatschappelijk doel te verwezenlijken. In geen geval mag de vzw haar winst uitkeren aan haar leden. (Vincke, 2008)

2.2.2 Rechtspersoonlijkheid

Rechtspersoonlijkheid is een ander belangrijk kenmerk van de vzw dat eveneens wordt besproken in artikel 1, alinea 2 van de wet van 27 juni 1921: "de vereniging geniet rechtspersoonlijkheid, onder de voorwaarden omschreven in dit hoofdstuk". Volgens artikel 3, § 1 van de wet van 27 juni 1921 bezit de vereniging rechtspersoonlijkheid vanaf de dag dat haar statuten, de akten betreffende de benoemingen van de bestuurders en in voorkomend geval van de personen gemachtigd om de vereniging te vertegenwoordigen, worden neergelegd in haar dossier op de griffie van de Rechtbank van Koophandel van haar arrondissement.

Artikel 3, § 2 van de wet van 27 juni 1921 gaat nog verder en stelt: "niettemin kunnen in naam van de vereniging reeds verbintenissen worden aangegaan vooraleer zij rechtspersoonlijkheid bezit. Tenzij anders is overeengekomen, zijn de personen die, in welke hoedanigheid dan ook, dergelijke verbintenissen aangaan, persoonlijk aansprakelijk en hoofdelijk aansprakelijk indien de vereniging binnen twee jaar na het ontstaan van de verbintenis geen rechtspersoonlijkheid heeft verkregen en zij bovendien de verbintenissen niet heeft overeengekomen binnen zes maanden na het verkrijgen van de rechtspersoonlijkheid. Verbintenissen overgenomen door de vereniging worden geacht door haar te zijn aangegaan vanaf het ontstaan van die verbintenissen.". In regel is het dus mogelijk om in naam van de vereniging verbintenissen aan te gaan nog voor de vereniging haar rechtspersoonlijkheid verworven heeft. Als leden van de vereniging dit doen, is het wel belangrijk dat de vereniging wel degelijk over rechtspersoonlijkheid beschikt binnen de twee jaar na het afsluiten van de verbintenis, willen zij hun persoonlijke aansprakelijkheid niet riskeren. Tevens moet de vereniging de verbintenis nakomen binnen de zes maanden nadat ze haar rechtspersoonlijkheid verkreeg.

Door het verwerven van de rechtspersoonlijkheid verkrijgt de vzw een juridisch statuut. Het grootste gevolg hiervan is dat de vzw haar eigen rechten en verplichtingen kan nagaan, en dat de vzw zelf aansprakelijk gesteld kan worden. Leden en bestuurders hoeven dus niet persoonlijk in te staan voor de verplichtingen die voortvloeien uit contracten die door de vzw werden afgesloten. Hierbij is tevens een tweede gevolg aangehaald, namelijk dat vzw's contracten kunnen afsluiten in eigen naam. Een derde gevolg van de rechtspersoonlijkheid is dat de vzw een eigen vermogen heeft. Dit vermogen staat volledig los van het vermogen van haar leden. (Matheï, 2005)

2.2.3 De vzw versus de feitelijke vereniging

Hoewel het bezitten van rechtspersoonlijkheid een groot voordeel is voor de vzw, zijn er ook diverse nadelen verbonden aan de vzw-structuur. Matheï (2005) vat de grootste nadelen samen in vier punten: de administratieve verplichtingen, de boekhoudkundige verplichtingen, de fiscale verplichtingen en de kostprijs. Volgens hem kunnen deze verplichtingen nogal zwaar wegen, vooral voor de meer kleinschalige verenigingen met een beperkt aantal (actieve) leden en bestuurders. Voor deze verenigingen is het dan ook de moeite waard om te overwegen of ze zich niet beter zouden omvormen tot een feitelijke vereniging.

Volgens Procura vzw (2005) is een feitelijke vereniging niet meer of minder dan een verzameling individuele personen die eenzelfde doel nastreven. Deze personen blijven derhalve individueel en afzonderlijk aansprakelijk. Het grootste verschil met de vzw is dat een feitelijke vereniging geen rechtspersoonlijkheid bezit, en dus ook niet gebonden is aan wettelijke bepalingen. Hierdoor kunnen alle leden van de vereniging afzonderlijk aansprakelijk gesteld worden, wat door hen als een nadeel gezien kan worden. Hiertegenover staat wel een lagere – administratieve – werklast voor de leden ten opzichte van de leden van een vzw, daar een feitelijke vereniging (Matheï, 2005):

1. geen contracten kan afsluiten, niet over een eigen vermogen beschikt en geen eigen verantwoordelijkheden heeft;
2. geen speciale dingen moet doen om de vereniging op te richten;
3. in principe geen kosten heeft voor het oprichten en in stand houden van haar feitelijke vereniging.

Voor de volledigheid geven we in tabel 2.1 nog een overzichtschema over de belangrijkste verschillen tussen een feitelijke vereniging en een vzw weer.

Tabel 2.1: Verschil tussen een feitelijke vereniging en een vzw

	Feitelijke vereniging	Vzw
Aard	Meerdere personen die overeenkomen om op geregelde en duurzame wijze een aantal initiatieven te nemen.	Groepering van ten minste drie personen die overeenkomen om binnen een bepaald tijdsbestek gemeenschappelijke doelstellingen te realiseren waarvan het hoofddoel is om activiteiten te ontwikkelen die zich niet bevinden binnen de profitsector en waarin commerciële belangen of doelstellingen subsidiair zijn aan het ideële doel.
Rechtspersoonlijkheid	De vereniging heeft geen rechtspersoonlijkheid. De oprichting en de werking worden niet bij een of andere wet geregeld. De leden kunnen afzonderlijk en individueel aansprakelijk gesteld worden.	De vereniging wordt geregeld door de Vzw-wet en geniet daardoor rechtspersoonlijkheid. Deze rechtspersoonlijkheid gaat in vanaf de dag dat de statuten en de akten inzake de benoeming van de bestuurders (en evt. de gemachtigden) zijn neergelegd op de griffie van de Rechtbank van Koophandel.
Organisatie	Geen wettelijke regeling.	Formele regeling die vastgelegd is in de Vzw-wet (algemene vergadering, raad van bestuur, gemachtigden, dagelijks bestuur, commissarissen, boekhouding, werking, ledenregister,...)
Aansprakelijkheid	De leden kunnen individueel aansprakelijk gesteld worden bij het niet-nakomen van de aangegane verbintenissen en afspraken. De leden kunnen slechts individueel en in eigen naam optreden, dagvaarden en gedagvaard worden.	De leden zijn individueel niet gebonden met hun privévermogen. Enkel de vzw kan aansprakelijk gesteld worden op voorwaarde dat de rechtspersoonlijkheid tegenstelbaar is aan derden, dat de vereniging beheerd wordt als "een goede huisvader" en dat aan de wettelijke verplichtingen is voldaan. De vzw kan in eigen naam en voor eigen rekening optreden, dagvaarden en gedagvaard worden.
Plichten	Er zijn geen verplichtingen, behoudens de afspraken die tussen de leden onderling of met derden gemaakt werden. Op fiscaal vlak gelden de gewone regels inzake de personenbelasting (directe belastingen) of die inherent aan de btw-wetgeving.	Alle bekendmakingen en formaliteiten inzake verplichte openbaarmaking en neerlegging worden geregeld in artikel 26 ^{novies} Vzw-wet. Op fiscaal vlak wordt de vzw onderworpen aan de rechtspersonen- of vennootschapsbelasting (directe belastingen) al naargelang van de aard van de activiteiten. Ook kan de vzw verplicht zijn een btw-identificatienummer te hebben.
Boekhouding	Geen boekhouding verplicht.	De boekhouding van de vzw is gereguleerd en heeft ook een verplichte structuur al naargelang het een "kleine" of een "grote" vzw betreft. De rekeningen moeten jaarlijks neergelegd worden op de griffie van de Rechtbank van Koophandel. Wanneer de vzw onder de bepalingen van de grote vzw's valt, moet de jaarrekening neergelegd worden bij de Nationale Bank van België.

Structuur	Vrij te bepalen.	De vzw moet minstens bestaan uit een algemene vergadering en raad van bestuur. Eventueel kan zij een dagelijks bestuur, gemachtigden, commissarissen (moeten) hebben. Zij kan ook effectieve leden en toegetreden leden hebben.
-----------	------------------	---

Bron: Van Hecke et al. (2007)

2.2.4 De leden

De wet van 27 juni 1921 maakt een onderscheid tussen leden – ook wel werkelijke of effectieve leden genoemd – en toegetreden leden. Dit kunnen we afleiden uit artikel 2ter van de wet van 27 juni 1921, dat stelt: “de statuten van de vereniging kunnen bepalen onder welke voorwaarden derden die een band hebben met de vereniging als toegetreden lid van de vereniging kunnen worden beschouwd. De rechten en plichten van de leden omschreven in deze wet zijn niet van toepassing op de toegetreden leden. Hun rechten en plichten worden bepaald door de statuten.”.

Volgens Van Hecke et al. (2007) kan men onder leden verstaan: de leden die op de algemene vergadering effectief stemrecht hebben en wiens rechten en plichten uitdrukkelijk door de wet en de statuten worden geregeld. Verder definiëren deze auteurs de toegetreden leden als: de leden die geen stemrecht hebben op de algemene vergadering. Ze zijn enkel aangesloten of ‘toegetreden’ om te genieten van de activiteiten die de vzw organiseert. Matheï (2005) verduidelijkt dit laatste nog eens door te zeggen dat toegetreden leden personen zijn die een zekere band hebben met de vzw, zonder zich verregaand te engageren.

Het grote verschil tussen de twee soorten leden is dus dat leden rechten en verplichtingen hebben tegenover de vzw, waar toegetreden leden dit niet hebben. Wil een vzw haar toegetreden leden toch bevoegdheden opleggen, dan zal ze deze bevoegdheden duidelijk moeten toekennen en omschrijven in haar statuten. Hierbij moet de vzw er wel op letten dat ze nooit volledig stemrecht toeschrijft aan haar toegetreden leden (Matheï, 2005).

We kennen nu het verschil tussen de soorten leden van een vzw, maar wie kan er nu lid worden van een vzw? Volgens Van Hecke et al. (2007) kan dit in principe eenieder zijn die bekwaam is om een overeenkomst te sluiten. In regel is iedereen bekwaam tenzij men minderjarig is of eerder onbekwaam verklaard werd. Dit impliceert dat ook

rechtspersonen lid kunnen worden van een vzw. De vzw kan in haar statuten verdere voorwaarden opleggen waaraan personen moeten voldoen willen ze lid worden.

De wet van 27 juni 1921 vermeldt niet wie moet instaan voor het aanvaarden van de leden. Bijgevolg kan de vzw deze bevoegdheid in haar statuten toeschrijven aan één van haar organen. Voorziet de vereniging niets in haar statuten, dan zal deze bevoegdheid volgens artikel 13 van de wet van 27 juni 1921 toekomen aan de raad van bestuur. De tweede alinea van dit artikel stelt immers: "de raad van bestuur bestuurt de vereniging en vertegenwoordigt haar in en buiten rechte. Alle bevoegdheden die de wet niet uitdrukkelijk verleent aan de algemene vergadering, worden toegekend aan de raad van bestuur.". (Van Hecke et al., 2007)

Verder bepaalt artikel 2, 3° van de wet van 27 juni 1921 dat het minimum aantal leden van de vzw niet minder mag zijn dan drie. Als dit niet het geval is, kan de rechtbank op verzoek van een lid, van een belanghebbende derde of van het openbaar ministerie op grond van artikel 18 van de wet van 27 juni 1921 de ontbinding van de vereniging uitspreken.

2.2.5 De organen

2.2.5.1 De minimumorganisatiestructuur

Elke vzw kan naargelang de behoefte van de vereniging, haar eigen organisatiestructuur uitwerken. Dit kan eenvoudigweg de verplichte wettelijke minimumorganisatiestructuur zijn, waarbij enkel de organen van de algemene vergadering en de raad van bestuur bevoegdheden krijgen toegeschreven. Maar het kan ook complexer door daarnaast nog extra organen uit te werken en deze bevoegdheden te geven in de statuten, zoals er bijvoorbeeld zijn: een orgaan voor het dagelijks bestuur, een orgaan van vertegenwoordigers,... De vzw's zijn vrij in de keuze van deze bijkomende organen. Ze moeten er in ieder geval op letten dat ze de verplichte minimumstructuur handhaven en dat de wettelijke organisatie van ieder orgaan niet geschaad wordt. (Matheï, 2005)

In wat volgt zullen we de belangrijkste eigenschappen van de organen van de algemene vergadering en de raad van bestuur uitwerken.

2.2.5.2 De algemene vergadering

In artikel 4 van de wet van 27 juni 1921 worden de exclusieve bevoegdheden van de algemene vergadering opgesomd. Uit deze bevoegdheden kunnen we afleiden dat de algemene vergadering het hoogste gezagsorgaan van de vzw is. Het artikel stelt immers dat er een algemene vergadering vereist is voor:

- “de wijziging van de statuten;
- de benoeming en de afzetting van de bestuurders;
- de benoeming en de afzetting van de commissarissen en het bepalen van hun bezoldiging ingeval een bezoldiging wordt toegekend;
- de kwijting aan de bestuurders en de commissarissen;
- de goedkeuring van de begroting en van de rekening;
- de ontbinding van de vereniging;
- de uitsluiting van een lid;
- de omzetting van de vereniging in een vennootschap met sociaal oogmerk;
- alle gevallen waarin de statuten dat vereisen.”

Volgens artikel 5 van de wet van 27 juni 1921 moet de algemene vergadering door de raad van bestuur bijeengeroepen worden in de gevallen bepaald bij de wet of de statuten of wanneer ten minste één vijfde van de leden het vraagt. Hierdoor zal de algemene vergadering minstens eenmaal per jaar moeten samenkomen voor het goedkeuren van de jaarrekening en de begroting van de vzw, evenals het nemen van een beslissing over het al dan niet geven van kwijting aan de bestuurders (Matheï, 2005). Deze algemene vergadering moet ten laatste binnen zes maanden na de afsluitingsdatum van het boekjaar plaatsvinden, tenzij de statuten hier strengere voorwaarden voor opleggen.

Alle – effectieve – leden van de vzw mogen de algemene vergadering bijwonen en er hun stem uitbrengen. Naast de leden kunnen ook derden deelnemen aan de algemene vergadering, als hun aanwezigheid door de meerderheid van de algemene vergadering wordt goedgekeurd. Zij beschikken in geen geval over stemrecht. (Van Hecke et al., 2007) Matheï (2005) merkt hierbij op dat indien de vzw voor de minimumorganisatiestructuur kiest, alle leden van de vzw werkende leden zijn en bijgevolg automatisch in de algemene vergadering zitten. Indien een lid om welke reden dan ook niet aanwezig kan zijn op de algemene vergadering, kan hij zich volgens artikel

6 laten vertegenwoordigen door een ander lid of, zo de statuten het toelaten, door een persoon die geen lid is.

Volgens artikel 6 van de wet van 27 juni 1921 moeten alle leden ten minste acht dagen voor de algemene vergadering opgeroepen worden. Bij de oproepingsbrief moet de agenda gevoegd worden, waarop elk voorstel, ondertekend door ten minste één twintigste van de leden, moet aangebracht worden. Hoewel artikel 5 van de wet van 27 juni 1921 bepaalt dat de oproeping van de algemene vergadering moet gebeuren door de raad van bestuur, kan men statutair bepalen om deze bevoegdheid over te dragen aan een ander orgaan binnen de vzw of aan een gemachtigde (Van Hecke et al., 2007). Indien dit laatste het geval is, geeft de raad van bestuur haar uitvoeringsbevoegdheid af, maar blijft ze sowieso haar beslissingsbevoegdheid – om de algemene vergadering samen te roepen en te beslissen welke punten op de agenda moeten komen – behouden.

Uit artikel 7 van de wet van 27 juni 1921 kunnen we afleiden dat het principe van 'één man, één stem' geldt voor de algemene vergadering, tenzij de statuten hier anders over bepalen. Ook neemt de algemene vergadering besluiten bij gewone meerderheid van stemmen: de helft van de totale stemmen + 1 stem. Het artikel luidt immers: "op de algemene vergadering heeft ieder lid een gelijk stemrecht en worden de besluiten genomen bij meerderheid van de stemmen van de aanwezige of vertegenwoordigde leden, behalve in de gevallen waarin de wet of de statuten anders bepalen. Bij het nemen van besluiten mag niet van de agenda afgeweken worden, tenzij de statuten zulks uitdrukkelijk toelaten."

Op het principe van besluiten nemen bij gewone meerderheid zijn er enkele uitzonderingen. Deze zijn terug te vinden in de artikelen 8, 12, 20 en 26quater §1 van de wet van 27 juni 1921 en worden besproken door Van Hecke et al. (2007):

1. Bij een statutenwijziging kan de algemene vergadering alleen op geldige wijze beraadslagen en besluiten wanneer de wijzigingen uitdrukkelijk zijn vermeld in de oproeping en wanneer ten minste twee derde van de leden op de vergadering aanwezig of vertegenwoordigd zijn. Een wijziging kan alleen worden aangenomen met een meerderheid van twee derde van de stemmen van de aanwezige of vertegenwoordigde leden. Wordt tijdens de eerste algemene vergadering het aanwezigheidsquorum niet gehaald, moet men een tweede algemene vergadering bijeenroepen die geldig kan beraadslagen en besluiten alsook de wijzigingen

- aannemen met een meerderheid van twee derde van de stemmen ongeacht het aantal vertegenwoordigde leden. De tweede vergadering mag niet binnen vijftien dagen volgend op de eerste vergadering worden gehouden. (Artikel 8)
2. Wanneer de wijziging evenwel betrekking heeft op het doel of op de doeleinden waarvoor de vereniging is opgericht, kan zij alleen worden aangenomen met een meerderheid van vier vijfde van de stemmen van de aanwezige of vertegenwoordigde leden. Wordt tijdens de eerste algemene vergadering het aanwezigheidsquorum niet gehaald, moet men een tweede algemene vergadering bijeenroepen die geldig kan beraadslagen en besluiten alsook de wijzigingen aannemen met een meerderheid van vier vijfde van de stemmen ongeacht het aantal vertegenwoordigde leden. De tweede vergadering mag niet binnen vijftien dagen volgend op de eerste vergadering worden gehouden. (Artikel 8)
 3. De uitsluiting van een lid kan slechts door de algemene vergadering worden uitgesproken met een meerderheid van twee derde van de stemmen van de aanwezige of vertegenwoordigde leden. (Artikel 12)
 4. De algemene vergadering kan de ontbinding van de vereniging alleen uitspreken onder dezelfde voorwaarden als die welke betrekking hebben op de wijziging van het doel of de doeleinden van de vereniging. Artikel 8, vierde lid, is van overeenkomstige toepassing. (Artikel 20)
 5. Het besluit tot omzetting van de vzw naar een vennootschap met sociaal oogmerk – vso – is onderworpen aan de voorwaarden van artikel 8, tweede en derde lid. (Artikel 26quater, § 1)

In tabel 2.2, wordt een samenvattend overzicht gegeven van de voorwaarden waaraan men moet voldoen om de besluiten van de algemene vergadering op een geldige en wettelijke wijze aan te nemen. Merk op dat de mogelijkheid bestaat om statutair de genoemde aanwezigheidsquorums en het aantal stemmen voor goedkeuring te verhogen. Verlagen kan echter niet.

Tabel 2.2: Voorwaarden voor het geldig aannemen van besluiten op de algemene vergadering

Soort beslissing	Eerste bijeenroeping		Tweede bijeenroeping	
	Aanwezigheids-quorum	Aantal stemmen voor goed-keuring	Aanwezigheids-quorum	Aantal stemmen voor goed-keuring
Gewone algemene vergadering	Geen aanwezigheids-quorum vereist	Gewone meerderheid	Geen aanwezigheids-quorum vereist	Gewone meerderheid
Statuten-wijziging	2/3 van de leden	2/3	Geen aanwezigheids-quorum vereist	2/3
Doel of doeleinden wijziging in de statuten	2/3 van de leden	4/5	Geen aanwezigheids-quorum vereist	4/5
Uitsluiting van een lid	Geen aanwezigheids-quorum vereist	2/3	Geen aanwezigheids-quorum vereist	Gewone meerderheid
Ontbinding van de vzw	2/3 van de leden	4/5	Geen aanwezigheids-quorum vereist	4/5
Omzetting van de vzw in een vso	2/3 van de leden	4/5	Geen aanwezigheids-quorum vereist	4/5

Bron: eigen verwerking

Het is voor de vzw van groot belang dat de beslissingen op een correcte wijze worden genomen, aangezien artikel 18, 3° van de wet van 27 juni 1921 stelt dat: "de rechtbank op verzoek van een lid, een belanghebbende derde of het openbaar ministerie de ontbinding van een vereniging kan uitspreken die in ernstige mate in strijd handelt met de statuten, of in strijd handelt met de wet of de openbare orde."

Gelet op het feit dat de beslissingen van de algemene vergadering moeten bekend gemaakt worden, is het van belang dat er tijdens de algemene vergadering correcte notulen worden gemaakt. Artikel 2, 6° van de wet van 27 juni 1921 stelt immers: "de statuten van een vereniging vermelden ten minste de bevoegdheden van de algemene vergadering en de wijze van bijeenroeping ervan, alsook de wijze waarop haar beslissingen aan de leden en aan derden ter kennis worden gebracht". Volgens artikel 10 van de wet van 27 juni 1921 moeten de notulen van de algemene vergadering bijgehouden worden in het vzw-dossier op de zetel van de vzw, zodat de leden het kunnen inkijken. Dit wordt in het tweede lid van artikel 10 van de wet van 27 juni 1921 als volgt omschreven: "alle leden kunnen op de zetel van de vereniging het register van de leden raadplegen, alsmede alle notulen en beslissingen van de algemene vergadering, van de raad van bestuur en van de personen, al dan niet met een bestuursfunctie, die bij

de vereniging of voor rekening ervan een mandaat bekleden, evenals alle boekhoudkundige stukken van de vereniging.". Slechts een aantal beslissingen van de algemene vergadering moeten neergelegd worden op de griffie van de Rechtbank van Koophandel van het arrondissement waar de maatschappelijke zetel is gevestigd en desgevallend gepubliceerd worden, waardoor derden er kennis van kunnen nemen. Het gaat om beslissingen betreffende: statutenwijziging, benoeming of afzetting/ontslag van bestuurders en commissarissen, toetreding en uitsluiting van werkende leden en de ontbinding en vereffening van de vzw. Van de andere – gewone – beslissingen kunnen derden geen kennis nemen daar ze niet gepubliceerd worden, tenzij de statuten het anders bepalen. (Matheï, 2005)

2.2.5.3 De raad van bestuur

Artikel 13, lid 2 van de wet van 27 juni 1921 omschrijft de tweeledige taak van de raad van bestuur als volgt: "de raad van bestuur bestuurt de vereniging en vertegenwoordigt haar in en buiten rechte. Alle bevoegdheden die de wet niet uitdrukkelijk verleent aan de algemene vergadering, worden toegekend aan de raad van bestuur.". Volgens Van Hecke et al. (2007) is het evenwel mogelijk dat de bevoegdheden van de raad van bestuur door de statuten worden beperkt. Dit is het geval als volgens de statuten de algemene vergadering bepaalde bevoegdheden van de raad van bestuur overneemt of als in de statuten de – of enkele van deze – bevoegdheden worden toegeschreven aan het dagelijks bestuur van de vzw. Toch moeten we opmerken dat als dit het geval is, deze beslissingen niet aan derden kunnen worden tegengeworpen, gezien artikel 13, lid 3 van de wet van 27 juni 1921 als volgt luidt: "de statuten kunnen de bevoegdheden die op grond van het vorige lid aan de raad van bestuur worden toegekend, beperken. Deze beperkingen, alsook de taakverdeling die de bestuurders eventueel zijn overeengekomen, kunnen niet aan derden worden tegengeworpen, zelfs niet indien zij zijn bekendgemaakt.". Dit artikel heeft tot gevolg dat derden enkel rekening dienen te houden met de wettelijke bevoegdheden van de algemene vergadering en er bijgevolg vanuit kunnen gaan dat alle andere bevoegdheden worden toevertrouwd aan de raad van bestuur (Van Hecke et al., 2007).

Matheï (2005) vat de belangrijkste bevoegdheden van de raad van bestuur als volgt samen: het opmaken van de begroting en rekeningen en de vertegenwoordiging van de vzw in en buiten rechte. Met dit laatste wordt bedoeld dat het de raad van bestuur is die in naam en voor rekening van de vzw contracten mag afsluiten, mag aantreden voor de

rechtbank, enzovoort. Jaarlijks moet de raad van bestuur verantwoording afleggen aan de algemene vergadering van het door haar gevoerde beleid. Het is daarom dat er jaarlijks ten minste een algemene vergadering moet gehouden worden voor het goedkeuren van de begroting en rekeningen evenals het nemen van een beslissing over het al dan niet geven van kwijting aan de bestuurders.

Verder stelt artikel 13, lid 1 van de wet van 27 juni 1921 dat: de raad van bestuur bestaat uit ten minste drie personen. Als evenwel maar drie personen lid zijn van de vereniging, bestaat de raad van bestuur uit slechts twee personen. Het aantal bestuurders moet in elk geval altijd lager zijn dan het aantal personen dat lid is van de vereniging.". Het aantal leden van de raad van bestuur mag tevens niet zakken onder de twee, want dan kan de ontbinding worden uitgesproken op basis van artikel 18, 3° van de wet van 27 juni 1921.

Voor het lidmaatschap van de raad van bestuur geldt natuurlijk ook dat dit eenieder kan zijn die bekwaam is om een overeenkomst af te sluiten. Matheï (2005) vult dit aan met twee uitzonderingen: wettelijke beperkingen en beperkingen opgelegd in de statuten. Rekening houdend met voorgaande, kunnen de leden van de raad van bestuur dus zowel natuurlijke personen als rechtspersonen zijn. Tevens mogen naast werkende leden ook toegetreten leden of buitenstaanders zetelen in de raad van bestuur.

Als een persoon door de algemene vergadering wordt benoemd tot lid van de raad van bestuur, of kortweg bestuurder, wordt hij of zij benoemd ten persoonlijke titel. Dit impliceert dat deze persoon het mandaat zelf moet invullen, en in principe dus ook geen volmachten kan geven aan andere bestuurders, werkende leden of buitenstaanders, tenzij in de statuten een clause is opgenomen die het geven van volmacht uitdrukkelijk toelaat. (Matheï, 2005)

Volgens Matheï (2005) zijn er drie manieren waarop de bestuurders hun bevoegdheden kunnen uitoefenen:

1. alleen. Elke bestuurder kan bepaalde of alle bevoegdheden van de raad van bestuur op zichzelf uitoefenen. Hij hoeft hierover niet te overleggen met andere bestuurders, evenmin is het akkoord van andere bestuurders hiervoor vereist;

2. gezamenlijk. Bestuurders kunnen slechts bepaalde bevoegdheden uitoefenen samen met één of meerdere andere bestuurders. Om bepaalde beslissingen geldig te kunnen nemen is er dus een akkoord van één of meer bestuurders nodig;
3. als college. Bestuurders kunnen enkel bepaalde of alle bevoegdheden uitoefenen in samenspraak met alle andere bestuurders. In dit geval moet minstens de helft van de bestuurders aanwezig – of vertegenwoordigd – zijn om geldig te kunnen beraadslagen.

In de wet van 27 juni 1921 is niets terug te vinden over de manier waarop de raad van bestuur moet worden samengeroepen en de manier waarop zij vergadert (Van Hecke et al., 2007). Tevens legt deze wet geen verplichtingen op in verband met de taakverdeling. Stellen bestuurders toch een onderlinge taakverdeling op – voorzitter, secretaris en/of schatbewaarder – dan hebben deze geen enkele waarde naar de buitenwereld toe en moeten buitenstaanders er dus ook geen rekening mee houden, zelfs niet in het geval dat de taakverdeling bekendgemaakt werd (Matheï, 2005).

Matheï (2005) somt de momenten waarbij de raad van bestuur moet worden opgeroepen als volgt op:

1. minimum eenmaal per jaar ter voorbereiding van de algemene vergadering waar de jaarrekening en begroting ter goedkeuring worden voorgelegd;
2. meerdere malen of op bepaalde tijdstippen indien de statuten dit bepalen;
3. telkens het belang van de vzw dit vereist;
4. op vraag van een bestuurder. Elke bestuurder heeft het recht om een raad van bestuur samen te roepen. Men richt hiervoor een vraag tot de daarvoor in de statuten aangeduide persoon;
5. wanneer 1/5 van de werkende leden vraagt om een algemene vergadering te organiseren zal de raad van bestuur moeten samenkomen om de algemene vergadering op te roepen.

Gezien de wet van 27 juni 1921 niets voorziet over de manier waarop de raad van bestuur wordt opgeroepen, zal dit meestal zijn op de wijze bepaald in de statuten of het huishoudelijk reglement. De oproeping kan dus op alle mogelijke manieren – mondeling, schriftelijk, enz. – en moet niet geschieden voor een bepaalde termijn (Matheï, 2005).

De beslissingen van de raad van bestuur worden genomen bij gewone meerderheid van de aanwezige of vertegenwoordigde bestuurders, waarbij wordt uitgegaan van het principe van 'één man, één stem'. Dit alles behoudens de statuten anders zouden bepalen (Matheï, 2005).

De notulen van de raad van bestuur moeten eveneens bijgehouden worden in het vzw-dossier op de zetel van de vzw, zodat de leden het kunnen inkijken, zoals bepaald in artikel 10 van de wet van 27 juni 1921. Volgens Van Hecke et al. (2007) moeten deze beslissingen niet bekendgemaakt worden, tenzij de statuten anders bepalen. Voor speciale beslissingen door de wet bepaald - zoals er bijvoorbeeld zijn: de benoeming of afzetting/ontslag van dagelijks bestuurders, indien de raad van bestuur hiervoor bevoegd is; de benoeming of afzetting/ontslag van leden van het orgaan van vertegenwoordiging indien de raad van bestuur hiervoor bevoegd is - is de neerlegging in het vzw-dossier op de Rechtbank van Koophandel en publicatie wel vereist (Matheï, 2005).

Net als bij de algemene vergadering kunnen belanghebbenden in bepaalde gevallen de nietigheid van beslissingen van de raad van bestuur vorderen. Dit kan in twee gevallen: indien de genomen beslissing strijdig is met de wet of de statuten of indien de genomen beslissing de vormvereisten schendt.

Hoofdstuk 3: De boekhoudkundige verplichtingen van de vzw

In dit hoofdstuk worden de boekhoudkundige verplichtingen van de vzw's besproken. Allereerst worden in 3.1 de criteria besproken voor de verschillende groottes van vzw's evenals de algemene bepalingen. Aan de hand van deze criteria, en dus naargelang de grootte van de vzw, worden verschillende boekhoudkundige verplichtingen opgelegd. Het belangrijkste onderscheid situeert zich in de boekhoudkundige verplichtingen van de kleine vzw's in vergelijking met de boekhoudkundige verplichtingen van de grote en zeer grote vzw's. We zullen deze dan ook achtereenvolgens bespreken in 3.2 en 3.3.

3.1 Criteria en bepalingen voor de verschillende groottes van vzw's

3.1.1 Historie en aanpassingstermijnen

De initiële wet van 27 juni 1921 stelde dat vzw's vrij waren om te bepalen op welke manier men de ontvangsten en uitgaven van de vzw noteerde en centraliseerde. Ze moesten er enkel voor zorgen dat ze jaarlijks de jaarrekening en begroting ter goedkeuring konden voorleggen aan de algemene vergadering. (Matheï, 2005)

Hier werd echter verandering in gebracht toen de wet van 27 juni 1921 werd aangepast door de wet van 2 mei 2002. Gezien het vernieuwen van de wet moest leiden tot grotere transparantie - voor zowel de leden als externen - en de wetgever uit was op een zekere uniformiteit inzake boekhouding bij vzw's, werden de boekhoudkundige verplichtingen voor vzw's en stichtingen in het leven geroepen. Deze nieuwe boekhoudkundige verplichtingen voor vzw's worden geregeld in artikel 17 van de wet van 27 juni 1921, het KB van 26 juni 2003 betreffende de vereenvoudigde boekhouding van bepaalde verenigingen zonder winstoogmerk, stichtingen en internationale verenigingen zonder winstoogmerk en het KB van 19 december 2003 betreffende de boekhoudkundige verplichtingen en de openbaarmaking van de jaarrekening van bepaalde verenigingen zonder winstoogmerk, internationale verenigingen zonder winstoogmerk en stichtingen.

In het KB van 2 april 2003 worden de termijnen voor de inwerkingtreding van de bepalingen van de wet van 27 juni 1921 geregeld. Hierbij wordt er een onderscheid

gemaakt tussen de 'reeds bestaande vzw's' en de 'nieuwe vzw's'. Zo beschikken vzw's die voor 1 januari 2004 rechtspersoonlijkheid hebben verworven – de zogenaamde reeds bestaande vzw's – volgens artikel 6, over een termijn van twee jaar vanaf het boekjaar dat op 1 januari 2004 of na deze datum aanvangt om de verplichtingen die voortvloeien uit artikel 17 na te leven. De nieuwe vzw's, zij die rechtspersoonlijkheid verkregen na 1 januari 2004, zijn verplicht hun boekhouding te voeren zoals het voornoemde uitvoeringsbesluit bepaalt en dit vanaf de datum dat zij rechtspersoonlijkheid hebben verworven (Van Hecke & Vincke, 2005).

3.1.2 Algemene bepalingen ongeacht de grootte van de vzw

Hoewel er voor de boekhoudkundige verplichtingen een onderscheid wordt gemaakt tussen de verschillende groottes van de verenigingen, stippelde de wetgever in artikel 17, § 1 van de wet van 27 juni 1921 hoofdlijnen uit waar iedere vereniging – ongeacht de grootte - zich aan moet houden. Het artikel luidt: "ieder jaar en ten laatste binnen zes maanden na afsluitingsdatum van het boekjaar, legt de raad van bestuur de jaarrekening van het voorbije boekjaar, opgemaakt overeenkomstig dit artikel, alsook de begroting van het volgende boekjaar, ter goedkeuring voor aan de algemene vergadering."

Volgens Procura vzw (2005) zijn de volgende hoofdlijnen dan ook van toepassing op alle verenigingen:

- het opmaken van een begroting en een jaarrekening;
- de jaarrekening dient opgemaakt te worden conform een wettelijk schema;
- voor de begroting voorziet de wet geen formele verplichtingen;
- de algemene vergadering is bevoegd om de jaarrekening en begroting al dan niet goed te keuren;
- de algemene vergadering moet zich kunnen uitspreken binnen de zes maanden volgend op de afsluitingsdatum van het boekjaar.

Van Hecke et al. (2007) vervolledigen deze hoofdlijnen nog door te zeggen dat de goedgekeurde jaarrekening bekendgemaakt moet worden. Dit wordt ondersteund door artikel 26novies, § 1, 5° en artikel 17, § 6 van de wet van 27 juni 1921.

3.1.3 Criteria

Naast de algemene bepalingen kregen de vzw's nog andere boekhoudkundige verplichtingen opgelegd die verschillen naargelang de grootte van de verenigingen. Uit artikel 17 van de wet van 27 juni 1921 kunnen we drie mogelijke groottes van verenigingen afleiden:

- de kleine verenigingen;
- de grote verenigingen;
- de zeer grote verenigingen.

Merk op dat de begrippen 'klein, groot en zeer groot' niet letterlijk worden ontleend uit artikel 17 van de wet van 27 juni 1921, maar slechts worden afgeleid. Bijgevolg kunnen er in de literatuur andere benamingen terug te vinden zijn. Toch zal in het verder verloop van deze masterproef steeds gebruik worden gemaakt van bovenstaande benamingen.

Om de grootte van de vereniging te bepalen moet er gebruik gemaakt worden van de criteria opgesomd in artikel 17, §§ 3 en 5 van de wet van 27 juni 1921.

Volgens de definitie in artikel 17, § 3 van de wet van 27 juni 1921 is een vereniging groot als ze minstens twee van de volgende criteria overschrijdt:

- het equivalent, gemiddeld over het jaar, van 5 voltijdse werknemers ingeschreven in het personeelsregister dat wordt gehouden overeenkomstig het Koninklijk Besluit nr. 5 van 23 oktober 1978 betreffende het bijhouden van sociale documenten;
- in totaal 250.000 EUR aan andere dan uitzonderlijke ontvangsten, exclusief de belasting over de toegevoegde waarde;
- een balanstotaal van 1.000.000 EUR.

De wetgever vindt een vereniging klein zolang zij niet voldoet aan de criteria van de grote of zeer grote verenigingen, en mag bijgevolg maximaal één van bovenstaande criteria overschrijden.

De criteria voor de zeer grote vereniging kan men afleiden uit artikel 17, § 5 van de wet van 27 juni 1921. Volgens dit artikel wordt een vereniging als zeer groot beschouwd als het aantal tewerkgestelde werknemers, gemiddeld over het jaar, het equivalent van 100

voltijdse werknemers ingeschreven in het personeelsregister dat wordt gehouden krachtens het Koninklijk Besluit nr. 5 van 23 oktober 1978 betreffende het bijhouden van sociale documenten te boven gaat, of wanneer de vereniging bij de afsluiting van het boekjaar met betrekking tot ten minste twee van de volgende drie criteria de onderstaande cijfers te boven gaat:

- het equivalent, gemiddeld over het jaar, van 50 voltijdse werknemers ingeschreven in het personeelsregister dat wordt gehouden overeenkomstig het voormelde Koninklijk Besluit nr. 5 van 23 oktober 1978;
- in totaal 6.250.000 EUR aan andere dan uitzonderlijke ontvangsten, exclusief de belasting over de toegevoegde waarde;
- een balanstotaal van 3.125.000 EUR.

3.1.4 Specifieke bepalingen naargelang de grootte van de vzw

Kleine verenigingen mogen volgens artikel 17, § 2 van de wet van 27 juni 1921 een vereenvoudigde boekhouding voeren, die ten minste betrekking heeft op de mutaties in contant geld of op de rekeningen, overeenkomstig het opgelegde model uit het KB van 26 juni 2003.

Grote en zeer grote verenigingen houden volgens artikel 17, § 3 van de wet van 27 juni 1921 evenwel hun boekhouding en maken hun jaarrekening op overeenkomstig de bepalingen van de wet van 17 juli 1975 met betrekking tot de boekhouding van de onderneming. Gezien de wet van 17 juli 1975 met betrekking tot de boekhouding van de onderneming, niet zomaar kon overgenomen worden naar de vzw-context, worden de aanpassingen van de verplichtingen bedoeld in artikel 17, § 3 van wet van 27 juni 1921, weergegeven in het KB van 19 december 2003.

Voor de zeer grote verenigingen komt hier nog bij dat zij volgens artikel 17, § 5 van de wet van 27 juni 1921 één of meer commissarissen moeten belasten met de controle van de financiële toestand, van de jaarrekening en van de regelmatigheid in het licht van de wet en van de statuten, van de verrichtingen die in de jaarrekening moeten worden vastgesteld.

Voldoet de vzw na verloop van tijd niet meer aan de criteria waaruit haar boekhoudkundige verplichtingen voortvloeien, dan zal de vzw moeten overschakelen op de boekhouding die wel voldoet aan de behoeften van de vzw. Tevens zal de vzw de

beslissing van overschakeling moeten meedelen in de toelichting, evenals de belangrijkste gevolgen veroorzaakt door deze wijziging. Dit kunnen we afleiden uit artikelen 21 en 22 van het KB van 19 december 2003. Artikel 21 van het KB van 19 december 2003 stelt immers: "elke vereniging die niet langer voldoet aan de criteria van artikel 17, § 3 van de wet en die besluit om haar boekhouding te voeren volgens het model van de vereenvoudigde boekhouding, vastgelegd in uitvoering van artikel 17, § 2 van de wet, moet deze beslissing melden en verantwoorden in de toelichting bij haar jaarrekening en aanvullen met de belangrijkste gevolgen van deze wijziging voor de vereniging. Vanaf dat moment voert ze haar boekhouding met de exclusieve toepassing van de bepalingen die werden vastgelegd in uitvoering van artikel 17, § 2 van de wet.". Artikel 22 van het KB van 19 december 2003 beschrijft de omgekeerde situatie waarbij een kleine vzw groot wordt: "elke vereniging die haar boekhouding voerde in overeenstemming met het model van de vereenvoudigde boekhouding en die de verplichtingen moet naleven die gelden voor de verenigingen bedoeld in artikel 17, § 3 van de wet, moet de wijziging van toepasselijke regels vermelden in de toelichting bij haar jaarrekening en de belangrijkste gevolgen van deze wijziging voor de vereniging vermelden. Vanaf dat moment voert ze haar boekhouding en stelt ze haar jaarrekening op met de exclusieve toepassing van de bepalingen van onderhavig besluit."

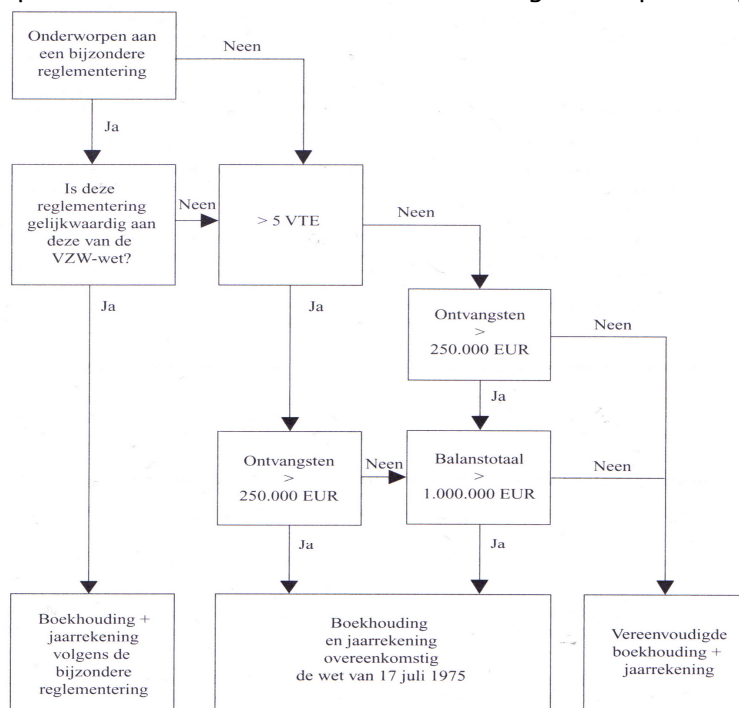
Indien kleine vzw's het wensen, kunnen ze er echter voor opteren zich vrijwillig te onderwerpen aan de wet van 17 juli 1975. In casus past de kleine vzw het geheel van de bepalingen toe die gelden voor de grote verenigingen en maakt zij haar jaarrekening volgens hetzelfde schema, verkort of volledig, bekend gedurende ten minste drie opeenvolgende boekjaren.

Tot slot stelt artikel 17, § 4 van de wet van 27 juni 1921 dat noch het model voor de vereenvoudigde boekhouding, noch de verplichtingen die voortvloeien uit de wet van 17 juli 1975 van toepassing zijn op de verenigingen en stichtingen, die wegens de aard van hun hoofdactiviteit onderworpen worden aan bijzondere, uit een wetgeving of een overheidsreglementering voortvloeiende regels betreffende het houden van hun boekhouding en betreffende hun jaarrekening, voor zover zij minstens gelijkwaardig zijn aan de regels bepaald op grond van de wet van 27 juni 1921. In het verslag aan de koning van het KB van 26 juni 2003 en het KB van 19 december 2003 kunnen we lezen dat het de taak van de bestuursorganen van de vereniging is om aan de hand van de aanwijzingen geformuleerd door de Commissie voor Boekhoudkundige Normen, op hun verantwoordelijkheid en – in voorkomend geval - onder het toezicht van de optredende

commissaris na te gaan of de bijzondere boekhoudkundige verplichtingen waaraan zij onderworpen zijn, ten minste gelijkwaardig zijn aan die welke krachtens de wet van 27 juni 1921 van toepassing zouden zijn. De aanbevelingen inzake de gelijkwaardigheid van boekhoud- en jaarrekeningregels opgelegd door sectorale regelgevingen met de gemeenrechtelijke boekhoud- en jaarrekeningregels voor vzw's, ivzw's en stichtingen, van de Commissie voor Boekhoudkundige Normen (2007), kunnen geraadpleegd worden op de site van het Commissie voor Boekhoudkundige Normen, de link is opgenomen in de lijst van geraadpleegde werken.

Door het in leven roepen van deze regel belet men dat vzw's die door een overheid gesubsidieerd worden en hierdoor verplicht worden een boekhouding bij te houden, twee totaal verschillende boekhoudingen moeten voeren. Wanneer er geen gelijkwaardigheid wordt vastgesteld, zal de boekhouding zo moeten worden ingericht dat de rapportering enerzijds de nodige inlichtingen bevat voor de overheid die instaat voor de financiering en anderzijds beantwoordt aan de wet van 27 juni 1921 en haar uitvoeringsbesluiten. (Van Hecke & Vincke, 2008)

Figuur 3.1 geeft de eenvoudige beslissingsboom van Vincke (2008) weer om te kunnen bepalen aan welke boekhoudkundige verplichtingen de vzw onderhevig is:

Bron: Vincke (2008)

Figuur 3.1: Beslissingsboom voor de te voeren boekhouding door vzw's

3.2 De boekhoudkundige verplichtingen voor de kleine vzw's

Zoals reeds gezegd mogen kleine vzw's volgens artikel 17, § 2 van de wet van 27 juni 1921 een vereenvoudigde boekhouding voeren volgens de normen opgelegd in het KB van 26 juni 2003. Zij kunnen zich evenwel vrijwillig onderwerpen aan de bepalingen van de wet van 17 juli 1975, zoals de grote en zeer grote vzw's die moeten toepassen. In deze paragraaf komt enkel de vereenvoudigde boekhouding aan bod, zoals opgelegd in het KB van 26 juni 2003.

3.2.1 Kwalitatieve kenmerken van de vereenvoudigde boekhouding

De vereenvoudigde boekhouding voor de kleine vzw's, dikwijls ook 'liquiditeitsboekhouding' of 'kasboekhouding' genoemd, steunt op vijf kwalitatieve kenmerken:

1. Alle ontvangsten en uitgaven moeten *zonder uitstel* worden ingeschreven in het ongesplitst dagboek. (Artikel 2, KB van 26 juni 2003)
2. Alle ontvangsten en uitgaven moeten volgens het principe van *voorzichtigheid, oprechtheid en goede trouw* worden ingeschreven. Om verrichtingen getrouw in te schrijven is het noodzakelijk te verwijzen naar een gedagtekend verantwoordingsstuk. Dit kan zowel een extern als een intern verantwoordingsstuk zijn. Volgens artikel 4 van het KB van 26 juni 2003 moeten deze verantwoordingsstukken methodisch opgeborgen tien jaar bewaard worden, in origineel of in afschrift. Stukken die niet strekken tot bewijs jegens derden, worden drie jaar bewaard. (Artikel 2 en 4, KB van 26 juni 2003)
3. Alle ontvangsten en uitgaven moeten *chronologisch* worden ingeschreven. Volgens Van Hecke & Vincke (2008) betekent chronologisch inschrijven in een boekhouding van ontvangsten en uitgaven dat kasverrichtingen moeten worden ingeschreven op het ogenblik dat de betaling wordt verricht, terwijl bankverrichtingen geboekt moeten worden op het ogenblik dat men het uittreksel van de financiële verrichting ontvangt.
4. *Compensaties* tussen ontvangsten en uitgaven zijn verboden. Bijgevolg zal elke verrichting individueel ingeschreven moeten worden. (Artikel 12, KB van 26 juni 2003)
5. De ontvangsten en uitgaven moeten naar tijdsorde, zonder witte vlakken of weglatingen worden ingeschreven. Op deze manier wordt volgens artikel 3, § 3

van het KB van 26 juni 2003 de *materiële continuïteit*, alsook de regelmatigheid en de onomkeerbaarheid van de boekingen gewaarborgd. Bij correctie moet de oorspronkelijke boeking leesbaar blijven. Voert een vzw haar boekhouding echter op de computer, dan kan ze de continuïteit ervan waarborgen door de computerlistings in een dagboek te kleven en deze te laten ondertekenen door de raad van bestuur, gedeeltelijk op het vaste blad in het dagboek en gedeeltelijk op de uitgeprinte computerlisting (Van Hecke & Vincke, 2008). Op deze manier wordt het bestendige karakter van de geregistreerde gegevens ook gewaarborgd. (Artikel 3, KB van 26 juni 2003)

Voorts is het ook zo dat de boekhouding, volgens artikel 1 van het KB van 26 juni 2003, aangepast moet zijn aan de aard en omvang van de activiteiten van de vereniging. Volgens Procura vzw (2005) kunnen we uit dit artikel afleiden dat het opgelegde model slechts een minimummodel is, dat bijgevolg uitgebreid mag worden als de aard en omvang van de activiteiten van de vzw hierom vragen. Van Hecke & Vincke (2008) vinden de boekhouding van de vzw een beleidsinstrument dat in de eerste plaats gehouden moet worden voor de vzw zelf. Daarom kunnen niet-dienstige rubrieken volgens hen ook uit het model geschrapt worden.

3.2.2 Het dagboek

Het ongesplitste dagboek bestaat uit een dagboek van uitgaven en een dagboek van ontvangsten. De wetgever bedoelt met de term 'ongesplitst dagboek' dan ook dat deze twee dagboeken samen één geheel vormen (Van Hecke & Vincke, 2005). Figuur 3.2 geeft het ongesplitst dagboek volgens het model opgelegd in het KB van 26 juni 2003 weer.

Volgens Van Hecke & Vincke (2008) moeten in dit ongesplitste dagboek de ontvangsten en uitgaven in liquide middelen of contanten, op zichtrekeningen of op spaarrekeningen of depositorekeningen geregistreerd worden.

Het dagboek moet volgens artikel 3, § 1 van het KB van 26 juni 2003 genummerd zijn en geïdentificeerd door de naam van de vereniging. Volgens § 2 van hetzelfde artikel mag het dagboek worden gehouden door middel van ingebonden of ingenaaide registers of door middel van geïnformatiseerde systemen. Indien het wordt gehouden door middel van ingebonden of ingenaaide registers, moet het voor het eerste gebruik en vervolgens

ieder jaar worden ondertekend door de perso(o)n(en) die de vereniging ten aanzien van derden vertegenwoordig(en)t.

Uitgaven																		
Nr.	Datum Registra.	Omschrijving	Bank X		Bank Y		Andere zichtrekeningen en gelijksortige rekeningen		Kas 1		Kas 2		Bedrag totaal	Uitgaven				
			Nr.	Bedrag	Nr.	Bedrag	Nr.	Bedrag	Nr.	Bedrag	Nr.	Bedrag		Goederen en diensten	Bezoldig- ingen	Diensten en diverse goederen	Andere	
Totaal uitgaven				0,00		0,00		0,00		0,00		0,00	0,00	0,00	0,00	0,00		

Ontvangsten																		
Nr.	Datum Registra.	Omschrijving	Bank X		Bank Y		Andere zichtrekeningen en gelijksortige rekeningen		Kas 1		Kas 2		Bedrag totaal	Ontvangsten				
			Nr.	Bedrag	Nr.	Bedrag	Nr.	Bedrag	Nr.	Bedrag	Nr.	Bedrag		Lidgeld	Schenkingen en legaten	Subsidies	Andere	
Totaal ontvangsten				0,00		0,00		0,00		0,00		0,00	0,00	0,00	0,00	0,00		

Bron: KB 26 juni 2003

Figuur 3.2: Genormaliseerd model van het dagboek

3.2.3 De inventaris

Ten minste eens per jaar worden, voorzichtig, oprecht en te goeder trouw, de nodige opnemingen, verificaties, onderzoeken en waarderingen verricht om op de gekozen datum de inventaris op te maken van de bezittingen, vorderingen, schulden en verplichtingen van welke aard ook, van de vereniging (Artikel 5, KB 26 juni 2003). Deze inventaris vormt de basis voor de jaarlijks op te stellen staat van het vermogen, dat onderdeel uitmaakt van de jaarrekening.

Gelet op het feit dat vzw's vrij zijn om te kiezen wanneer in het boekjaar ze hun inventaris opstellen en het feit dat de staat van het vermogen wordt opgesteld bij het afsluiten van het boekjaar, zullen veel vzw's in de praktijk ook de inventaris op het einde van het boekjaar opstellen. Ook legt de wetgever geen vormverplichtingen op voor het opstellen van de inventaris. Uit praktische overwegingen is het aan te raden dit te doen

aan de hand van het opgelegde schema voor de staat van het vermogen van de vzw. (Matheï, 2005)

Volgens artikel 6 van het KB van 26 juni 2003 is de raad van bestuur bevoegd om de waarderingsregels te bepalen. In de toelichting moet een voldoende nauwkeurige samenvatting van deze regels komen, teneinde de toegepaste waarderingsmethodes te kunnen beoordelen. Tevens moeten volgens artikel 7 van het KB van 26 juni 2003 de waarderingsregels over alle boekjaren dezelfde zijn, tenzij zij niet langer de mogelijkheid bieden om voorzichtig, oprecht en te goeder trouw de in artikel 5 van het KB van 26 juni 2003 bedoelde verrichtingen uit te voeren. Deze aanpassingen zullen vermeld en verantwoord moeten worden in de toelichting. Eveneens moet de inschatting van de invloed van deze aanpassingen vermeld worden in de toelichting betreffende de rekeningen van het boekjaar waarin deze aanpassing voor het eerst werd ingevoerd.

3.2.4 De jaarrekening

Artikel 9 van het KB van 26 juni 2003 geeft een definitie voor wat er in artikelen 17, § 1 en 26novies, § 1, 5° van de wet van 27 juni 1921 met jaarrekening wordt bedoeld. De definitie luidt als volgt: "de jaarrekening bevat de staat van ontvangsten en uitgaven alsook de toelichting. Deze stukken vormen een geheel.". De jaarrekening moet voorzichtig, oprecht en te goeder trouw worden opgemaakt in euro, zonder decimalen (Artikel 9 en 11, KB 26 juni 2003).

De staat van de ontvangsten en uitgaven, vaak ook bijlage B genoemd, wordt behandeld in artikel 12 van het KB van 26 juni 2003. Hieruit kunnen we afleiden dat de staat van de ontvangsten en uitgaven een soort van samenvattende overzichtstabel is van alle ontvangsten en uitgaven die gedurende het afgelopen boekjaar in het ongesplitst dagboek werden ingeschreven. De staat van ontvangsten en uitgaven moet opgesteld worden overeenkomstig een wettelijke minimaal schema, zoals weergegeven in figuur 3.3.

Uitgaven	Ontvangsten
Goederen en diensten	Lidgeld
Bezoldigingen	Schenken en legaten
Diensten en diverse goederen	Subsidies
Andere uitgaven	Andere ontvangsten
Totaal uitgaven	Totaal ontvangsten

Bron: KB 26 juni 2003

Figuur 3.3: Genormaliseerd minimaal schema van de staat van ontvangsten en uitgaven

Artikel 13 van het KB van 26 juni 2003 bepaalt de inhoud van de toelichting, vaak ook bijlage C genoemd: "de toelichting bevat de inlichtingen zoals bepaald in de artikelen 6, 7, 11 en 14, alsook een staat van het vermogen van de vereniging". Ook de toelichting moet worden opgemaakt overeenkomstig een wettelijk opgelegd minimaal schema. Dit minimaal schema is terug te vinden in figuur 3.4.

1. Samenvatting van de waarderingsregels (art. 6)
2. Aanpassing van de waarderingsregels (art. 7)
3. Bijkomende inlichtingen (art. 11)
4. Genormaliseerd minimaal schema van de staat van het vermogen (art. 14)

Bezittingen	Schulden
Onroerende goederen (terreinen, ...) - behorend tot de vereniging in volle eigendom - andere	Financiële schulden
Machines - behorend tot de vereniging in volle eigendom - andere	Schulden ten aanzien van leveranciers
Roerende goederen en rollend materieel - behorend tot de vereniging in volle eigendom - andere	Schulden ten aanzien van leden
Stocks	Fiscale, salarische en sociale schulden
Schuldvorderingen	
Geldbeleggingen	
Liquiditeiten	
Andere activa	Andere schulden

Rechten	Verplichtingen
Beloofde subsidies	Hypotheke en hypotheekbeloften
Beloofde schenkingen	Gegeven waarborgen
Andere rechten	Andere verbintenissen

5. Belangrijke rechten en verplichtingen die niet in cijfers kunnen worden weergegeven (art. 14)

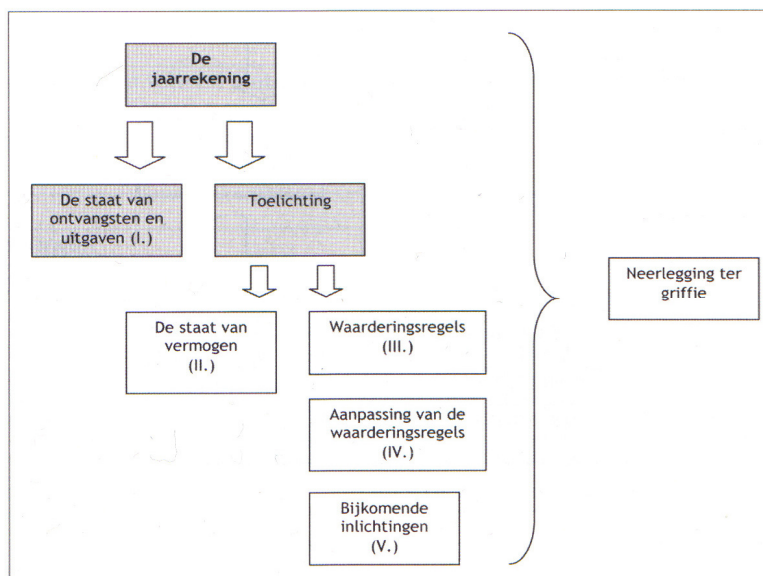
Bron: KB 26 juni 2003

Figuur 3.4: Schema van de bijlage

Zoals reeds gezegd vloeit de staat van het vermogen rechtstreeks voort uit de in artikel 5 van het KB van 26 juni 2003 bedoelde inventaris. Deze staat vermeldt op de afsluitingsdatum de aard en het bedrag van het geheel van de bezittingen en schulden van de vereniging. Onroerende goederen, machines, roerende goederen en rollend materieel welke niet in volle eigendom van de vereniging zijn, moeten enkel vermeld worden in de staat van het vermogen indien zij significant zijn. Oordeelt de raad van bestuur dat bepaalde bezittingen niet significant zijn, dan moet dit in de toelichting vermeld worden. Moeilijk waardeerbare bezittingen worden pro memorie in de staat van het vermogen opgenomen en op gepaste wijze in de toelichting vermeld. Naast het geheel van bezittingen en schulden bevat de staat van vermogen ook de rechten en verplichtingen die een belangrijke invloed kunnen hebben op de financiële toestand van de vereniging. Wanneer deze rechten en verplichtingen niet in cijfers kunnen worden vertaald, moeten zij op passende wijze in de toelichting vermeld worden. (Artikel 14, KB 26 juni 2003)

Naast de staat van vermogen bevat de toelichting nog een overzicht van de gebruikte waarderingsregels, en indien nodig ook een overzicht van de aanpassingen van de waarderingsregels evenals een overzicht van bijkomende inlichtingen om een beter beeld van de vzw te geven (Matheï, 2005).

In figuur 3.5 stelt Matheï (2005) de jaarrekening van kleine vzw's schematisch voor:

Bron: Matheï (2005)

Figuur 3.5: Schematisch overzicht van de jaarrekening van een kleine vzw

Tot slot moeten de bestuurders de jaarrekening, opgesteld volgens de wettelijk voorgeschreven modellen, neerleggen op de griffie van de Rechtbank van Koophandel. De wet voorziet geen limietdatum voor deze neerlegging, maar toch is het aan te raden dat vzw's dit jaarlijks doen en zeker elke 3 jaar, gezien volgens artikel 18, 4° van de wet van 27 juni 1921 de ontbinding kan worden uitgesproken indien de jaarrekening gedurende drie opeenvolgende boekjaren niet wordt neergelegd (Van Hecke & Vincke, 2005).

3.3 De boekhoudkundige verplichtingen voor de grote en zeer grote vzw's

Grote en zeer grote verenigingen moeten, volgens artikel 17, § 3 van de wet van 27 juni 1921, een boekhouding bijhouden en een jaarrekening opmaken overeenkomstig de bepalingen van de wet van 17 juli 1975 met betrekking tot de boekhouding van de onderneming. Gezien de wet van 17 juli 1975 niet zomaar kon overgenomen worden naar de vzw-context worden de aanpassingen van de verplichtingen bedoeld in artikel 17, § 3 van wet van 27 juni 1921, weergegeven in het KB van 19 december 2003.

Kleine vzw's die zich vrijwillig onderwerpen aan artikel 17, § 3 van de wet van 27 juni 1921, moeten volgens artikel 15 van het KB van 26 juni 2003 eveneens de bovenvermelde regelgevingen volgen. De belangrijkste elementen uit deze regelgevingen zullen nu besproken worden.

3.3.1 Aanpassingen van de wet van 17 juli 1975 door het KB van 19 december 2003

In artikel 1 van het KB van 19 december 2003 wordt gespecificeerd welke artikelen van de wet van 17 juli 1975 van toepassing zijn voor de grote en zeer grote vzw's, evenals de kleine vzw's die zich vrijwillig onderwerpen aan deze wet. Volgens het artikel betreft het de artikelen: "2, 3, eerste lid, eerste zin en tweede lid, artikel 4, eerste en tweede lid, derde lid, eerste zin en vierde tot zesde lid, alsmede de artikelen 6, 7, 8, 9, § 1 en § 2, behalve het laatste lid en 10, § 1 van de wet van 17 juli 1975 met betrekking tot de boekhouding van de ondernemingen zijn". Deze zijn mits de aanpassingen in het KB van 19 december 2003, van toepassing voor het voeren van de boekhouding in grote en zeer grote vzw's.

Zoals uit het artikel af te leiden is heeft de koning in het KB van 19 december 2003 enkele aanpassingen gedaan aan de wet van 27 juni 1921, zodat deze ook toepasbaar is voor vzw's. Volgens Vervliet (2004, in Aerts, 2005) betreffen de aangepaste regels:

- het boeken van schenkingen en legaten (artikel 2);
- een minimumindeling van het algemeen rekeningenstelsel (artikel 3 en 4);
- de waarderingsregels inzake schenkingen en legaten (artikel 8);
- de vorm en inhoud van de jaarrekening (artikel 9 tot en met 11);
- de regels met betrekking tot de openingsbalans van het eerste boekjaar (artikel 37).

3.3.2 De jaarrekening

Artikel 4 van de wet van 17 juli 1975 verplicht de ondernemingen een boekhouding te voeren door middel van een stelsel van boeken en rekeningen met inachtneming van de gebruikelijke regels voor het dubbel boekhouden. Alle verrichtingen moeten zonder uitstel, getrouw, volledig en naar tijdsorde ingeschreven worden in een ongesplitst dagboek of in een hulpdagboek, al dan niet gesplitst in bijzondere hulpdagboeken. Ze worden methodisch ingeschreven in of overgebracht naar de rekeningen waarop ze betrekking hebben.

Hoewel vzw's niet onder het Wetboek van vennootschappen – wet van 7 mei 1999 (*B.S.* 6 augustus 1999) – vallen, kunnen we uit het voorgaande afleiden dat de jaarrekening van de grote en zeer grote vzw's bestaat uit een balans, resultatenrekening en toelichting, die samen een geheel vormen. Dit is overeenkomstig met artikel 92, § 1 van de wet van 7 mei 1999. Dit zouden we eveneens kunnen afleiden uit artikel 9 van het KB van 19 december 2003, waarin wordt gesteld dat: "Hoofdstukken I, III en IV van Titel I van Boek II van het Koninklijk Besluit van 30 januari 2001 tot uitvoering van het Wetboek van vennootschappen is van toepassing op verenigingen zonder winstoogmerk, met uitzondering van de artikelen 87 en mits de aanpassingen waarin onderhavige titel voorziet.". Deze hoofdstukken handelen over: de algemene principes, de structuur en diverse bepalingen en overgangsbepalingen in verband met de jaarrekening.

Verder wordt er in artikel 4 van de wet van 17 juli 1975 nog bepaald dat de rekeningen worden ondergebracht in een voor het bedrijf van de onderneming passend rekeningenstelsel ingericht naar de eisen van de bedrijfsuitoefening van de onderneming.

Ook wordt er gesteld dat de koning de minimumindeling van een algemeen rekeningenstelsel bepaalt. Dit doet hij voor de grote en zeer grote vzw's in de artikelen 3 en 4 van het KB van 19 december 2003.

Grote verenigingen kunnen volgens artikel 10, § 2 van het KB van 19 december 2003 een jaarrekening in verkorte vorm opstellen volgens het schema geregeld in de artikelen 16 tot en met 18 van dit besluit. Dit artikel luidt immers: "voor zover ze niet in het toepassingsgebied vallen van artikel 17, § 5, van de wet van 27 juni 1921 (...) hebben de verenigingen bedoeld in artikel 17, § 3 van deze wet echter de mogelijkheid om hun balans en hun resultatenrekening op te stellen volgens de verkorte vorm (...) en een verkorte toelichting op te stellen met bijkomende informatie (...)". Verder stelt artikel 24 van het KB van 19 december 2003 dat de jaarrekening moet worden opgesteld in euro, zonder decimalen. De stukken moeten expliciet vermelden dat de jaarrekening is opgemaakt in euro. (Vincke, 2008)

De zeer grote verenigingen moeten een volledige jaarrekening opstellen zoals vastgelegd in de artikelen 12 tot en met 15 van het KB van 19 december 2003. Zij stellen deze jaarrekening volgens artikel 24 van hetzelfde Koninklijk Besluit op in duizenden euro, zonder decimalen. In de stukken moet expliciete vermelding gemaakt worden dat de jaarrekening werd opgesteld in duizenden euro.

Zowel de grote als de zeer grote vzw's moeten, volgens artikel 10 van het KB van 19 december 2003, gegevens over de sociale balans slechts meedelen als de vereniging een jaargemiddelde van ten minste 20 personeelsleden telt, uitgedrukt in voltijdse equivalenten en waarvan de vereniging een onmiddellijke aangifte van tewerkstelling heeft gedaan bij de met de inning van de sociale zekerheidsbijdragen belaste instelling of die zijn ingeschreven in het algemeen personeelsregister.

Verder zijn volgende kwalitatieve kenmerken uit de wet van 17 juli 1975 ook van belang bij het opstellen van de jaarrekening van grote en zeer grote vzw's:

- elke boeking moet geschieden aan de hand van een gedagtekend verantwoordingsstuk (artikel 6);
- de boeken moeten op een zodanige wijze bijgehouden worden dat de materiële continuïteit, de regelmatigheid en de onveranderlijkheid van de boekingen zijn verzekerd (artikel 7, §2);

- de boeken moeten naar tijdsorde worden bijgehouden, zonder enig wit vlak of enige weglating. In geval van correctie moet het oorspronkelijk geschrevene leesbaar blijven (artikel 8, §1);
- de ondernemingen moeten hun boeken bewaren gedurende zeven jaren, te rekenen van de eerste januari van het jaar dat op de afsluiting volgt (artikel 8, § 2; artikel 5, KB 19 december 2003).

De wet van 27 juni 1921 schrijft in artikel 17, § 6 het volgende voort: "binnen dertig dagen na de goedkeuring ervan door de algemene vergadering wordt de jaarrekening van de vereniging bedoeld in § 3 door de bestuurders neergelegd bij de Nationale Bank van België. Overeenkomstig het voorgaande lid worden gelijktijdig neergelegd: 1° een stuk met de naam en voornaam van de bestuurders en in voorkomend geval van de commissarissen die in functie zijn; 2° in voorkomend geval, het verslag van de commissarissen.". Volgens artikel 25 van het KB van 19 december 2003 worden de voornoemde stukken in één exemplaar neergelegd. Volgens Van Hecke en Demeyere (2004) moet: "de Nationale Bank van België: binnen de vijftien werkdagen na de aanvaarding van de neerlegging, van deze neerlegging melding maken en de tekst van deze melding wordt door de Nationale Bank van België overgezonden aan de griffie van de Rechtbank van Koophandel.". Omdat het verder bespreken van de gehele regeling in verband met de neerlegging van de jaarrekening door grote en zeer grote vzw's ons hier te ver zou leiden, verwijzen we voor meer informatie naar de artikelen 24 tot en met 35 van het KB van 19 december 2003.

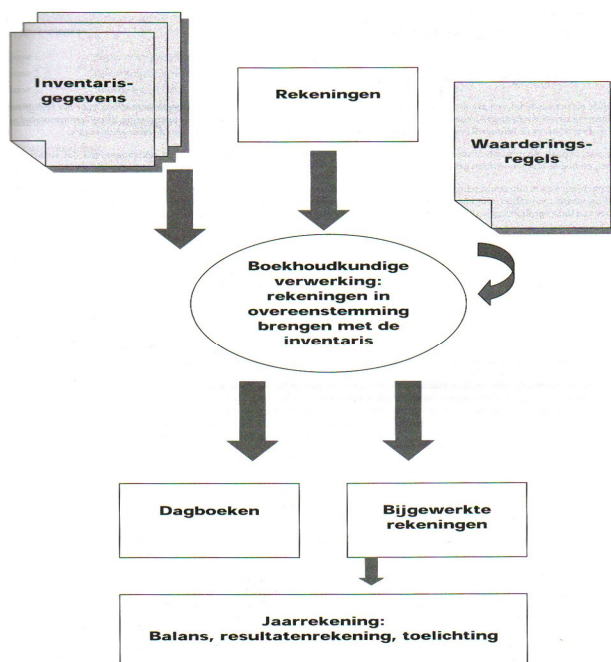
3.3.3 De inventaris

In de wet van 17 juli 1975 worden in artikelen 9 en 10 de belangrijkste elementen van de inventaris besproken. Zo stelt artikel 9, § 1 van de wet van 17 juli 1975: "elke onderneming verricht, omzichtig en te goeder trouw, ten minste eens per jaar de nodige opnemingen, verificaties, onderzoeken en waarderingen om op een door haar gekozen datum de inventaris op te maken van al haar bezittingen, vorderingen, schulden en verplichtingen van welke aard ook, die betrekking hebben op haar bedrijf, en van de eigen middelen daaraan verstrekt. De inventarisstukken worden ingeschreven in een boek. De stukken die wegens hun omvang bezwaarlijk kunnen worden overgeschreven, worden in dat boek samengevat en erbij gevoegd.", en § 2: "de inventaris wordt ingericht overeenkomstig het rekeningenstelsel van de onderneming. De koning kan maatstaven voor de waardering van de inventaris bepalen.". Opnieuw legt de wetgever

geen datum op voor het opstellen van de inventaris. Toch is het aan te raden dat de onderneming dit op het einde van het boekjaar doet, daar artikel 10, § 1 van de wet van 17 juli 1975 stelt: "nadat de rekeningen in overeenstemming zijn gebracht met de gegevens van de inventaris, worden ze samengevat en beschreven in een staat, zijnde de jaarrekening."

In artikelen 6 en 7 van het KB van 19 december 2003 specificiert de koning waaraan de maatstaven voor de waardering van de inventaris moet voldoen. In artikel 6 van het KB van 19 december 2003 wordt gesteld dat: "hoofdstuk II van Titel I van Boek II van het Koninklijk Besluit van 30 januari 2001 tot uitvoering van het Wetboek van vennootschappen is van toepassing op verenigingen zonder winstoogmerk, met uitzondering van de artikelen 39, 76, 78 tot 81 en mits de aanpassingen waarin onderhavige titel voorziet." Het betreft het hoofdstuk over waarderingsregels, in de titel jaarrekening. De aanpassingen worden beschreven in artikel 7 van het vermelde Koninklijk Besluit.

Vincke (2008) vat de boekhoudkundige verplichtingen voor de grote en zeer grote vzw's eenvoudig samen in figuur 3.6.

Bron: Vincke (2008)

Figuur 3.6: Schematisch overzicht van de boekhoudkundige verplichtingen van grote en zeer grote vzw's

Hoofdstuk 4: Bevraging van bevoorrechte getuigen

In dit hoofdstuk komt de bevraging van de bevoorrechte getuigen aan bod. Allereerst wordt er in 4.1 een omschrijving gegeven van de gevolgde aanpak en de geïnterviewde personen. Vervolgens volgt er per deelvraag een uitwerking van de antwoorden van de bevraging van de bevoorrechte getuigen. Eerst wordt er in 4.2 ingegaan op hoe de nieuwe boekhoudkundige verplichtingen worden ervaren. Nadien worden in 4.3 de boekhoudkundige struikelblokken met betrekking tot de nieuwe boekhoudkundige verplichtingen besproken, evenals een mogelijke oplossing voor deze problemen. In 4.4 wordt nagegaan wat de toegevoegde waarde is van de nieuwe opgelegde boekhoudkundige modellen voor internen en externen. Tenslotte wordt er in 4.5 nagegaan of de wijzigingen in de wet van 27 juni 1921 voor voldoende toegevoegde waarde hebben gezorgd om het gevoerde beleid op een zo goed mogelijke manier te evalueren.

4.1 Beschrijving bevraging van bevoorrechte getuigen

4.1.1 Beschrijving en verantwoording van de gevolgde aanpak

Het doel van de bevraging van de bevoorrechte getuigen is tweeledig. Enerzijds is het de bedoeling om de nog steeds bestaande struikelblokken met betrekking tot de nieuwe boekhoudkundige verplichtingen op te sporen. Hierbij is het ook de bedoeling om een oplossing te zoeken voor de reeds gekende struikelblokken. De andere doelstelling van de bevraging van de bevoorrechte getuigen is de bevindingen uit de literatuurstudie te toetsen en aan te vullen met de meningen van experts, en dit voornamelijk voor wat de toegevoegde waarde van de nieuwe verplichtingen betreft.

De bevraging van de bevoorrechte getuigen gebeurt aan de hand van semigestructureerde interviews. De vooropgestelde vragenlijst fungeert als leidraad doorheen de interviews. Het is dus niet de bedoeling deze vragenlijst op een slaafse manier te overlopen; op deze manier zouden andere nog niet besproken topics immers over het hoofd gezien kunnen worden. Daarom kan de vragenlijst ook op elk ogenblik aangepast of uitgebreid worden als er andere belangrijke nog niet besproken topics aan bod komen. De finale vragenlijst kan geraadpleegd worden in bijlage 1.

Voor de bevraging van de bevoorrechte getuigen werd er gebruik gemaakt van een doelgerichte steekproef. Bij deze niet-toevalssteekproef werd er geopteerd om experts op het gebied van de vzw-wetgeving evenals boekhoud- en revisorenkantoren met vzw's in hun klantenportefeuille te contacteren. De experts werden voornamelijk gecontacteerd met het oog op de aanvulling van de literatuurstudie. De boekhoud- en revisorenkantoren aan de andere kant werden voornamelijk aangesproken om de nog steeds bestaande struikelblokken aan het licht te brengen. Uiteraard werd de volledige semigestructureerde vragenlijst met alle respondenten overlopen.

Aangezien slechts een gelimiteerd aantal personen over de nodige informatie beschikt, is het gebruik van een toevalssteekproef voor - een gedeelte van - de hele populatie onbruikbaar. Daarom konden we vooraf geen aantal op onze steekproef zetten, en werden er interviews afgenomen tot er geen nieuwigheden meer aangehaald werden.

In het totaal werd er contact op genomen met 14 personen, via e-mail of telefoon. Van deze 14 personen, reageerden slechts 2 personen niet op de vraag tot medewerking. Van de overige 12 personen gaven 2 personen aan dat ze over te weinig kennis of klanten beschikten om een meerwaarde te kunnen leveren aan dit praktijkonderzoek. Uiteindelijk werden er - van de overblijvende 10 personen - bij 8 personen interviews afgenomen, de anderen haakten wegens tijdsgebrek af. Deze 8 personen zorgden volgens ons voor voldoende representativiteit zodat er geen andere personen meer gecontacteerd werden.

Van de 8 geïnterviewde personen hoorden er 3 respondenten thuis in de categorie experts, 2 respondenten waren boekhouders en 3 respondenten konden zowel in de categorie van experts als in de categorie van boekhouders worden ingedeeld.

4.1.2 Beschrijving van de geïnterviewde respondenten

Om te verduidelijken welke respondent in welke categorie thuishoort, wordt hier een korte voorstelling gedaan van de geïnterviewde personen:

- Excellence for non profit vzw
Contactpersoon: Koen Van Echelpoel, hierna: respondent 1
Interview: dinsdag 31 maart 2009 te Brussel

De ambitie van de vzw Excellence for non profit is tweezijdig. Enerzijds tracht ze een excellentiepool op het gebied van vzw's en stichtingen te creëren, en dit

zowel op regionaal, federaal als Europees niveau. Anderzijds tracht ze de rol van observatorium van het verenigingsleven te spelen. Het komt er dus op neer dat ze enerzijds advies geven aan vzw's, ivzw's en stichtingen, omtrent de statutaire omgeving. En anderzijds voeren ze ook studies uit zoals: studie voor deugdelijk bestuur, colloquia rond fondsenwerving, opleidingen,... Ook trachten ze professionalisme te brengen in de non-profitsector, en hierbij denken ze in eerste instantie aan de raad van bestuur. Zo schreef de organisatie 'De aanbevelingen van Excellence for non profit voor een deugdelijk bestuur in vzw, ivzw en stichtingen' (2008), om het debat rond deugdelijk bestuur in België aan te wakkeren.

De heer Van Echelpoel is general manager van Excellence for non profit. Omwille van zijn expertise wordt hij ingedeeld in de categorie van experts.

– SBB Sint-Truiden

Contactpersonen: André Dauw en Sofie Cillis, hierna respondent 2

Interview: woensdag 1 april 2009 te Sint-Truiden

De SBB-groep heeft al jarenlang verschillende vzw's en verenigingen in hun klantenportefeuille. De Heer Dauw en mevrouw Cillis zijn beiden tewerkgesteld in het SBB-Accountantskantoor van Sint-Truiden, als boekhouders, accountants en belastingconsulenten.

Zij worden ingedeeld in de categorie van boekhouders.

– Universiteit Gent en Ernst & Young

Prof. Dr. Johan Christiaens, hierna respondent 3

Interview: donderdag 2 april 2009 te Gent

Prof. Dr. Christiaens is bedrijfsrevisor en senior manager bij Ernst & Young. Als docent is hij verbonden aan de vakgroep Accountancy en Bedrijfsfinanciering van de Universiteit Gent. Zijn onderzoeksinteresse gaat uit naar auditing research in de non-profitsector, normatief onderzoek naar de boekhoudhervormingen in de publieke sector en accounting practice research in overheden en non-profit. Naast zijn dienstverlening binnen de universiteit doet hij ook aan externe wetenschappelijke dienstverlening. In het kader van deze masterproef kunnen we zijn voorzitterschap van de werkgroep Non-profit & Public Sector Accounting van

de Commissie voor Boekhoudkundige Normen, zijn directeurschap van het ARPS onderzoekscentrum (Accounting Research Public Sector UGent - E&Y) evenals zijn lidmaatschap van de Commissie Accounting en Auditing in de publieke en non-profitsector van het Instituut der Bedrijfsrevisoren als meest relevant aanschouwen. Verder heeft Prof. Dr. Christiaens ook nog diverse publicaties omtrent accounting, de publieke sector en de verenigingen zonder winstoogmerk op zijn naam staan.

Om al deze redenen hoort Prof. Dr. Christiaens thuis in de categorie van experts.

– SBB Oudenaarde

Contactpersoon: Stefaan Tuytten, hierna respondent 4

Interview: vrijdag 3 april 2009 te Oudenaarde

De heer Tuytten, boekhouder en jurist van opleiding, was jarenlang directeur bij een social-profitorganisatie. Op dit moment is hij tewerkgesteld bij SBB Oudenaarde als senior consultant social profit. Ook doceert hij aan de Universiteit Antwerpen Management School en is hij gastprofessor aan de Hogeschool West-Vlaanderen. Tevens was hij gastspreker op diverse seminaries en heeft hij diverse publicaties op zijn naam staan.

De heer Tuytten wordt zowel ingedeeld in de categorie van experts als de categorie van boekhouders.

– HS&P Boekhouders en fiscalisten

Contactpersoon: Jan Schevernels, hierna respondent 5

Interview: maandag 6 april 2009 te Diepenbeek

De heer Schevernels is senior boekhouder bij HS&P, en heeft enkele vzw's in zijn klantenportefeuille. Tevens is hij lid van de algemene vergadering van BC Gems Diepenbeek vzw.

De heer Schevernels wordt ingedeeld in de categorie van boekhouders.

- Rekendienst bisdom Hasselt vzw
Contactpersoon: Freddy Biets, hierna respondent 6
Interview: donderdag 9 april 2009 te Hasselt

De heer Biets is tewerkgesteld op de rekendienst van het bisdom Hasselt. De rekendienst van het bisdom Hasselt verzorgt haar eigen boekhoudkundige, juridische en fiscale verplichtingen en helpt daarnaast ook haar vzw-schoolbesturen en vzw-eigenaressen met deze zaken. Zo ontwikkelde de rekendienst al een boekhoudpakket aangepast aan de specifieke noden van de vzw-schoolbesturen, en maakte ze een eenvoudig boekhoudpakket voor de vzw-eigenaressen. Verder fungeert de rekendienst van het bisdom Hasselt ook als helpdesk voor de vzw-schoolbesturen en vzw-eigenaressen die problemen ondervinden met de vzw-wet en alles wat hier bij komt kijken zoals bijvoorbeeld de wet op de vrijwilliger.

Gelet op dit alles wordt de heer Biets ingedeeld zowel in de categorie van experts als in de categorie van boekhouders.

- Prof. Dr. Erik De Lembre, hierna respondent 7
Interview: woensdag 22 april 2009 te Luik

Huidig voorzitter van de raad van bestuur van Ethias, Prof. Dr. De Lembre, werd geïnterviewd in het kader van zijn expertise over de vzw-wetgeving opgedaan in zijn academische loopbaan als professor aan de Universiteit van Gent. Tevens was hij voorzitter van de werkgroep die, op vraag van de Federale Dienst Justitie, twee brochures redigeerde om de materie van financiële verslaglegging in de kleine en de grote en zeer grote vzw's zo duidelijk mogelijk te verklaren en illustreren. Voorts is Prof. Dr. De Lembre auteur van diverse boeken met betrekking tot de vzw-wetgeving.

Om al deze redenen hoort Prof. Dr. De Lembre thuis in de categorie van experts.

- Vlaams studie- en documentatiecentrum (VSDC) vzw
Contactpersoon: Isabel Demeyere, hierna respondent 8
Interview: vrijdag 24 april 2009 te Wevelgem

Mevrouw Demeyere bekleedt momenteel de functie van adjunct-directeur binnen het VSDC. Het VSDC heeft meer dan 7.000 vzw's en stichtingen in haar klantenportefeuille. Naast personeelsverantwoordelijke is mevrouw Demeyere coördinatrice van diverse werkzaamheden binnen het VSDC, en bestaat een groot gedeelte van haar dagtaak uit juridische adviseringen inzake de vzw-wetgeving, VSDC-boekhouding en fiscaalrechtelijke opvolging, en het geven van voordrachten in verband met de vzw-wetgeving. Verder is mevrouw Demeyere auteur van diverse boeken betreffende de vzw-wetgeving, en is zij lid van de werkgroep Non-profit & Public Sector Accounting van de Commissie voor Boekhoudkundige Normen.

Rekening houdend met dit alles kunnen we haar indelen in de groep van experts en de groep van boekhouders.

4.2 Hoe worden de nieuwe boekhoudkundige verplichtingen ervaren?

In de literatuurstudie werd in hoofdstuk 3 al een antwoord gevonden op de deelvraag: 'Wat houden de nieuwe boekhoudkundige verplichtingen voor kleine, grote en zeer grote vzw's in?'. In deze paragraaf willen we dit, door de bevraging van de bevoorrechte getuigen, aanvullen met hoe deze nieuwe boekhoudkundige verplichtingen in de praktijk ervaren worden. Op deze manier geven we ook meteen een antwoord op de deelvraag: 'Hoe worden deze nieuwe boekhoudkundige verplichtingen ervaren?'.

4.2.1 Zijn de nieuwe boekhoudkundige verplichtingen een goede zaak?

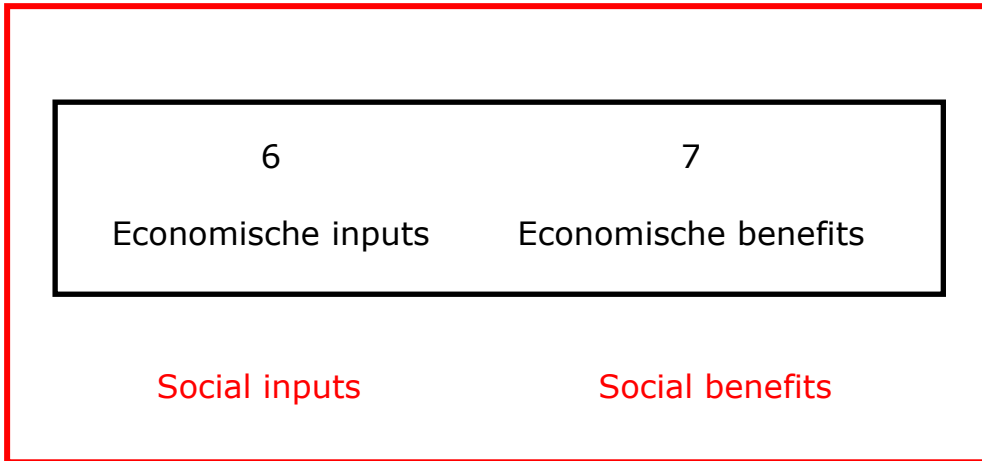
Globaal gezien hebben de meeste respondenten een dubbel gevoel bij de nieuwe boekhoudkundige verplichtingen. Daarom zijn er ook verschillende redenen te vinden waarom het een goede zaak is. Zo vond respondent 7 de nieuwe boekhoudkundige verplichtingen een noodzaak om ons Belgisch boekhoudrecht te vervolledigen. Want het feit dat verenigingen niet onderworpen werden aan een verplichte financiële rapportering was eigenlijk een aberratie van de logica. Respondent 6 vindt het goed dat alles nu

eenvormig is geworden. Het bevordert inderdaad de transparantie als iedereen de boekhouding nu op dezelfde manier gaat doen. Respondent 5 vindt het vooral goed dat door de opgelegde verplichtingen het bestuur zich nu ook meer bezighoudt met de rekeningen van de vzw, en dit zowel in de grote en zeer grote vzw's als in de kleine vzw's, wat het beleid alleen maar ten goede zal komen. Dit wordt nog eens bevestigd door respondent 7 die zegt dat de wetgever de bestuurders van de kleine vzw's een beetje dwingt in een minimaal keurslijf door gans hun geldverkeer te moeten opschrijven in de 3 opgelegde modellen. Ook respondent 1 vindt deze verplichtingen zeker een goede zaak omdat er bij een vzw nu eenmaal een rechtspersoon gecreëerd wordt en de leden van de vzw dus ook kunnen genieten van de voordelen van deze rechtspersoon – zijnde de beperkte aansprakelijkheid, behoudens enkele uitzonderingen zoals bijvoorbeeld grote fout. Daarom is het ook van belang dat de vzw behoorlijk wordt bestuurd met een behoorlijke boekhouding. Vaak kunnen vzw's ook beschikken over publieke gelden, en hier is het toch wel belangrijk om te weten of deze besteed worden aan het doel van de vzw. Dit alles is natuurlijk niet dadelijk af te lezen in de jaarrekening, maar misbruik kan er zeker in opgespoord worden. Verder vindt respondent 8 de nieuwe boekhoudkundige verplichtingen ook goed omdat er nu iets is waar men op kan terugvallen, zoals het uitgewerkt rekeningenstelsel voor de grote en zeer grote vzw's. Vroeger mocht men een boekhouding voeren op de manier die men zelf verkoos, en men kon dan wel terugvallen op de boekhoudwet bij problemen, maar uiteindelijk was deze totaal niet aangepast aan de vzw's. Ook vindt zij de nieuwe verplichtingen een goede zaak omdat veel vzw's vroeger dachten dat zij geen boekhouding moesten bijhouden. Dit was natuurlijk niet juist: zij moesten wel een boekhouding bijhouden, maar ze konden vrij kiezen in de manier waarop zij dit deden.

Toch kunnen er ook enkele negatieve kritieken gegeven worden op de nieuwe boekhoudkundige verplichten. Zo vindt respondent 4 een kleine vzw met 5 voltijdse equivalenten, een balanstotaal van 1.000.000€ en 250.000€ ontvangsten niet klein. In de profit sector zou dit immers een uit de kluiten gewassen KMO zijn. Hij vindt het dan ook niet juist dat aan deze vzw's wordt toegestaan een kasboekhouding te voeren, waar ze in principe niets mee zijn. Respondent 4 is van mening dat er in deze kleine vzw's van aanzienlijke omvang een deftig financieel beleid gevoerd mag worden. Ten tweede vindt respondent 4 het ongehoord om de echte kleine vzw's – bijvoorbeeld zij die alleen met vrijwilligers werken, zoals een dartsclub met 2 schijven en 10 pijlen – zo zware boekhoudkundige verplichtingen op te leggen. Deze mensen willen zich in hun vrije tijd

immers bezig houden met darten, en niet met boekhouder worden. Respondent 6 ondersteunt dit laatste idee want ook hij vindt dat de opgelegde modellen voor de hele kleine vzw's weinig zin hebben, aangezien de mensen in deze vzw's ze toch niet begrijpen. Ook vindt respondent 6 dat de overheid de vzw's te weinig tijd heeft gegeven om zich conform te maken aan het nieuwe systeem. Uiteindelijk hebben de vzw's in laatste instantie 2 jaar de tijd gekregen om zich conform te maken, waar het oorspronkelijk slechts 1 jaar was. Toen de overschakeling werd gemaakt binnen de vennootschappen heeft men er 5 jaar voor gekregen, en dat terwijl vzw's bestuursmatig in het merendeel van de gevallen enkel en alleen maar bestaan uit vrijwilligers.

Hoewel het volgens respondent 3 een goede zaak is dat de boekhouding van de grote en zeer grote vzw's is gebaseerd op de reeds lang gekende dubbele boekhouding van ondernemingen – dit vergemakkelijkt immers het communiceren, toepassen, gebruiken en zo veel meer - ondervindt respondent 3 hier ook één belangrijk groot nadeel aan. Deze dubbele boekhouding geeft immers enkel de financieel economische aspecten weer. In de ondernemingssector zal deze economische visie 99,99% van alles wat er in een onderneming gebeurt omvatten, maar in de non-profit sector is dit niet het geval. De balans en de jaarrekening in een vzw geeft maar een deel, soms zelfs maar een heel beperkt deel, van de werkelijkheid weer. Vzw's worden immers ook heel vaak geconfronteerd met 'social benefits', en deze worden niet gemeten door de economische benefits. Zo kan een vzw bijvoorbeeld subsidies ontvangen, deze zullen terug te vinden zijn in de boekhouding, maar je kan niet terugvinden in de boekhouding wat hier tegenover stond, zijnde de social benefit. Maar het zijn niet enkel de social benefits die niet gemeten worden in de boekhouding, ook de 'social input' vind je er niet in terug, zoals bijvoorbeeld het vaak voorkomende vrijwilligerswerk in vzw's. Vrijwilligers verwachten immers geen financieel economische remuneratie maar wel een sociale genoegdoening. Dit alles vindt respondent 3 een zeer belangrijke tekortkoming van het overnemen van het ondernemingsdenken van een ondernemingsboekhouding in de vereniging. Schematisch wordt dit voorgesteld in figuur 5.1:

Bron: Christiaens (2009)

Figuur 5.1: Rood-zwart dimensie in de non-profit

De boekhouding meet het zwarte kader, maar het ruimere rode kader - wat zeer belangrijk is in een vzw - wordt hierdoor niet gemeten. Hoewel het verschil tussen het zwarte kader en het rode kader niet in elke vereniging even groot gaat zijn, zal het steeds aanwezig zijn omdat we met vzw's te maken hebben. Als het verschil er niet meer zou zijn, zou de vereniging in principe ook geen vzw meer zijn. Dus we moeten er ons van bewust zijn dat de boekhouding niet alles zegt, en dat de resultatenrekening van de vzw niet 'het' resultaat meet van de vzw! De zwarte resultatenrekening meet niet de rode resultaten. En deze rode resultaten zijn zelfs onmogelijk meetbaar in euro's. Respondent 3 ziet hier drie mogelijke oplossingen voor. Ten eerste zou een vzw jaarlijks samen met haar jaarrekening een soort van 'value-for-money' werkingsrapport kunnen schrijven. Dus rapporteren in een ruimer perspectief, een soort van maatschappelijk verantwoord ondernemen. Een tweede oplossing is dat de lezer van de jaarrekening zijn perceptie moet veranderen. Zij moeten zich er bewust van worden dat de jaarrekening van de vzw niet alles vertelt. Dat een negatief resultaat in een vzw niet per se negatief moet zijn, want dit kan ook wijzen op een positieve social return on investment, en vice versa. De derde mogelijke oplossing is alle vzw's onderwerpen aan een kasboekhouding. Een kasboekhouding is immers niet pretentief, zij doet wat ze zegt en hier kan de kritiek van de rood-zwart dimensie niet gegeven worden.

Respondent 8 vindt het vooral frustrerend dat men de vzw's allerlei verplichtingen heeft opgelegd, niet alleen boekhoudkundig maar ook juridisch, maar dat er geen sancties zijn voor als men het fout doet. Volgens haar worden op deze manier de doelstellingen van

het aanpassen van de wet van 27 juni 1921 totaal niet bereikt. Immers, deze 'transparantie' was er gekomen om de onechte vzw's eruit te halen, en dit is noch op juridisch vlak noch op boekhoudkundig vlak gelukt. Ook respondent 7 vindt het een leemte van de wetgeving dat er quasi geen sanctiebepalingen zijn opgenomen.

4.2.2 Zijn de nieuwe boekhoudkundige verplichtingen voor kleine vzw's een goede zaak?

De meningen van de respondenten voor deze vraag zijn verdeeld. Zo vindt respondent 1 het een goede verplichting omdat ze genieten van de rechtspersoonlijkheid, en het simpelweg ook belangrijk is om zicht te hebben op de financiële gezondheid van de vzw. En dit laatste niet alleen voor externe derden, maar ook voor internen ter ondersteuning van het beleid. Respondent 2 ziet geen overlast in de nieuwe – bijkomende – verplichtingen. Wel zien zij het nut niet in van de vereenvoudigde kasboekhouding. Zij zijn dan ook van mening dat een dubbele boekhouding ook sowieso voor een meerwaarde zal zorgen bij de kleine vzw's. Hoewel respondent 1 het goed vindt dat er een onderscheid wordt gemaakt tussen de boekhoudkundige verplichtingen voor de kleine vzw's en die voor de grote vzw's, raadt ook hij een dubbele boekhouding aan omwille van de grote meerwaarde. Ook respondent 3 ziet geen probleem in de nieuwe verplichtingen. Er wordt inderdaad meer gevraagd dan voor 2003, maar dit alles op een redelijke manier waar de wetgever zorgvuldig heeft over nagedacht. Zo vindt respondent 3 de staat van ontvangsten en uitgaven wat voortvloeit uit de opgelegde kasboekhouding, het minimum minimorum van wat er gevraagd kan worden. Ook voor de waarderingsregels is de wetgever zeer soepel gebleven, het mag immers op een zeer beknopte manier weergegeven worden. Vzw's mogen bovendien ook gebruik maken van het ijzerenvoorraadstelsel, dus echte moeilijkheden met betrekking tot de waardering verwacht hij hier niet bij. Zeker niet wat betreft de zeer kleine vzw's, zonder gebouwen, zonder vaste activa, met bijna geen vorderingen, dus het enige wat zij hebben is de kas en het geld op de bankrekening, en dit is dan ook het enige wat weergegeven moet worden in de staat van vermogen. Ook respondent 7 heeft het over het minimum minimorum voor de kleine vzw's. De wetgever heeft volgens hem getracht de administratie werkelijk te beperken tot het minimum, het was zeker niet de bedoeling van de wetgever om de kleine vzw's een keurslijf op te leggen zoals men wel gedaan heeft voor de grote en zeer grote vzw's. Het is wel zo dat van zodra die kleine vzw zeer actief wordt binnen haar beperkte omvang, dat die drie opgelegde modellen niet meer het meest efficiënte middel zijn. Maar ook hier heeft de wetgever de opening gemaakt

door te zeggen dat kleine vzw's zich vrijwillig mogen onderwerpen aan de boekhoudkundige verplichtingen van de grote vzw's.

Respondent 4 daarentegen vindt het voor de zeer kleine vzw's zeker een administratieve overlast. Leg aan die vrijwilligers maar eens uit wat waarderingsregels zijn of wat nu juist het verschil is tussen goederen en diensten en diensten en diverse goederen enzovoort. Ook respondent 5 deelt min of meer deze mening, zeker als je alle verplichtingen bij elkaar bekijkt - dus niet alleen de boekhoudkundige verplichtingen, maar ook de juridische verplichtingen, het opvolgen van de vrijwilligerswet, de gevolgen voor de Rijksdienst voor Arbeidsvoorzieningen,... Dit is veel te zwaar voor de kleine vzw's, met mensen die na hun uren vrijwillig bezig zijn met hun vereniging. Respondent 7 steunt deze voorgaande beweringen gedeeltelijk, want hij beseft maar al te goed dat de groep van kleine vzw's een zeer heterogene groep is. Voor de echte kleine vzw's, zoals bijvoorbeeld een kaartclub die zich beperkt tot een paar bestuursleden en een paar trouwe kaarters, zijn de nieuwe boekhoudkundige verplichtingen inderdaad een pure administratieve overlast. Maar bij de kleine vzw's die bijvoorbeeld geldomhalingen doen om daarna aan een of ander project te besteden, is het noodzakelijk om minstens een veilige basis met een minimum aan registratie te hebben zodat het bestuur daar ook degelijk verantwoording van kan afleggen. Dus bij deze laatste vindt respondent 7 het terecht dat men dit minimum aan registratie eist. Als verantwoordelijken van zo een vzw dan nog durven zeggen dat het een administratieve overlast is, dan stelt respondent 7 zich toch wel vragen over de corporate governance ingesteldheid van deze verantwoordelijken. Hoewel respondent 6 het geen overlast vindt, stelt hij zich toch de vraag of het niet op een eenvoudiger manier had gekund. Zo hielden de vzw's parochiale werken vroeger een 32 kolommenboek bij. Dit was hetzelfde principe als het nieuwe opgelegde dagboek, alleen was het veel uitgebreider dan de 4 verplichte kolommen voor inkomsten en de 4 verplichte kolommen voor uitgaven. Respondent 6 ondervindt dan ook geen meerwaarde aan het nieuwe systeem - buiten de uniformiteit - maar nu worden deze vzw's ook nog eens verplicht een staat van vermogen op te maken, waar niemand iets mee is. Dus hij stelt zich wel degelijk de vraag of het dit wel allemaal waard is geweest wat zij hebben moeten doen voor die vereenvoudigde boekhouding, daar ze geen meerwaarde geeft.

4.2.3 Wat vindt u van de opgelegde boekhoudmodellen voor de kleine vzw's?

De algemene tendens bij deze vraag is dat zowel internen als externen weinig zijn met de verplicht opgelegde modellen voor de kleine vzw's. Natuurlijk moeten we dit nuanceren door het in de context van de kleine vzw's te bekijken. Zo is respondent 1 bijvoorbeeld van mening dat men voor de kleine vzw's een goed evenwicht heeft gevonden tussen het principe van vrijheid van vereniging en de opgelegde minimale verplichtingen. Het is immers niet zo dat de kleine vzw's nu absoluut een boekhouder onder de arm moeten nemen, en maar goed ook want dit zou immers een serieuze beperking zijn van de vrijheid van vereniging. Respondenten 3 en 7 vullen dit nog eens aan door te benadrukken dat de wetgever deze kleine vzw's slechts een minimum minimum heeft opgelegd. Nog een stap verder als dit zou eigenlijk hetzelfde zijn als zeggen dat de kleine vzw's geen boekhouding meer moeten voeren, wat dan weer in tegenstrijd zou zijn met de bedoelingen van de vzw die toch een aparte rechtspersoon wil zijn. Maar het is inderdaad wel zo dat deze modellen weinig zeggen. Toch begrijpen zij wel dat veel vzw's bij de start problemen hebben ondervonden met dit minimale model doordat zij het niet gewoon waren om het op deze manier te moeten doen en doordat zij bepaalde woorden niet goed begrijpen. Ook respondent 4 haalt de moeilijke verwoording aan als een groot nadeel van de opgelegde modellen, het is immers hypocriet om te veronderstellen dat in de zeer kleine vzw's de vrijwilligers het verschil kennen tussen goederen en diensten en diensten en diverse goederen, of dat zij weten wat waarderingsregels zijn. Trouwens als zelfs auteurs het al niet eens zijn over de interpretatiemogelijkheden van diverse termen, hoe zouden deze vrijwilligers het dan moeten kunnen doen?

Respondenten 5, 6 en 8 delen de mening dat het eigenlijk maar een verzameling is van enkele algemeenheden waar niemand iets mee kan doen. Zo stelt respondent 8 zich de vraag of deze verplichtingen wel bijdragen tot transparantie. Volgens haar niet, en dus bieden deze verplicht opgelegde modellen ook geen meerwaarde. Ze is wel van mening dat de verplichte neerlegging van de modellen B & C nodig is voor de transparantie, maar of de verschillende rubrieken uit model A daar voor nodig zijn is maar de vraag. Volgens respondent 6 had de wetgever een verhoogde meerwaarde kunnen geven aan de modellen door ook aan de kleine vzw's een eenvoudig minimum algemeen rekeningenstelsel op te leggen. Op die manier zou men wel verschillende vzw's uit eenzelfde sector met elkaar kunnen vergelijken, iets wat nu onmogelijk is daar iedereen het op zijn eigen manier invult. Moest men dit gedaan hebben dan zouden de modellen

wel gebruikt kunnen worden om het beleid te ondersteunen, iets wat quasi onmogelijk is met alleen de 4 kolommen voor uitgaven en de 4 kolommen voor ontvangsten die nu worden opgelegd. Het is dan ook op deze manier dat de Rekendienst van het bisdom van Hasselt de modellen voor haar eigen vzw's eigenaressen en haar vzw's schoolbesturen heeft opgesteld.

Tot slot haalt respondent 8 ook nog aan dat de opgelegde modellen voorbijgaan aan de kleine BTW-plichtige vzw's. Zij kunnen er totaal niets mee doen, en dat terwijl er toch heel wat kleine vzw's zijn die over een BTW-nummer beschikken.

4.2.4 Wie ervaarde de meeste problemen met de nieuwe boekhoudkundige verplichtingen?

Over het algemeen zijn alle respondenten het erover eens dat alle groottes van vzw's problemen ervaarden met de nieuwe boekhoudkundige verplichtingen, en dit voornamelijk in de introductiefase. Toch was de aanpassingsstap kleiner voor de grote en zeer grote vzw's dan voor de kleine vzw's, waardoor we kunnen stellen dat de kleine vzw's er toch wel meer problemen mee ondervonden. Zoals respondent 4 nog eens extra benadrukt, zijn het in elk geval de zeer kleine vzw's die er niet uitgeraken. Daarom kunnen we ons dan ook de vraag stellen of het voor deze vzw's wel allemaal zo uitgebreid moet zijn.

4.2.5 Samenvatting van de deelvraag: Hoe worden de nieuwe boekhoudkundige verplichtingen ervaren?

Kort samengevat zijn er zowel pro's als contra's te vinden voor de nieuwe boekhoudkundige verplichten opgelegd door de wet van 27 juni 1921, het KB van 26 juni 2003 en het KB van 19 december 2003. Enerzijds is het goed dat alles nu eenvormig is geworden, waardoor de transparantie wordt verhoogd. Maar anderzijds heeft men de kleine vzw's als een zeer homogene groep beschouwd, terwijl ze in werkelijkheid zeer heterogeen zijn. Hierdoor rijst ook de vraag of de - boekhoudkundige - verplichtingen voor de zeer kleine vzw's, die volledig draaien op vrijwilligers en die niet BTW-plichtig zijn, niet te ver gaan. Ook moet er rekening gehouden worden met het feit dat de boekhouding in een vzw-context slechts een beperkt deel van de werkelijkheid weergeeft, terwijl bij ondernemingen de boekhouding 99,99% van de werkelijkheid dekt.

Het is dan ook uitermate belangrijk dat de lezers en gebruikers van de jaarrekeningen zich hiervan bewust zijn.

Wat de verplicht opgelegde modellen betreft, krijgt vooral het vereenvoudigd model voor de kleine vzw's het hard te verduren. Hoewel het slechts een minimum minimum is heeft het weinig tot geen toegevoegde waarde voor internen en externen, daar het slechts een verzameling is van algemeenheden die iedereen dan nog op zijn eigen manier kan interpreteren en invullen. De boekhoudkundige verplichtingen voor de grote en zeer grote vzw's worden wel als positief aanschouwd. Als de gebruikers van deze jaarrekeningen rekening houden met de opmerking over de rood-zwart dimensie in de non-profit, kunnen deze boekhoudkundige modellen wel voor een toegevoegde waarde voor internen en externen zorgen.

4.3 Wat zijn nog steeds struikelblokken met betrekking tot de nieuwe boekhoudkundige verplichtingen? Hoe kunnen we deze uit de weg gaan?

Deze paragraaf moet gezien worden als een aanvulling van het praktijkonderzoek. Door ook de bevoorrechte getuigen te bevragen over struikelblokken met betrekking tot de nieuwe boekhoudkundige verplichtingen zouden extra struikelblokken aan het licht gebracht kunnen worden en zouden reeds gevonden struikelblokken meer in de verf gezet kunnen worden. Deze paragraaf beantwoordt dus al gedeeltelijk de deelvraag: 'Wat zijn – nog steeds – struikelblokken met betrekking tot de nieuwe boekhoudkundige verplichtingen, en hoe kunnen we deze uit de weg gaan?'.

4.3.1 Welke struikelblokken met betrekking tot de boekhoudkundige verplichtingen zijn er?

Er zijn zowel algemene struikelblokken als specifieke struikelblokken. Het grootste algemene struikelblok aangehaald door alle respondenten, was eigenlijk een soort van introductieprobleem bij de nieuwe wettelijke verplichtingen. Zowel de kleine, grote als zeer grote vzw's wisten niet goed hoe ze moesten beginnen aan de nieuwe opgelegde wettelijke modellen. Hierbij was het probleem voor de grote en zeer grote vzw's natuurlijk veel kleiner dan voor de kleine vzw's. Voor de grote en zeer grote vzw's situeerden de problemen zich voornamelijk in het aanpassen van hun vorig systeem aan de nieuwe opgelegde verplichtingen en het opstellen van de beginbalans. Maar ook bij de

kleine vzw's konden veel problemen toegeschreven worden aan de introductie; zo haalden respondenten 7 en 8 aan dat de meeste vzw's de bomen niet door het bos zagen, maar eens als ze het op een goede manier kregen uitgelegd, hadden ook zij iets van 'als het dat maar is'. Dit wordt wel tegengesproken door respondenten 2 en 6 die zeggen dat veel mensen van de raad van bestuur de dubbele boekhouding niet begrijpen. Zo haalt respondent 2 als voorbeeld aan dat veel mensen denken dat ze op het einde van het jaar het resultaat kunnen verdelen door het te incorporeren in het eigen vermogen. Volgens respondent 6 is het gewoon onmogelijk om aan te nemen dat alle vzw's die volgens de criteria een dubbele boekhouding moeten voeren over bekwaam personeel beschikken of over de middelen om een boekhouder in dienst te nemen. Zo geeft hij zelf het voorbeeld van scholen. Op basis van een puntensysteem met onder andere het aantal leerlingen krijgen scholen subsidies en een aantal voltijds equivalente leerkrachten toegewezen. Vroeger hield een van deze leerkrachten of opvoeders zich bezig met het voeren van de kasboekhouding van de school, maar nu moeten deze personen naar het niveau van dubbel boekhouden gebracht worden, wat soms een onmogelijke klus is. Hou er dan nog eens rekening mee dat je in het onderwijs zit met benoemde mensen die je niet zomaar kan ontslaan, en dan weet je dat zij toch de klus zullen moeten klaren. Lukt hen dit niet dan zijn ze wel verplicht het door een extern iemand te laten doen, maar dan krijgen ze daar geen extra subsidies voor. Met het gevolg dat zij middelen die zij anders zouden gebruiken om hun doel te realiseren moeten verschuiven naar de administratie.

Wat wel een grote algemene struikelblok is voor de kleine vzw's, zijn - zoals reeds eerder aangehaald - de moeilijke woordkeuzes. Volgens respondent 5 hadden ze dit allemaal wat 'normaler' kunnen maken, want op dit moment gaat men met deze verplichtingen voorbij aan minstens 70% van die kleine vzw's. Ook respondent 8 benadrukt dat men niet uit het oog mag verliezen dat er in de categorie van kleine vzw's ook een hele grote groep van zeer kleine vzw's zit met alleen maar vrijwilligers, voor hen gaan deze woordelijke omschrijvingen echt te ver. Hoe moeten deze vrijwilligers het verschil kennen tussen goederen en diensten en diensten en diverse goederen? Of hoe moeten zij weten wat er verstaan wordt onder subsidies of waarderingsregels? Ook vindt respondent 5 het vereenvoudigd model voor de kleine vzw's onlogisch opgesteld. Zo vraagt men bij de uitgaven wel naar goederen en diensten, zijnde goederen die men aankoopt om te verkopen, maar in de ontvangsten is er geen subrubriek met betrekking tot verkopen terug te vinden. Wat volgens respondent 5 ook een groot gebrek is voor leken is dat er

geen overeenstemming is terug te vinden tussen de liquiditeiten en de resultatenrekening. Dit zorgt vooral bij de 'leek-vrijwilligers' voor interpretatiemoeilijkheden, zij redeneren immers vanuit het standpunt dat als de liquiditeiten gestegen zijn ten opzichte van vorige periode dat het dan wel in orde is, terwijl dit niet correct is.

Respondenten 1 en 6 halen ook nog aan dat zij vermoeden dat veel vzw's tot op de dag van vandaag nog niet in orde zijn met alle opgelegde verplichtingen, gewoonweg omdat ze het niet weten. Hoewel de overheid wel brochures ter beschikking heeft gesteld op het internet, zoals aangehaald door respondenten 3 en 7, is er geen campagne op tv geweest. Neem hier nog eens bij dat de nieuwe regelgeving op een zeer korte termijn is ingevoerd, dan is het volgens respondent 6 zeer logisch dat veel vzw's nog niet bereikt zijn. Want het is volgens hem voor Belgen ook onmogelijk geworden om de hele Belgische wetgeving te kennen.

Verder heeft respondent 1 er ook weet van dat veel vzw's hun dossier op de griffie van de Rechtbank van Koophandel nog niet in orde hebben gebracht, door onder andere het niet neerleggen van de jaarrekening. De oorzaak hiervan zouden we kunnen terugvinden in voorgaande paragraaf, maar respondent 1 vult dit ook aan met het slecht beheer van de vzw. Zo stellen veel vzw's volgens hem nog geen begroting op, hoewel dit toch verplicht is. Ofwel wordt de begroting goedgekeurd terwijl het jaar al 4 maanden voorbij is. Respondent 8 deelt deze mening want ook zij vindt dat de begroting veel meer zou moeten gebruikt worden voor wat het moet dienen: als beleidsdocument, en dit niet enkel in de grote en zeer grote vzw's maar ook in de kleine vzw's. Daarom denkt respondent 3 dat het interessant zou zijn moest er een onderzoek gebeuren waarbij de verschillende griffies van de rechtbanken van koophandel worden afgegaan, om zo de stand van zaken van de jaarrekeningen en vzw-dossiers in kaart te brengen.

Respondenten 3, 6 en 8 gaven voor deze vraag nog te kennen dat vzw's ook specifieke problemen ondervinden met de nieuwe boekhoudkundige verplichtingen. Zo zegt respondent 6 dat de boekhoudkantoren niet op de hoogte zijn van specifieke regelgevingen. Uit eigen ervaring weet hij dat de boekhoudkantoren niet op de hoogte zijn van het afwijkend model voor het katholieke onderwijs dat bindend is gezien het gepubliceerd werd in het staatsblad. Verder vult respondent 3 dit aan door te zeggen dat de meeste moeilijkheden zich hoofdzakelijk situeren in de non-exchange transacties, iets dat typisch is voor de non-profit. Voorbeelden zijn: schenkingen, schenkingen in natura,

kwijtschelding van schulden, transferten, vrijwilligerswerk, leningen tegen een verlaagde intrestvoet of renteloos,... De moeilijkheden met betrekking tot deze non-exchange transacties vloeien voort uit het niet overeenstemmen van – de reeds eerder aangehaalde – zwarte visie met de ruimere rode visie. Let wel op, dit probleem stelt zich enkel in de dubbele boekhouding van de grote en zeer grote vzw's en niet in de kasboekhouding van de kleine vzw's. Respondent 8 illustreert dit met het voorbeeld van de waardering van goederen in kringloopcentra. Dit vormde immers een groot probleem want in een dubbele boekhouding moet alles gewaardeerd worden, zelfs zaken die je geschonken gekregen hebt. Uiteindelijk heeft de projectgroep non-profit van de Commissie voor Boekhoudkundige Normen dan ook een advies geschreven over de waardering van voorraden in kringloopcentra.

Het grootste specifieke struikelblok dat niet bij alle vzw's voor – dezelfde - problemen zorgt en daardoor als specifiek kan beschouwd worden, werd aangehaald door respondenten 4, 6 en 8. Het betreft het nemen van de beslissing over wanneer de boekhoud- en jaarrekeningregels opgelegd door sectorale regelgevingen gelijkwaardig is aan de boekhoudregels opgelegd door de wet van 27 juni 1921 en haar uitvoeringsbesluiten. Sinds januari 2007 is er een aanbeveling van de Commissie voor Boekhoudkundige Normen voorhanden waarop bestuurders zich kunnen baseren bij het nemen van het besluit over de gelijkwaardigheid. Maar als de boekhouding opgelegd door de sectorale regelgevingen niet als gelijkwaardig wordt beschouwd aan de boekhoudregels opgelegd door de wet van 27 juni 1921 en haar uitvoeringsbesluiten, zal de vzw twee verschillende boekhoudingen moeten bijhouden. Om het dan met de woorden van respondent 4 te zeggen: "als men dan nog de pech heeft dat men met twee of drie verschillende subsidiërende overheden zit, dan moet men straks vier verschillende boekhoudingen bijhouden". Dit is volgens hem dan ook een serieuze tekortkoming van de 37 verschillende overheden en zeker niet van de wet van 27 juni 1921, maar de vzw's zitten er toch maar mee.

4.3.2 Wat is een oplossing voor deze struikelblokken?

Slechts 5 van de 8 respondenten gaven een antwoord op deze vraag. De voornaamste conclusie is dat het verlenen van bijstand aan de vzw's de meeste problemen wel kan oplossen. Dit kan – en doet men al – door middel van opleidingen en vormingen, infosessies, brochures, publicaties,... Voor specifieke problemen waarvoor nog geen

antwoord voorhanden is kan men ook de werkgroep public sector and not-for-profit sector accounting van de Commissie voor Boekhoudkundige Normen raadplegen.

Tot slot zou volgens respondent 1, het inburgeren van good governance in vzw's ook een aantal struikelblokken kunnen oplossen. Hierdoor zouden veel vzw's wel hun jaarrekeningen neerleggen of de begroting wel als een beleidsinstrument gebruiken en dus ook tijdig goedkeuren,...

4.3.3 Samenvatting van de deelvraag: Wat zijn nog steeds struikelblokken met betrekking tot de nieuwe boekhoudkundige verplichtingen? Hoe kunnen we deze uit de weg gaan?

De respondenten haalden zowel algemene als specifieke struikelblokken aan. De algemene struikelblokken gelden voor het merendeel van de vzw's en hebben betrekking tot: introductieproblemen, de moeilijke woordkeuze in de opgelegde modellen voor de kleine vzw's en het feit dat nog niet voldoende vzw's in orde zijn met de nieuwe boekhoudkundige verplichtingen omdat ze niet genoeg geïnformeerd werden. De aangehaalde specifieke problemen zijn eerder eigen aan een bepaalde vzw en betreffen: boekhoudkantoren die niet op de hoogte zijn van de specifieke regelgeving voor het - afwijkende - boekhoudmodel van het katholiek onderwijs, het waarderen van non-exchange transacties en het nemen van de beslissing over wanneer een boekhouding gelijkwaardig is of niet.

In het praktijkonderzoek wordt de moeilijke woordkeuze in de opgelegde modellen voor de kleine vzw's ook behandeld aangezien er getracht wordt een antwoord te geven voor het exacte verschil tussen goederen en diensten en diensten en diverse goederen en het geven van een duidelijke definitie voor liquiditeiten en geldbeleggingen. Een antwoord voor het nemen van de beslissing over wanneer een boekhouding als gelijkwaardig kan aanschouwd worden, kan men terugvinden in de literatuurstudie onder: 3.1.4 Specifieke bepalingen naargelang de grootte van de vzw's. De andere struikelblokken kunnen volgens de respondenten opgelost worden door het verlenen van bijstand aan de vzw's. Onder bijstand wordt verstaan: opleidingen, vormingen, infosessies, publicaties en adviezen van de werkgroep public sector and not-for-profit sector accounting van de Commissie voor Boekhoudkundige Normen verstaan.

4.4 Hoe kunnen internen en externen de financiële gegevens van een vzw analyseren en evalueren aan de hand van de opgelegde modellen?

In deze paragraaf willen we door de bevraging van de bevoorrechte getuigen nagaan wat de toegevoegde waarde is voor internen en externen van de nieuwe boekhoudkundige verplichtingen, zoals beschreven in hoofdstuk 3. Dit zowel voor de nieuwe verplichtingen van de kleine, de grote als de zeer grote vzw's. Deze paragraaf moet gezien worden als een aanvulling op hoofdstuk 3, dat de boekhoudkundige verplichtingen van de vzw's behandelt.

4.4.1 Op welke gegevens uit de opgelegde modellen moeten internen de evaluatie baseren? Is er een verschil tussen de evaluatie bij de kleine, grote of zeer grote vzw's?

Alle respondenten geven aan dat er een verschil is bij de evaluatie van de kleine vzw's versus de evaluatie van de grote of zeer grote vzw's. Dit is natuurlijk rechtstreeks toe te schrijven aan het grote verschil in de opgelegde verplichtingen: de vrij beperkte liquiditeitsboekhouding voor de kleine vzw's en de jaarrekening – zoals we deze kennen uit de ondernemingsboekhouding aangepast aan de noden van de vzw – voor de grote en zeer grote vzw's. Wel mogen we volgens respondent 3 bij het evalueren van vzw's niet uit het oog verliezen dat de financiële cijfers slechts een deel van het verhaal weergeven, zijnde het zwarte kader. Het ruimere rode kader – zoals reeds aangehaald – wordt niet weergegeven in de boekhoudkundige documenten van de vzw's.

De evaluatiemogelijkheden bij de liquiditeitsboekhouding van de kleine vzw's blijven eerder beperkt. Aangezien er geen minimum algemeen rekeningenstelsel werd opgelegd voor het voeren van een liquiditeitsboekhouding is het gebruik van diverse financiële analyses zo goed als onmogelijk, aldus respondenten 3 en 6. Toch wil dit niet zeggen dat we de uitspraken van respondenten 5 en 8, die zeggen dat niemand iets is met de opgelegde modellen voor de kleine vzw's, niet kunnen nuanceren. Als we het op een positieve manier willen benaderen kunnen we er toch het een en ander mee doen, wat in de vele zeer kleine vzw's vaak al meer dan voldoende is. Zo zou men de begroting niet moeten aanzien als een noodzakelijk kwaad, maar kunnen gebruiken als opvolgingsinstrument zoals voorgesteld door respondenten 4 en 8. Als men de begroting

dan nog eens analytisch naar bestemming zou opstellen, kan men er al het een en ander uithalen door het te vergelijken met de werkelijke ontvangsten en uitgaven. Zo zou men immers een overzicht krijgen over welke activiteiten al dan niet verlieslatend zijn. Volgens respondenten 4 en 7 is deze vergelijking perfect mogelijk als men de boeken wat wil ordenen zodanig dat men bij de rapportering op het einde van het boekjaar kan zeggen: we hebben die inkomsten van die en die soorten binnengekregen, en we hebben die besteed aan die en die uitgaven. Bij de zeer kleine vzw's die jaar na jaar een goed beleid voeren zou zelfs een toetsing van de toestand van de liquide middelen aan het begin van het boekjaar ten opzichte van de toestand van de liquide middelen aan het einde van het boekjaar, zoals aangehaald door respondenten 2 en 6, al kunnen volstaan - natuurlijk zolang er geen onverantwoorde significantie afwijkingen van de begroting hebben plaatsgevonden. Verder kan deze minimale toetsing volgens respondent 2 nog uitgebreid worden door een jaarlijkse toetsing van de liquide middelen aan het resultaat: zijn de stijgingen of dalingen van de ontvangsten en uitgaven te wijten aan de veranderingen in ons beleid? Volgens respondent 1 is het ook belangrijk om na te gaan of er een hoog bedrag staat op de post vorderingen of leveranciersschulden en waarom dit is. Tot slot kan men volgens respondenten 1 en 8 ook nog nagaan of bepaalde leden zich persoonlijke voordelen hebben verschaft met het ondernemingsgeld. Dit kan door de modellen A en B kritisch te analyseren op onrealistische buitensporige uitgaven. Waar men dit nodig acht, kan men nog verdere inlichtingen vragen door het vraagrecht uit te oefenen op de algemene vergadering. Respondent 1 vat het als volgt samen: het komt er in principe op neer om te kijken of de raad van bestuur de vzw heeft beheerd zoals een goede huisvader het zou doen. Wanneer men toch nog een engagement moet aangaan wat niet in de begroting stond opgenomen, zal men volgens de officiële regels van het deugdelijk bestuur eerst moeten nagaan of men met zekerheid over voldoende financiële middelen beschikt om het engagement tot een goed einde te brengen.

Als men echter verder gaat en de kleine vzw kiest ervoor om zelf een eigen rekeningenstelsel te ontwerpen en toe te passen, dan kunnen zelfs in beperkte mate financiële analyses gebruikt worden, zoals de horizontale en verticale analyses. Het is dan ook op deze manier dat respondent 6 de boekhoudmodellen voor de vzw-eigenaressen en de vzw-schoolbesturen van het bisdom Hasselt heeft ingericht.

De jaarrekening van de grote en zeer grote vzw's, bestaande uit de balans, de resultatenrekening en de toelichting, kan daarentegen wel gebruikt worden als een volwaardig beleidsinstrument. Allereerst is het volgens respondent 3 mogelijk om een

soort van management accounting te koppelen aan de financiële gegevens. Zo kunnen grote en zeer grote vzw's aan kostprijscalculatie doen of een resultatenrekening naar bestemming opstellen, om de beleidsbeslissingen te ondersteunen met extra financiële gegevens. Volgens respondenten 2, 7 en 8 kunnen we op het gebied van de financiële analyses in principe alle technieken die we gewoon zijn van uit het ondernemingsboekhouden toepassen, maar dan moeten we wel onze interpretatie aanpassen naar de eigenschappen van de vzw's. Zo zegt volgens respondenten 1, 3 en 6 een rentabiliteitsanalyse weinig in een vzw-context, aangezien winst maken niet de doelstelling is – of mag zijn – van een vzw. Toch zegt respondent 7 hierbij dat deze analyse wel nuttig kan zijn als men ze dan als volgt interpreteert: kan ik de gewenste kwaliteit van dienstverlening bieden zonder verlies te leiden? Want als ik verlies leid, weet ik dat ik mijn activiteiten zal moeten afbouwen, want anders zal ik mijn vzw vroeg of laat moeten ontbinden. Daarom is het belangrijk dat de vzw zich in dit geval de vraag stelt welke activiteit ze moet gaan afbouwen, zodanig dat hetgeen wat overblijft toch nog altijd aan de gewenste kwaliteit voldoet. Respondent 4 bevestigt dit min of meer door te zeggen dat een vzw een sociale rentabiliteit moet hebben. Toch moeten de vzw's er volgens hem ook over waken dat ze nu en dan winst maken, zodat ze break-even kunnen blijven, maar winst maken mag nooit primeren. De solvabiliteitsanalyse kan wel toegepast worden op vzw's, maar hier moeten we ons bewust zijn van twee struikelblokken. Het eerste struikelblok werd aangehaald door respondent 3 en die zegt dat de lange termijn schuldgraad sterk kan worden aangepast door het feit dat uw vzw verbonden is met andere vzw's, iets wat niet weergegeven wordt in de jaarrekening. Het tweede struikelblok met betrekking tot de solvabiliteitsanalyse, aangehaald door respondent 4, zegt dat de subsidiërende overheid hier vaak contraproductief werkt. Zo geeft hij het voorbeeld van organisaties voor ontwikkelingssamenwerking die in zekere mate verplicht worden om wanbeleid te voeren aangezien hun subsidies worden teruggedraaid als ze winst maken. Dus hier is het volgens hem van groot belang om bij de evaluatie subsidiërende overheid per subsidiërende overheid te bekijken. De liquiditeitsratio is volgens respondent 3 de beste ratio in de vzw-context. De meest relevante punten blijven overeind in deze analyse daar ze niet gestoord wordt door de non-exchange transacties uit het ruimere rode kader, want de liquiditeiten zijn nagenoeg allemaal van het monetaire type. Respondent 4 merkt hier nog bij op dat er zeker gekeken moet worden naar vanwaar de inkomsten komen, gezien de subsidiërende overheden niet het prototype zijn van vlotte en regelmatige betalers. De toegevoegde waarde analyse, om het rijtje van ratioanalyses te vervolledigen, is volgens respondent 3

zeer zwak. Toch moeten we dit volgens hem relativeren aangezien deze ratioanalyse ook in de ondernemingscontext weinig zegt. Hoewel we dus in zekere mate de ratioanalyses ook kunnen toepassen op vzw's, is het volgens respondent 8 niet mogelijk om standaarden te bepalen voor deze ratio's, gezien de grote diversiteit van het vzw-landschap. Tot slot wijst respondent 2 ons er nog op dat we bij het analyseren van de ratio's ons ervan bewust moeten zijn dat als er in bepaalde jaren uitzonderlijke kosten of opbrengsten waren, of grote eenmalige schenkingen of legaten ontvangen werden, deze kunnen zorgen voor een scheeftrekking van de ratio's.

Respondent 6 vult deze ratioanalyses nog aan met de horizontale- en verticale analyse. De rekendienst van het bisdom Hasselt maakt voor haar vzw-schoolbesturen ook een document op met een horizontale- en verticale analyses en wat ratioberekeningen. Wat dit document zo interessant maakt is dat de scholen zich voor al deze analyses kunnen vergelijken met het gemiddelde van het bisdom. Zo kan je er beleidsmatig nog net iets meer mee doen. Respondent 6 geeft het volgende voorbeeld om dit te illustreren: als uw school 8% van haar werkingstoelagen uitgeeft aan elektriciteit daar waar het gemiddelde van het bisdom er slechts 6% aan uitgeeft, kan je op zoek gaan naar de oorzaak van dit verschil.

Tot slot vindt respondent 3 een cash-flow analyse in de grote en zeer grote vzw's ook nuttig om na te gaan alvorens de evaluatie op te stellen. Aangezien men in deze analyse nagaat vanwaar de vzw haar vermogensbronnen heeft gehaald en waarvoor ze deze vermogensbronnen heeft gebruikt, blijft deze analyse ook overeind in de non-profit sector zij het dat de bronnen wel verschillend zijn van de bronnen die we gewoon zijn van bij de ondernemingen. Vzw's krijgen immers vaak te maken met subsidies, schenkingen of middelen die men gratis ter beschikking heeft gekregen, dingen die weinig voorkomen in de ondernemingscontext. Maar hoe dan ook, het is een redelijk stabiele analyse.

4.4.2 Op basis van welke gegevens uit de opgelegde modellen moeten externen de evaluatie baseren? Is er een verschil tussen de evaluatie bij de kleine, grote of zeer grote vzw's?

Net zoals bij de evaluatie door internen is er een groot verschil bij de evaluatie van kleine versus grote en zeer grote vzw's door externen.

Externen die kleine vzw's willen evalueren zullen het in principe moeten stellen met de modellen B en C, iets waar ze volgens respondenten 4, 5 en 8 weinig aan hebben. Respondent 8 stelt het als volgt: ze kunnen al geen gebruik maken van model A, waardoor het quasi onmogelijk wordt om misbruik op te sporen. Dus de mensen die willen oefenen, kunnen blijven oefenen. Tevens geeft model C slechts de toestand weer van een inventaris die is opgemaakt op 31 december. Tegen de tijd dat men dit wil gebruiken om te controleren zijn deze gegevens al lang achterhaald, een mening die ook gedeeld wordt door respondent 4. Respondenten 5, 6 en 7 stellen zich bijgevolg ook de vraag welke externe personen de behoeften zouden hebben om deze modellen te evalueren, aangezien ze toch zo weinig zeggen.

Het is dan ook om die reden dat respondenten 2 en 5 verwachten dat als banken moeten beslissen over het al dan niet toestaan van een lening aan kleine vzw's, ze naast de modellen B & C ook nog extra waarborgen eisen. Vaak zal dit volgens respondenten 1 en 5 ook nog aangevuld worden met een terugbetalingsplan, een begroting met terugkoppeling aan de voorbije jaren of een businessplan met budget.

Uit de bevraging van de bevoorrechte getuigen blijkt overigens dat de wetgever geen eenduidig oplossingssysteem heeft ontwikkeld voor de liquiditeitsboekhouding van de kleine vzw's. Volgens respondent 7 wou de wetgever de kleine vzw's ook geen keurslijf opleggen zoals hij wel gedaan heeft voor de grote en zeer grote vzw's. Dit heeft tot gevolg dat er verschillende interpretatiemogelijkheden zijn voor de liquiditeitsboekhouding. Daarom zouden volgens respondent 1 de kleine vzw's die een vereenvoudigde boekhouding bijhouden, in het kader van corporate governance in vzw's een soort van reglement of wegwijzer kunnen opstellen over hoe deze vereenvoudigde boekhouding op een correcte manier geïnterpreteerd kan worden door externen. Dit wordt in zekere mate ook ondersteund door respondent 6 die zegt dat als externen de financiële gegevens van een vzw willen raadplegen – het maakt niet uit of de vzw klein, groot of zeer groot is – ze best met de vzw aan tafel kan gaan zitten willen ze deze gegevens op een correcte manier interpreteren.

Externen kunnen bij de grote en zeer grote vzw's in principe dezelfde analyses uitvoeren als de internen. Toch is het hierbij van groot belang dat zij rekening houden met de hierboven gemaakte opmerking van respondent 6. Tevens zouden ook zij de reeds eerder aangehaalde opmerking van respondent 3 met betrekking tot de zwarte en rode

dimensie in het achterhoofd moeten houden bij het evalueren van de financiële gegevens van de grote en zeer grote vzw's.

Volgens respondenten 2 en 4 beschikken externen bij het evalueren van de grote en zeer grote vzw's naast de ratioanalyses ook nog over de post bestemde fondsen. Volgens deze respondenten wijst deze post, met rekeningnummer 13, op een soort van riskmanagement aangezien grote en zeer grote vzw's hier – gedeeltelijk – hun winst(en) bestemmen om toekomstige investeringen te kunnen financieren. Immers, op de post bestemde fondsen wordt het positieve resultaat van het boekjaar bestemd, in plaats van dit over te dragen. De mogelijke bestemmingen in de bestemde fondsen zijn: fondsen bestemd voor investeringen, fondsen bestemd voor sociaal passief of andere bestemde fondsen.

Wanneer grote en zeer grote vzw's een lening gaan vragen bij een kredietinstelling, zullen deze hun beslissing baseren op de balans en de resultatenrekening. Wat de kredietinstelling zeker zal interesseren is, zoals aangehaald door respondenten 1 en 4, de financiële solvabiliteit van de vzw evenals de stabiliteit van haar inkomsten. Ook in het geval van de grote en zeer grote vzw's kan het zijn dat de kredietinstelling naast de balans en resultatenrekening nog om extra's vraagt zoals: waarborgen, een terugbetalingsplan, een begroting of een gebudgetteerd businessplan.

Tot slot stelt respondent 3 zich algemeen de vraag of een cashflow analyse en ratioanalyses externen wel het meest interesseert. Ze zullen vaak meer willen weten, maar het is hetgeen zij uit de beperktheid van de boekhouding, zijnde de zwarte dimensie, kunnen halen. Hetgeen wat zij vaak nog meer willen weten wordt omvat in het value-for-money vraagstuk: "wat is er in de vzw aan social benefits of maatschappelijke producten tot stand gekomen?". Deze zaken zijn niet meetbaar in geldelijke termen, maar kunnen wel weergegeven worden aan de hand van performance indicatoren zoals bijvoorbeeld: hoeveel mensen hebben we dit jaar kunnen helpen. Ook dit is terug te koppelen naar de ruimere rode dimensie, die niet weergegeven wordt in de beperkte financiële zwarte dimensie. Dit vormt een belangrijke hindernis, want het is immers geen gemeenschappelijke taal zoals de wereldwijde gemeenschappelijke geldtaal van uit de ondernemingscontext wel is, en het varieert sterk van sector tot sector, van vzw tot vzw. Een mogelijke oplossing voor deze hindernis is, zoals reeds eerder aangegeven, de perceptie van de lezer van de jaarrekening veranderen. Toch neemt dit niet weg dat de gebruiker van de jaarrekening zelfs met de juiste perceptie – aangepast aan de vzw-

wereld - graag meer zou weten. Het is daarom dat de voorgestelde oplossing om jaarlijks, samen met de jaarrekening, een soort van value-for-money werkingsrapport op te stellen een betere oplossing lijkt.

4.4.3 Samenvatting van de deelvraag: Hoe kunnen internen en externen de financiële gegevens van een vzw analyseren en evalueren aan de hand van de opgelegde modellen?

Alle respondenten zijn het er over eens dat de boekhoudkundige modellen voor grote en zeer grote vzw's tot meer toegevoegde waarde leiden dan de boekhoudkundige modellen van de kleine vzw's. Toch moeten we ons er bewust van blijven dat de boekhouding van een vzw slechts een gebrekkige camera is die maar een deel van de werkelijkheid weergeeft. Rekening houdend met dit laatste kunnen internen de boekhoudkundige modellen van de grote en zeer grote vzw's toch als een volwaardig beleidsinstrument gebruiken. Ook externen kunnen heel wat informatie halen uit de jaarrekening van de grote en zeer grote vzw's, zolang ze de onvolledigheid van deze gegevens niet uit het oog verliezen. De boekhoudkundige verplichtingen van de kleine vzw's zijn door hun beperktheid en het ontbreken van een minimum algemeen rekeningenstelsel minder geschikt voor het uitvoeren van analyses. Dit maakt het model echter niet geheel onbruikbaar, integendeel zelfs. Als internen het model positief benaderen kan er heel wat toegevoegde waarde uitgehaald worden om het beleid te ondersteunen. Voor externen blijven de neergelegde modellen B & C van de kleine vzw's echter zeer gebrekkig. Tenzij zij een reglement ter beschikking gesteld krijgen over hoe de financiële gegevens geïnterpreteerd moeten worden, kunnen zij zelfs weinig of niets doen met deze modellen.

4.5 Aan de hand van welke criteria kan men het gevoerde beleid zo goed mogelijk evalueren?

Zoals we weten uit het praktijkprobleem werd de wet van 27 juni 1921 gewijzigd met als doel meer transparantie, rationalisering en modernisering. In deze paragraaf stellen we ons dan ook de vraag of de voornaamste wijzigingen in de wet van 27 juni 1921 - zijnde de nieuwe boekhoudkundige regels, het verplicht bijhouden van een vzw-dossier en de betere regelgeving inzake de wijze van vertegenwoordiging van de vereniging - voor voldoende toegevoegde waarde hebben gezorgd. Dit willen we nagaan door bevraging van bevoorrechte getuigen waarvan de antwoorden moeten gezien worden als een

aanvulling van de theorie uitgewerkt in hoofdstuk 2: Verenigingen en verenigingen zonder winstoogmerk, en hoofdstuk 3: De boekhoudkundige verplichtingen van de vzw.

4.5.1 Welke criteria kan men gebruiken om bestuurders te evalueren? Is er hier een verschil tussen de verschillende groottes van vzw's?

Alle respondenten zijn het er unaniem mee eens dat winst niet het criterium mag zijn om bestuurders op te evalueren. Want, zo zegt respondent 3 – en dit wordt ook gesteund door respondenten 1 en 5 – in tegenstelling tot bij de ondernemingen waar winst of verlies uitsluitend positief of negatief zijn, kunnen winst of verlies in de non-profit sector verschillende betekenissen hebben. Winst of verlies kunnen zowel als positief of als negatief beschouwd worden. Bijvoorbeeld: winst kan er op wijzen dat de vereniging haar middelen op een economische efficiëntere manier heeft ingezet dan haar concurrenten, maar het kan er ook op wijzen dat de vereniging niet al haar middelen heeft besteed en dus eigenlijk nog meer had kunnen doen om haar doel te verwezenlijken. Het omgekeerde is dus ook waar: verlies kan er op wijzen dat de vereniging met de beperkte middelen waarover ze beschikt overijverig is geweest en eigenlijk meer heeft gedaan om haar doel te verwezenlijken dan waar ze financieel toe in staat was. Anderzijds kan het verlies er ook op wijzen dat er wel degelijk inefficiënt met de middelen werd omgesprongen en dat het geld eerder aan deuren en ramen werd uitgegooid. Respondenten 4 en 6 vullen dit nog aan door ons er nogmaals op te wijzen dat sommige verenigingen ook geen winst mogen maken omdat ze anders een deel van hun subsidies verliezen. Dit alles maakt winst of verlies dan ook onbruikbaar als evaluatiecriterium. Toch beseffen de respondenten dat ondanks het feit dat winst niet het oogmerk is van de vzw, winst wel belangrijk is om de continuïteit van de vzw te kunnen blijven verzekeren.

Aangezien winst geen bruikbaar evaluatiecriterium is, halen de respondenten allerlei andere criteria aan die wel gebruikt kunnen worden om de raad van bestuur te evalueren. Het belangrijkste aangehaalde criterium – door respondenten 1, 3, 4, 5 en 6 – is nagaan wat de maatschappelijke impact is geweest van het verwezenlijken van de maatschappelijke doelstelling. Want, zo stelt respondent 3, je kan pas een oordeel vellen over de ingezette middelen als je de output kent, of op zijn minst kan benaderen. Om deze output in kaart te brengen, zal men gebruik moeten maken van tevredenheidsbarometers of andere niet-financiële indicatoren. De verenigingen moeten zich er wel van bewust zijn dat deze outputs zeer moeilijk meetbaar zijn. Hierdoor zullen ze bij het opstellen van maatstaven voor outputs heel voorzichtig te werk moeten gaan

en er zorgvuldig over moeten nadenken. Verder zegt respondent 1 nog dat deze maatstaven niet veralgemeend kunnen worden, gezien de grote verschillen tussen de verschillende sectoren waarin vzw's actief zijn. Men zal volgens deze respondent dus ook eerder verschillen per sector vaststellen dan verschillen tussen de verschillende groottes van vzw's.

Volgens respondenten 1 en 7 zou de verwezenlijking van de maatschappelijke doelstelling op een zo efficiënt mogelijke manier moeten gebeuren. Of met andere woorden: de vzw moet trachten om een zo groot mogelijke toegevoegde waarde te leveren aan haar doelgroep tegen zo laag mogelijke kosten, zonder de bedoeling te hebben om winst na te streven. Dit kan men dus meten door de financiële gegevens te koppelen aan kwalitatieve gegevens, zoals in bovenstaande paragraaf werd aangehaald.

Nog een ander belangrijk evaluatiecriterium, aangehaald door respondenten 6 en 8, is de begroting. Doordat de algemene vergadering, zijnde het hoogste gezagsorgaan van de vzw, de begroting goedkeurt geeft ze in principe de toestemming aan de raad van bestuur om de vereniging te besturen naar best vermogen, zolang men zich maar min of meer houdt aan de goedgekeurde begroting. Om deze reden is de begroting volgens respondent 8 dan ook een belangrijk element van zodra er sprake is van persoonlijke aansprakelijkheid. Door op het einde van het boekjaar de effectieve rekeningen te toetsen aan de vooropgestelde en goedgekeurde begroting kan men nagaan of bestuurders zich al dan niet aan hun mandaat hebben gehouden. Gelet op dit alles is het volgens respondent 8 van groot belang dat zowel in de kleine, de grote als in de zeer grote vzw's de begroting gebruikt wordt als een volwaardig beleidsinstrument. Hiermee wordt bedoeld dat de begroting op regelmatige tijdstippen getoetst moet worden aan de rekeningen, en waar nodig bijgestuurd door tijdens het jaar een extra goedkeuring te vragen aan de algemene vergadering voor de gecorrigeerde begroting. Volgens respondenten 6 en 8 zal de raad van bestuur op lange termijn dus een begroting in evenwicht moeten afleveren, en mogen er geen onverantwoorde winsten of verliezen worden toegestaan.

Het bijhouden van een analytische resultatenrekening naar bestemming kan volgens respondent 3 een ander bruikbaar evaluatiecriterium zijn. Hoewel dit criterium niet alles zegt, is het toch richtingaanduidend. Zeker als we dit aanvullen met de opmerking van respondent 1, die zegt dat men de raad van bestuur moet evalueren op basis van de gedane projecten. Hierbij bedoelt hij dat het vooral belangrijk is om na te gaan of de

doelstellingen waarmee het project werd opgericht achteraf behaald zijn geweest of niet. Bij deze evaluatie zal men dus een afweging moeten maken tussen de gemaakte kosten – die we kunnen afleiden uit de analytische resultatenrekening – en de verwezenlijking van de maatschappelijke doelstelling.

Respondent 5 vindt de communicatie en de manier waarop alles wordt toegelicht tussen de raad van bestuur en haar leden zelf, belangrijker dan de financiële gegevens. Zeker in de zeer kleine vzw's met allemaal vrijwilligers is een duidelijke uitleg over hoe de ontvangsten en uitgaven gerealiseerd en gespendeerd werden in functie van de maatschappelijke doelstelling een noodzaak.

Ook respondent 8 vindt verslaggeving en communicatie een bruikbaar evaluatiecriterium. Hoewel de raad van bestuur niet verplicht is om haar verslagen op te sturen naar de algemene vergadering, kan dit volgens haar zeker handig zijn. Ofschoon deze documenten weinig of niets te maken hebben met de concrete financiële cijfers kan het de interpretatie ervan wel vergemakkelijken. In principe leunt dit aan bij het evaluatiecriterium van corporate governance, aangehaald door respondent 6. Hij verwijst hiervoor naar de 'Aanbevelingen van Excellence for non profit voor een deugdelijk bestuur in vzw, ivzw en stichtingen' (2008). Naargelang de grootte van de vereniging en de manier van werken zal het er volgens respondent 6 van af hangen of alle aanbevelingen gevolgd moeten worden of slechts enkele.

Tot slot kan volgens respondent 3 de pass through rate ook nog gebruikt worden als evaluatiecriterium. De pass through rate geeft weer hoeveel procent van de inkomsten blijft hangen aan administratiekosten, aan overheads en aan andere voorzieningen, en hoeveel procent van de gift uiteindelijk besteed wordt aan de verwezenlijking van het doel. Hoe hoger de pass through rate, hoe beter. Dit criterium is niet alleen voor internen maar ook voor externen interessant, al zal het voor deze laatste zeer moeilijk vast te stellen zijn. Daarom zou het misschien een goed idee zijn om ook dit op te nemen in het value-for-money verslag?

4.5.2 Kan de algemene vergadering de raad van bestuur evalueren enkel en alleen op basis van de documenten die ter hunne beschikking worden gesteld? Zo niet, wat hebben zij nog meer nodig?

De respondenten zijn het er min of meer over eens dat enkel de boekhoudkundige documenten niet volstaan voor de algemene vergadering om hun beslissing over het al dan niet verlenen van kwijting aan de bestuurders op te baseren. Daarom is het volgens respondenten 1, 2 en 4 belangrijk dat de leden van de algemene vergadering tijdens de algemene vergadering hun vraagrecht uitoefenen, en pas na de toelichting van de resultaten hun evaluatie vormen. De meningen van respondenten 5, 6 en 8 sluiten hierbij aan. Zo is volgens respondent 5 de toelichting door de raad van bestuur aan de leden belangrijker dan de cijfers zelf. Hiermee bedoelt respondent 5 dat de kosten en opbrengsten moeten uitgelegd worden in functie van de doelstelling(en) van de vzw. Respondent 6 deelt deze mening, want ook volgens hem heeft het weinig zin om enkel de cijfers over te maken aan de algemene vergadering. Daarom zal de raad van bestuur, volgens respondent 6, jaarlijks verantwoording moeten afleggen aan de algemene vergadering en hierbij de leden van de algemene vergadering ook voorzien van alle documenten die nodig waren om de begroting en rekeningen op te maken. Ook respondent 8 is van mening dat er meer nodig is dan de verplichte documenten. Zo is er volgens respondent 8 nood aan duidelijke communicatie. Hierbij zou de raad van bestuur de begroting ook meer kunnen gebruiken als een beleidsinstrument; zo zouden ze eens per maand of per kwartaal de begroting kunnen toetsen aan de werkelijke cijfers en deze toetsing ook doorsturen aan de algemene vergadering. Respondent 4 vindt de begroting dan weer minder handig als evaluatie-instrument aangezien de begroting vaak analytisch - per project - wordt opgesteld, terwijl de jaarrekening in het merendeel van de gevallen niet analytisch wordt opgesteld. De 'Aanbevelingen van Excellence for non profit voor een deugdelijk bestuur in vzw, ivzw en stichtingen' (2008) zouden volgens respondent 4 een beter evaluatie-instrument kunnen zijn. Respondent 1 merkt hierbij op dat het van belang is dat de algemene vergadering het corporate governance charter - opgesteld door de raad van bestuur - goedkeurt, aangezien het gaat om een aanvulling van de statutaire voorzieningen.

Indien de algemene vergadering van mening is dat ze zelf niet over voldoende expertise beschikken om de documenten te evalueren, kunnen ze volgens respondent 1 ook beroep doen op een extern expert. Natuurlijk moet dit afgewogen worden in functie van het

budget van de vereniging, maar het kan volgens respondent 1 zeker interessant zijn vanaf een bepaalde grootte van de vereniging.

Gelet op het feit dat de algemene vergadering bij het nemen van de beslissing over het verlenen van kwijting aan de bestuurders enkel beschikt over de boekhoudkundige documenten en de notulen van de raden van bestuur, geldt ook hier de opmerking van respondent 3 in verband met het ruimere rode kader. Met de informatie die de algemene vergadering voorhanden heeft weet men niet of - en hoe - men erin geslaagd is de basisdoelstelling van de vzw te realiseren. Er is dus veel meer informatie nodig om hier een oordeel over te vellen, en zelfs dan nog blijft het moeilijk omdat de kerntaak van de vzw's zich voornamelijk in de sociale dimensie situeert. Respondent 7 steunt dit voorgaande, en vindt een evaluatie op basis van de boekhoudkundige stukken incorrect. Volgens respondent 7 zal er altijd meer informatie moeten zijn en daarom zou de algemene vergadering naast de boekhoudkundige stukken ook moeten kunnen beschikken over een maatschappelijk verslag waarin gans de werking wordt doorgelicht. In dit verslag zou de raad van bestuur kunnen zeggen: we moesten dit doen en we hebben dat zo proberen te bereiken.

Tot slot stelt respondent 3 zich nog de vraag of we door de 'copy pasting' methode de lat niet te hoog hebben gelegd. We maken immers te veel de rekening van de vzw op een manier zoals we geleerd hebben bij ondernemingen, en we kijken te weinig naar de eigenheid van de vzw-context. Hierdoor eisen we veel, en gedeeltelijk ook de verkeerde informatie. Toch wil respondent 3 hier geen vrijgeleide doen om de vzw's alles te laten doen wat ze willen doen, integendeel zelfs, hij wil gewoon maar zeggen dat het een andere manier van beoordelen is.

4.5.3 Zijn interne en externe audits wenselijk in een vzw context? Moet men hier een onderscheid maken naargelang de verschillende groottes van vzw's?

Alle respondenten zijn het ermee eens dat de verplichting om een commissaris aan te stellen in de zeer grote vzw's om de jaarrekening te waarmerken, een goede zaak is. Ook heerst er eensgezindheid over het feit dat het onnodig is om de (zeer) kleine vzw's met zo een kostelijke externe audit op te zadelen. Respondent 4 vindt een externe audit niet alleen zeer leerrijk maar ook een extra veiligheid voor als er iets verkeerd loopt. Daarom raadt hij de grote vzw's en de kleine vzw's van aanzienlijke omvang aan om ook een externe audit te laten uitvoeren. Volgens respondent 4 moeten de grote vzw's vrij zijn

om te kiezen of ze dit laten doen door een commissaris of door een accountant, voor de kleine vzw's van aanzienlijke omvang kan een extern iemand met boekhoudkundige kennis al volstaan. De uitzondering op dit alles zijn volgens respondenten 1, 5 en 6, de vzw's met een grote maatschappelijkheidsgraad. Ongeacht de grootte van de vzw zouden vzw's die aan fundraising doen en zichzelf respecteren zich moeten laten auditeren. Door een onafhankelijk extern audit verslag geven ze immers aan het maatschappelijk verkeer de zekerheid dat alles in orde is.

Respondent 3 merkt hier algemeen bij op dat een gewaarmerkte jaarrekening niet noodzakelijk een perfect en getrouw beeld van de vzw weergeeft. Immers de jaarrekening geeft, zoals reeds eerder gezegd, enkel het zwarte kader weer en zegt niets over het ruimere rode kader. Het is daarom dan ook dat respondent 3 denkt dat een externe value-for-money audit een must kan zijn voor de zeer grote vzw's en voor de vzw's met een grote maatschappelijkheidsgraad. Want in een value-for-money audit gaat de auditor kijken in welke mate de vzw 'waar-voor-je-geld' heeft geboden, dan wel geld verspild heeft. Op deze manier wordt er ook op een onafhankelijke manier gerapporteerd over het ruimere rode kader.

Wat de interne audit betreft bestaat er enige onenigheid onder de respondenten. Zo stellen ze zich vooral de vraag of een interne audit wenselijk is voor kleine vzw's. Deze onenigheid zou er kunnen zijn doordat er verschillende interpretatie mogelijkheden zijn voor het woord interne audit, want volgens Christiaens & Vanhee (2007) zijn er drie verschillende soorten van interne audit: nakomingsaudit, operationele audit en financiële audit. Volgens respondent 5 kan het ook zijn dat interne audit eerder een groot woord is voor kleine vzw's, en dat er gewoon zekerheid gegeven moet worden aan de leden over de correctheid van de financiële cijfers. Dit laatste wordt ondersteund door respondenten 2, 4, 6 en 7, waarbij respondent 7 het nog aanvult door te zeggen dat een interne audit ook nuttig is om misbruik van de ter beschikking gestelde middelen op te sporen.

Hoewel een interne audit volgens respondent 1 nog altijd vrij onbekend is in België, zijn de respondenten het er wel over eens dat een interne audit wenselijk kan zijn voor grote en zeer grote vzw's. Volgens respondent 3 is het zelfs een must voor de grote en zeer grote vzw's omdat het ten eerste het beleid kan ondersteunen en het ten tweede wenselijk is vanuit de maatschappelijke context. Ook volgens respondent 4 kan een interne audit beleidsondersteunend werken aangezien het informatie geeft over of het doel bereikt werd of niet en waarom, evenals wat de ontvangsten en inkomsten waren en

wat hiervoor gepland werd. Daarom kan men volgens respondent 4 de interne audit ook koppelen aan de corporate governance aanbevelingen.

4.5.4 Is er nood aan een corporate governance code voor vzw's?

De meningen van de respondenten zijn verdeeld voor deze vraag. Respondent 3 vat het misschien wel het beste samen door te zeggen dat een cultuur van deugdelijk bestuur zeker wenselijk is, maar dat men tevens ook niet moet overdrijven met reglementeringen. Dit wordt gesteund door respondent 1, want ook hij vindt een code voor de non-profit sector nuttig, maar het moet vrijwillig blijven. Het is daarom ook dat de organisatie 'Excellence for non profit' aanbevelingen schreef voor deugdelijk bestuur in vzw, ivzw en stichtingen, in plaats van een code. Ook voor respondent 6 is het van groot belang dat men de vzw's niet te veel regels oplegt. Respondent 6 vreest er namelijk voor dat als de vzw's nog meer regels krijgen opgelegd, veel vzw's de boeken dicht zullen doen. Men moet er dus zeker op letten dat men de vrijheid van vereniging blijft behouden, en dit niet enkel in theorie maar ook in de praktijk. Volgens respondenten 2 en 4 zou het werken met aanbevelingen in de vzw-sector zeker lukken, want uit eigen ervaring weten zij dat de social profit sector zeer professioneel georganiseerd is. Sterker nog, respondenten 2 en 4 vinden dat de profit sector nog heel wat kan leren van de non-profit sector.

De respondenten 1, 3, 5, 6 en 7 zijn zich ervan bewust dat als er een 'regelgeving' komt in verband met deugdelijk bestuur binnen vzw's, deze moet aangepast worden naargelang de grootte van de vzw. Respondent 7 vat de koe bij de horens door te zeggen dat de geest van corporate governance in alle groottes van verenigingen aanwezig moet zijn. Zo vindt respondent 7 dat hoe kleiner de vzw, hoe minder de noodzaak om de corporate governance principes op papier te zetten. Dit wil natuurlijk niet zeggen dat er geen corporate governance code moet zijn, maar de persoonlijke ethiek van de bestuurders primeert hier. Bij de grote en zeer grote vzw's, die logischerwijze meer stakeholders hebben, is het wel belangrijk om de corporate governance principes op papier te zetten.

Wat moet er dan allemaal in corporate governance 'code' vermeld worden? Aangezien de hoofddoelstelling van de vzw een maatschappelijke meerwaarde moet hebben, is volgens respondent 1 een duidelijke omschrijving van de missie zeer belangrijk. Daarom zou men bij de missie een omschrijving kunnen geven van: wat doen we, doen we het goed, wie

zijn de andere actoren en is dit nog een actuele missie. Verder is het volgens respondent 1 ook belangrijk om te omschrijven hoe de raad van bestuur moet worden ingericht, werken en besluiten, aangezien uit de praktijk blijkt dat men deze aspecten niet goed beheerst. Dit laatste wordt gesteund door respondent 6, die een duidelijke taakomschrijving van de raad van bestuur belangrijk vindt. Volgens respondent 7 is het ook belangrijk om neer te schrijven door wie de vereniging bestuurd wordt, aan wie zij moet rapporteren en hoe zij onafhankelijk gaat zijn. Respondent 3 vervolledigt dit alles door te zeggen dat het nodig is om te weten hoe de algemene vergadering, de raad van bestuur en de leden op elkaar zijn afgestemd en hoe belangenconflicten geregeld worden.

Aangezien het op gebied van corporate governance dus best bij aanbevelingen blijft, is de corporate governance code geen medicijn voor een goede besteding van publieke gelden, aldus respondent 1. Daarom is het volgens respondent 8 van groot belang dat de subsidiërende overheid haar controle op de gesubsidieerde vzw's voldoende serieus neemt, ongeacht het feit dat er een corporate governance code is of niet. Door deze controles verkrijgt men tenminste een beperkte zekerheid of de subsidies gebruikt werden voor wat ze moesten dienen of niet.

4.5.5 Samenvatting van de deelvraag: Aan de hand van welke criteria kan men het gevoerde beleid zo goed mogelijk evalueren?

De wijzigingen in de wet van 27 juni 1921 hebben in een zekere mate toegevoegde waarde geleverd voor de internen. Zo kan de algemene vergadering voor het evalueren van de raad van bestuur gebruik maken van de boekhoudkundige documenten, de begroting en het vraagrecht. Wil de vzw een grotere toegevoegde waarde leveren aan haar leden en de maatschappij, dan zou ze ook nog de 'Aanbevelingen van Excellence for non profit voor een deugdelijk bestuur in vzw, ivzw en stichtingen' (2008) kunnen toepassen. Bij de toepassing van deze aanbevelingen wordt het aangeraden om een afweging te maken naargelang de grootte van de vzw. Zo is in een kleine vzw persoonlijke ethiek van de bestuurders al voldoende, maar is het neerschrijven van de te volgen aanbevelingen wel aangeraden voor grote en zeer grote vzw's of de vzw's met een grote maatschappelijkheidsgraad. Doordat de boekhoudkundige documenten enkel informatie weergeven over de zwarte dimensie, kan een maatschappelijk verslag ook voor extra toegevoegde waarde zorgen. In dit maatschappelijk verslag zou men kunnen neerschrijven wat de impact van de verwezenlijking van de maatschappelijke doelstelling

het afgelopen werkingsjaar was en hoe de bestuurders getracht hebben deze op een zo efficiënt mogelijk manier te bereiken. Winst of verlies kan in geen geval gebruikt worden als evaluatiecriterium want in tegenstelling tot bij ondernemingen, is winst of verlies in de non-profit niet uitsluitend positief of negatief.

Er zou nog meer toegevoegde waarde geleverd kunnen worden door het uitvoeren van een interne audit. Hoewel dit nog vrij onbekend is in België kan dit volgens de respondenten in alle groottes van vzw's wenselijk zijn om de leden te verzekeren van de correctheid van de financiële gegevens. Tezelfdertijd kan men ook onderzoeken of er geen persoonlijk voordeel werd toegekend aan een van de leden of misbruik plaatsvond. In de grote en zeer grote vzw's en de vzw's met een grote maatschappelijkheidsgraad is een interne audit ook wenselijk vanuit de maatschappelijke context. Verder is het een goede zaak dat de wetgever een externe financiële audit heeft opgelegd aan de zeer grote vzw's. Dit is volgens de respondenten echter ook aan te raden voor de vzw's met een grote maatschappelijkheidsgraad. Gelet op het feit dat een externe financiële audit een zekere veiligheid geeft als er iets fout loopt, is volgens respondent 4 een externe audit ook aan te raden voor de andere groottes van vzw's. Wel beklemtoont hij dat dit gedifferentieerd moet worden naargelang de grootte van de vzw. Zo zouden de grote vzw's de vrijheid moeten hebben om te kunnen kiezen of zij de externe audit laten uitvoeren door een commissaris of door een accountant. Bij de kleine vzw's van aanzienlijke omvang volstaat het om de externe audit te laten uitvoeren door een extern persoon met boekhoudkundige kennis. Voor de zeer kleine vzw's is een interne controle van de geldstromen al ruim voldoende.

Een grote tekortkoming is het niet bestaan van een externe value-for-money audit in België. Aangezien een gewaarmerkte jaarrekening door het ontbreken van informatie over de rode dimensie nog geen perfect getrouw beeld geeft, zou het invoeren van een externe value-for-money audit voor nog meer toegevoegde waarde kunnen zorgen en dit zowel voor internen als voor externen. Deze externe value-for-money audit is vooral wenselijk voor de zeer grote vzw's en de vzw's met een grote maatschappelijkheidsgraad.

Hoofdstuk 5: Praktijkonderzoek

In dit hoofdstuk komt het praktijkonderzoek aan bod, dat de deelvraag: 'Wat zijn – nog steeds – struikelblokken met betrekking tot de nieuwe boekhoudkundige verplichtingen, en hoe kunnen we deze uit de weg gaan?' behandelt. Allereerst wordt er in 5.1 een omschrijving gegeven over hoe het praktijkonderzoek is uitgevoerd. Nadien volgt in 5.2 een opsomming van de struikelblokken die aan het licht kwamen tijdens het praktijkonderzoek en het opstellen van het praktijkprobleem. Tot slot wordt in 5.3 aan de hand van de literatuur en de bevraging van de bevoorrechte getuigen een oplossing gezocht voor deze struikelblokken.

5.1 Beschrijving praktijkonderzoek

5.1.1 Beschrijving en verantwoording van de gevolgde aanpak

Om struikelblokken met betrekking tot de nieuwe boekhoudkundige verplichtingen aan het licht te brengen, werd er voor geopteerd om enkele dagen mee te helpen de boekhouding van een kleine vzw in orde te brengen.

Waarom enkel een praktijkonderzoek bij een kleine vzw? Bij de opstelling van de deelvragen worden de resultaten van 'Verenigingen onder de loep' aangehaald. Uit deze resultaten bleek dat in 2007 vooral de kleine vzw's niet voldeden aan de nieuwe boekhoudkundige verplichtingen opgelegd door de gewijzigde wet van 27 juni 1921. Immers, in 2007 was slechts 23% van de kleine vzw's volledig in orde met de verplichtingen om een begroting, een dagboek, een inventaris en een jaarrekening op te stellen en vervolgens deze jaarrekening neer te leggen op de griffie van de Rechtbank van Koophandel. Van de grote vzw's was 33% niet in orde in 2007 omdat zij een vereenvoudigde boekhouding voerden, iets wat niet meer wordt toegelaten door de gewijzigde wet van 27 juni 1921. Van de ondervraagde zeer grote verenigingen voerde iedereen in 2007 een dubbele boekhouding, conform de wettelijke regelingen van de boekhouding van de vzw's. Verder blijkt ook uit de bevraging van 'Verenigingen onder de loep' dat het vooral de kleine vzw's zijn die niet over personen met een financiële achtergrond beschikken in hun vereniging om de boekhouding te voeren. Dit was voor 22% van de ondervraagde kleine vzw's een probleem, terwijl bij de grote en zeer grote vzw's dit geen probleem vormde. (Govaerts & Missotten, 2008)

Tevens zijn we van mening dat er in het vereenvoudigd boekhoudsysteem voor kleine vzw's meer interpretatiemogelijkheden zijn opengelaten dan in de dubbele boekhouding voor de grote en zeer grote vzw's, wat ook bevestigd werd door de bevraging van de bevoorrechte getuigen.

Gelet op dit alles hebben we ervoor gekozen om enkel een praktijkonderzoek te doen bij een kleine vzw. Dit gebeurde op 3, 4, 6, 7, 9 en 13 februari 2009 bij de vzw Speelpleinwerking Zowiezo te Hasselt. Door samen te zitten met de verantwoordelijke van de boekhouding, de heer Pieter Daens, toen hij de jaarrekening aan het opstellen was, kwamen diverse struikelblokken naar boven. Deze struikelblokken zullen in 5.2 besproken worden.

Tevens zullen we in 5.2 en 5.3 ook het struikelblok van de kleine vzw Tele-onthaal Limburg analyseren, dat aan het licht kwam bij het opstellen van het praktijkprobleem door bevraging van de bevoorrechte getuige mevrouw Patricia Hemelaer op 23 september 2008 te Hasselt.

5.2 Struikelblokken uit het praktijkonderzoek

5.2.1 Struikelblokken van Speelpleinwerking Zowiezo vzw

Tijdens het praktijkonderzoek bij speelpleinwerking Zowiezo vzw kwamen de volgende struikelblokken aan bod:

- Welk nummer moet er in bijlage A voor de bank- en kasrekeningen geschreven worden?
- Mag er bij omschrijving ook gewoon een rekeningnummer gezet worden als de vzw zelf een eigen rekeningstelsel uitwerkt?
- Wat is het exacte verschil tussen goederen en diensten en diensten en diverse goederen? (Ook uit de bevraging van de bevoorrechte getuigen is gebleken dat dit een groot struikelblok is.)
- Waar moet men – forfaitaire – vrijwilligersvergoedingen boeken?
- Waar in bijlage C hoort de spaarrekening thuis? Onder geldbeleggingen of onder liquiditeiten? (Het ontbreken van een duidelijke en alomvattende omschrijving van

geldbeleggingen en liquiditeiten werd ook door de bevoorrechte getuigen aangehaald als mogelijk probleem.)

- Moet men bij de aangifte van de taks tot vergoeding der successierechten de spaarrekening aangeven?

5.2.2 Struikelblok van Tele-Onthaal Limburg vzw

Bij het opstellen van het praktijkprobleem kwam het struikelblok van de kleine vzw Tele-Onthaal Limburg naar boven. Tele-Onthaal Limburg valt onder de criteria van een kleine vzw, waardoor ze een vereenvoudigde boekhouding mogen voeren. Mevrouw Hemelaer voelde zich echter genoodzaakt om een dubbele boekhouding te voeren, aangezien ze analytische resultaten wou hebben over de kosten en opbrengsten van de twee verschillende afdelingen, zijnde telefonische en internet bijstand. Bij haar weten ging dit niet met de opgelegde vereenvoudigde boekhouding. Samengevat luidt dit struikelblok: 'Kan men in het opgelegde vereenvoudigde boekhoudmodel een analytische boekhouding integreren?'.

5.3 Oplossing voor de struikelblokken uit het praktijkonderzoek

Voor we overgaan tot het geven van de oplossingen per struikelblok, willen we nog even de mening van respondenten 1, 3 en 7 meegeven. Volgens respondenten 3 en 7 heeft de wetgever de boekhoudkundige verplichtingen voor de kleine vzw's niet zo streng willen normeren als bij de grote en zeer grote vzw's, juist om de kleine vzw's de vrijheid te geven hun boekhouding te doen op de wijze die zij prefereren. Hierbij is het volgens respondent 3 vooral belangrijk om te kijken naar de finaliteit van het product: een betrouwbaar, logisch en consequent systeem waarbij er verwezen wordt naar de verantwoordingsstukken.

Respondent 1 vindt het goed dat men de boekhouding voor de kleine vzw's niet heeft geregeld bij wet want op deze manier zou de flexibiliteit van de kasboekhouding immers verloren gaan en wordt het verschil met de dubbele boekhouding ook heel klein. Maar doordat men het niet regelt in de wet zal iedere structuur anders zijn. Daarom vindt respondent 1 het belangrijk dat elke vzw een soort van reglement opmaakt waarin wordt neergeschreven hoe ze de boekhouding gaan voeren. Hierdoor zullen er minder incoherenties zijn in de boekhouding en kan de boekhouding ook gecontroleerd worden door meerdere personen. Volgens respondent 1 is dit ook een vorm van goed bestuur,

daarom is het ook belangrijk dat de raad van bestuur het 'reglement' aanneemt en goedkeurt.

Gelet op dit alles, is het dus ook moeilijk en soms zelfs onnodig om voor bepaalde struikelblokken een eenduidige oplossing te geven.

5.3.1 Welk nummer moet er in bijlage A voor de bank- en kasrekeningen geschreven worden?

Dit is een van de zaken die niet gereglementeerd worden door de wet, daarom mag iedere vzw dit ook invullen naargelang de eigen voorkeur. Toch willen we hier enkele voorstellen doen van mogelijke oplossingsmethoden. Volgens Van Hecke & Vincke (2008) moet er voor de bank het volgnummer van het bankuittreksel worden ingeschreven. Matheï (2005) geeft een andere mogelijkheid, want volgens hem moet er een volgnummer voor de bank- en kasverrichtingen komen. Zo krijgt de eerste verrichting bij bank X het nummer 1, de tweede het nummer 2,... idem voor de kas. Dit laatste wordt ook ondersteund door respondent 4. Volgens respondenten 2, 6 en 8 is het belangrijk dat dit volgnummer ook overgenomen wordt op de verantwoordingsstukken. Respondent 5 breidt de methode van het volgnummer nog uit door per maand een nieuwe reeks volgnummers te starten voorafgegaan door de maand in cijfers. De eerste verrichting van januari zou dan aangegeven worden met 01/001, de derde verrichting van september met 09/003,... Tot slot raadt respondent 4 nog aan om het nummer voor het bedrag op de bank- en kasrekeningen apart te nummeren op het blad van ontvangsten en het blad van uitgaven. Dit omdat deze bladen bij de meeste vzw's ook in twee verschillende boeken worden bijgehouden. Toch moeten we hierbij opmerken dat de vzw's ook hier de vrijheid hebben om de methode toe te passen die zij prefereren.

5.3.2 Mag er bij omschrijving ook gewoon een rekeningnummer gezet worden als de vzw zelf een eigen rekeningstelsel uitwerkt?

Aangezien de wetgever geen minimum algemeen rekeningstelsel heeft uitgewerkt voor de kleine vzw's heeft hij ook hier de keuze gelaten aan de vzw's. Toch zullen we ook hier weer enkele voorstellen doen van mogelijke oplossingen. Matheï (2005) stelt dat er hier een korte omschrijving gegeven moet worden van de verrichtingen met eventueel een verwijzing naar het verantwoordingsstuk. Hierbij geeft hij telkens voorbeelden van woordelijke omschrijvingen gevolgd door een verwijzing naar het verantwoordingsstuk.

Volgens respondent 7 is een omschrijving zelfs niet meer nodig vanaf het moment dat er verwezen wordt naar het verantwoordingsstuk. Respondenten 2, 3, 4, 5 en 8 delen de mening dat een rekeningnummer zeker volstaat zolang het maar voldoende verklaart en op een consistente en consequente manier wordt toegepast. Om de transparantie te behouden is het wel noodzakelijk om de codes samen met de verklaring neer te schrijven. Ook respondent 1 ziet geen probleem in het gebruik van rekeningnummers, zolang het maar is volgens het voorgeschreven kader van hoe de boekhouding wordt gevoerd zodat de uniformiteit vooropgesteld wordt. Volgens respondent 8 is het gebruik van rekeningnummers zelfs een goed idee. Dit omdat in veel vzw's bijna alles dreigt terecht te komen in één kolom, zoals bijvoorbeeld de kolom anderen in het ontvangstendagboek. Door hier rekeningnummers te gebruiken wordt er meer duidelijkheid en orde geschapen, zeker als deze rekeningnummers ook nog eens gebruikt worden om een meer gedetailleerde bijlage B op te stellen. Respondent 6 merkt op dat het gebruik van rekeningnummers gevaarlijk kan zijn als de verantwoordelijke van de kas niet dezelfde persoon is als de verantwoordelijke van de boekhouding. Om misverstanden te voorkomen is in dit geval een tekstuele omschrijving van de verrichting op het kasblad wenselijk, aldus respondent 6.

5.3.3 Wat is het exacte verschil tussen goederen en diensten en diensten en diverse goederen?

Aangezien de wetgever hier de termen heeft overgenomen uit het Belgische boekhoudrecht, is het hier niet de bedoeling dat vzw's hier een eigen invulling aan gaan geven. Toch merkt respondent 8 op dat er geen enkele controleur een boete zal opleggen omdat er iets onder goederen en diensten werd gezet terwijl het eigenlijk thuishoort onder diensten en diverse goederen.

Wat is dan een duidelijke omschrijving voor goederen en diensten en diensten en diverse goederen? De omschrijving 'goederen en diensten' stemt volgens Procura vzw (2005) overeen met de omschrijving 'handelsgoederen, grond- en hulpstoffen', zoals we die aantreffen in het minimaal algemeen rekeningenstelsel voor de ondernemingen. In deze kolom worden dus alle uitgaven voor goederen en diensten ingeschreven die aangekocht werden met het oog op de verkoop aan leden of derden. Het gemeen boekhoudrecht kent ook de rubriek diensten en diverse goederen. Hier moeten de uitgaven die niet onder de omschrijving van 'goederen en diensten' ressorteren ingeschreven worden. Het betreft dus kosten die inherent zijn aan de werking zelf, zoals elektriciteitsuitgaven,

uitgaven voor huur, verwarming, telefoon, drukwerk, verzekeringen,... Volgens De Lembre (2004) moet men op het moment van de uitgave de goederen en diensten die men aankoopt met de bedoeling ze achteraf te verkopen of gratis te verdelen inschrijven in het dagboek onder goederen en diensten. Bij diensten en diverse goederen moet men alles inschrijven dat men aankoopt en noodzakelijk is om de activiteit te kunnen voeren, zoals verzekeringen, energieverbruik, documentatie, postzegels, kantoorbenodigdheden,... Matheï (2005) stelt dat in de kolom van goederen en diensten de uitgaven voor goederen en diensten geplaatst moeten worden die een directe link hebben met de eventuele ontvangsten van de vzw. In de kolom van diensten en diverse goederen daarentegen, horen de uitgaven voor goederen en diensten thuis die geen directe link hebben met de eventuele ontvangsten van de vzw. Van Hecke & Vincke (2008) vinden dat in de kolom van goederen en diensten de uitgaven voor goederen en diensten die dienstig zijn voor verkoop aan de leden of derden of die gebruikt worden ter realisatie van het maatschappelijke doel en die niet verkocht worden thuishoren. De kosten die inherent zijn aan de werking - zoals huur van lokalen, energiekosten, telefoon, drukkosten, verzekeringen, enzovoort - moeten volgens Van Hecke & Vincke (2008) ingeschreven worden in de kolom diensten en diverse goederen.

Volgens respondenten 2, 4, 5 en 8 kan men eenvoudig stellen dat onder de rubriek goederen en diensten alle goederen en diensten ingeschreven moeten worden die aangekocht worden om te verkopen, terwijl onder de rubriek van diensten en diverse goederen de uitgaven aan verbruikersgoederen en diensten thuishoren. Respondent 8 illustreert dit nog met een voorbeeld: drank die de vzw aankoopt om te verkopen moet geboekt worden onder de rubriek goederen en diensten, terwijl de drank die men aankoopt om zelf op te drinken geregistreerd moet worden onder de rubriek diensten en diverse goederen.

Wel merkt respondent 1 terecht op dat de vzw erop moet toezien dat de commerciële activiteiten nevenactiviteiten blijven.

5.3.4 Waar moet men – forfaitaire – vrijwilligersvergoedingen boeken?

Hoewel de wetgever de vzw's niet echt de keuze heeft gelaten om dit te boeken waar ze zelf willen, blijkt uit de bevraging van de bevoorrechte getuigen dat er hiervoor toch meerdere mogelijkheden zijn. Volgens respondent 3 is het een beetje een grijze materie waar geen juiste oplossing voor is. Daarom is het volgens respondent 3 vooral belangrijk

dat de vzw haar 'systeem' consequent en consistent toepast. Tevens zal de wetgever er volgens respondenten 3 en 7 toch niet over vallen als het ergens fout geboekt staat. En dan nog, er zijn geen sanctiebepalingen voorzien, dus er zijn quasi geen gevolgen voor foute boekingen. Toch geven we ook hier weer enkele mogelijke oplossingsmethoden.

Procura vzw (2005) stelt dat als er geen sprake is van een arbeidsovereenkomst – wat niet het geval is bij een vrijwilligersvergoeding, gezien het gaat om een vergoeding van de onkosten en niet van de prestatie – de uitgaven onder de rubriek diensten en diverse goederen geplaatst moeten worden. Dit wordt ook gesteund door respondenten 5 en 6. Volgens Matheï (2005) horen de onkostenvergoedingen voor vrijwilligers dan weer thuis in de kolom andere. Dit wordt gesteund door respondent 8, die nogmaals beklemtoont dat het gaat om een vergoeding voor gemaakte kosten en niet om een vergoeding van de prestatie. Omdat in de kolom van goederen en diensten de vrijwilligersvergoeding misschien meer op een dienst of prestatie zou lijken, vindt respondent 8 de kolom andere geschikter. Ondanks het feit dat er enige onenigheid bestaat tussen de respondenten over of de vrijwilligersvergoeding nu geplaatst moet worden onder diensten en diverse goederen of onder andere, zijn alle respondenten het er over eens dat het geen bezoldiging kan zijn aangezien er geen arbeidscontract wordt afgesloten.

5.3.5 Waar in bijlage C hoort de spaarrekening thuis? Onder geldbeleggingen of onder liquiditeiten? En moet men bij de aangifte van de taks tot vergoeding der successierechten, ook wel patrimoniumtaks genoemd, de spaarrekening dan aangeven?

Voor de eerste vraag bestaat er volgens respondent 7 geen eenduidig antwoord. Conceptueel gezien is de spaarrekening volgens respondent 7 een geldbelegging, omdat er geen dagelijkse bewerkingen op plaatsvinden. Maar tegenwoordig zijn er ook spaarrekeningen die wel spaarrekening heten, maar waar de mensen permanent verrichtingen mee kunnen doen. Als men deze laatste als spaarrekening beschouwt is het eerder een liquiditeit. Gelet op deze opmerking van respondent 7 is het logisch dat we ook in de literatuur geen eenduidig antwoord terugvinden. Zo geeft Matheï (2005) de volgende opsomming voor geldbeleggingen: onder geldbeleggingen horen o.a. de spaarrekeningen, aandelen, obligaties, kasbons, beleggingsfondsen thuis. Voor liquiditeiten luidt de opsomming van Matheï (2005): onder liquiditeiten horen de kassen en de zichtrekeningen van de vzw thuis. Daarentegen horen volgens Van Hecke & Vincke (2008) de kassen in contanten, de lopende rekeningen en de depositorekeningen thuis

onder liquiditeiten, terwijl termijnrekeningen, kasbons, kapitalisatiebons, beleggingsfondsen, aandelen, obligaties,... onder geldbeleggingen moeten gerekend worden. Echter, volgens respondent 4 moeten we kijken naar het verslag aan de koning in het KB van 26 juni 2003. Hierin kunnen we lezen dat: "de globale benadering bij de uitwerking van dit model bestaat erin het voeren van een kasboekhouding op te leggen die met name enkel de mutaties bevat in contant geld of op de rekeningen-courant of als zodanig te beschouwen, met uitzondering van bijvoorbeeld de termijnrekeningen". Het lijkt alsof De Lembre et al. (2003) zich ook hierop hebben gebaseerd. Zij stellen immers dat de vzw's in het dagboek alle bewegingen van de ontvangsten en uitgaven moeten noteren in liquide en van de zichtrekeningen vergelijkbaar met deze van de kas, met uitsluitel van de termijnrekeningen die op het einde van het boekjaar terug te vinden zijn in de inventaris. In de kasboekhouding moeten dus bij de liquiditeiten de mutaties in contant geld of op de rekeningen-courant gerekend worden. Als we de spaarrekening terugkoppelen naar het minimum algemeen rekeningenstelsel van de ondernemingen, kunnen we deze terugvinden in de klasse 5, onder rekeningnummer 532: termijndeposito's op ten hoogste één maand. Ook in het opgelegde rekeningenstelsel voor de grote en zeer grote vzw's kunnen we de rekening 532 termijndeposito's op ten hoogste één maand terugvinden. We kunnen bijgevolg concluderen dat de spaarrekening van de grote en zeer grote vzw's ook onder de termijndeposito's geplaatst moet worden. Als we deze logica dan verder trekken naar de boekhouding van de kleine vzw's hoort de spaarrekening thuis onder geldbeleggingen.

Om te weten of bij de aangifte van de taks tot vergoeding der successierechten ook de spaarrekening moet worden aangegeven is het belangrijk te weten wat de wet hierover zegt, daarom zullen we de belangrijkste artikelen nu kort aanhalen. In artikel 147 van het Wetboek der successierechten van het Vlaams gewest kunnen we lezen dat de verenigingen zonder winstoogmerk vanaf 1 januari volgend op de datum van hun oprichting onderworpen zijn aan een jaarlijkse taks tot vergoeding van de successierechten. Echter, indien het geheel van de bezittingen van de vzw de waarde van 25.000 euro niet overschrijdt, zijn zij niet aan de taks onderworpen (artikel 148 bis, Wetboek der successierechten van het Vlaams gewest). Volgens artikel 150 van het Wetboek der successierechten van het Vlaams gewest is de belasting verschuldigd op het geheel van de bezittingen van de vzw. Daaronder zijn evenwel niet begrepen: de liquiditeiten en het bedrijfskapitaal bestemd om gedurende het jaar verbruikt te worden voor de activiteit van de vereniging (artikel 150, 3°, Wetboek der successierechten van

het Vlaams gewest). Hieruit kunnen we concluderen dat de vzw al haar liquiditeiten, en dus ook de spaarrekening, die niet gebruikt gaan worden gedurende het werkingsjaar moet meetellen voor de aangifte van de taks tot vergoeding der successierechten. Van de liquiditeiten die doorheen het jaar veranderen wordt verondersteld dat deze wel gebruikt worden voor de activiteit van de vereniging en deze moeten bijgevolg niet worden aangegeven. Een spaarrekening waar door het jaar bewegingen op zijn, moet bijgevolg niet aangegeven worden bij de taks tot vergoeding der successierechten. Dit alles wordt ook ondersteund door de respondenten 4, 6 en 8.

5.3.6 Kan men in het opgelegde vereenvoudigde boekhoudmodel een analytische boekhouding integreren?

In het KB van 15 september 2006 (*B.S.* 12 oktober 2006), tot wijziging van het KB van 26 juni 2003, wordt in artikel 1 het woordje 'minimaal' uit artikel 2 en bijlage A van het KB van 26 juni 2003 geschrapt. Hierdoor moet het ongesplitst dagboek voor ontvangsten en uitgaven niet langer opgemaakt worden volgens het minimaal model, maar wel volgens het model uit bijlage A van het KB van 26 juni 2003. Naar de mening van de Commissie voor Boekhoudkundige Normen (2009) wordt door de schrapping van het woord 'minimaal' het opgelegde model soepeler. Nu bestaat immers ook de mogelijkheid om het ongesplitste dagboek niet alleen complexer maar ook eenvoudiger te maken, door bijvoorbeeld kolommen die voor het voeren van de boekhouding van de vereniging helemaal niet dienstig zijn weg te laten.

We kunnen dus besluiten dat er in het ongesplitst dagboek voor ontvangsten en uitgaven kolommen mogen toegevoegd en weggelaten worden. Als de vzw Tele-Onthaal Limburg voor de analytische resultaten niet meer moet weten dan de kosten en opbrengsten per afdelingen, dan is het perfect mogelijk om in het ongesplitst dagboek van de vereenvoudigde boekhouding deze analytische gegevens weer te geven. Immers, als men voor of na de diverse kosten- en opbrengstensoorten nog 2 kolommen toevoegt, 1 voor elk activiteitencentrum, kan men door middel van de nodige verdeelsleutel(s) voor beide activiteitencentra de kosten en opbrengsten van elk activiteitencentrum berekenen. We illustreren dit aan de hand van een fictief voorbeeld. Van het totaal aantal oproepen dat binnenkomt bij Tele-Onthaal Limburg vzw wordt 90% afgehandeld door de telefooncentrale en 10% door de internetcentrale. Daarom kan er gekozen worden om het totaalbedrag van de elektriciteitsfactuur, dat onder diensten en diverse goederen valt, ook in de 90 – 10 verhouding te verdelen over de twee activiteitencentra. Bij een

factuurbedrag van €100,00 zal bijgevolg in de extra kolommen €90,00 toegeschreven worden aan de telefooncentrale en €10,00 aan de internetcentrale. Hetzelfde kan gedaan worden voor de ontvangsten. Stel dat Tele-Onthaal Limburg een subsidie krijgt ter waarde van €10.000,00 dan kan er ook hier gekozen worden om de verdeelsleutel van 90 – 10 te hanteren. Hierdoor komt in de extra kolommen €9.000,00 te staan onder de telefooncentrale en €1.000,00 onder de internetcentrale. We willen hierbij nogmaals opmerken dat het slechts om een voorbeeld ging, met een fictief verzonnen verdeelsleutel. Het staat Tele-Onthaal Limburg, of andere vzw's die dit principe willen toepassen, vrij om verdeelsleutel(s) te kiezen zoals zij die het beste achten. Deze verdeelsleutels mogen bovendien ook verschillen voor de uitgaven en opbrengsten. Bijvoorbeeld: de elektriciteitsfactuur kan ook verdeeld worden aan een 80-20 verhouding, terwijl de subsidie verdeeld wordt aan een 40-60 verhouding.

Respondenten 2, 5 en 8 merken terecht op dat er in dit geval eigenlijk geen sprake is van een echte analytische boekhouding maar eerder een kwijtsplitsing. Daarom moeten we ons ervan bewust zijn dat als een vzw – na verloop van tijd – meer wil weten dan enkel de kosten en opbrengsten per activiteitencentra, een dubbele boekhouding wel noodzakelijk zal zijn om tot de analytische resultaten te komen.

Hoofdstuk 6: Evaluatiekader

In dit hoofdstuk wordt op basis van de wet van 27 juni 1921, de literatuurstudie en de bevraging van de bevoorrechte getuigen een evaluatiekader geschreven voor het evalueren van de werking van de vzw. Dit evaluatiekader kan gezien worden als een antwoord op de deelvraag: 'Aan de hand van welke criteria kan men het gevoerde beleid zo goed mogelijk evalueren?'. Eerst wordt in 6.1 een evaluatiekader voor de wettelijke verplichtingen, waaraan de vzw's volgens de wet van 27 juni 1921 moet voldoen, voorgesteld. Dit wettelijk evaluatiekader kan voor de leden van een vzw ook fungeren als houvast voor de wettelijke verplichtingen opgelegd in de wet van 27 juni 1921. Nadien volgt in 6.2 een evaluatiekader voor de vrijwillige maatregelen, dit is voornamelijk gebaseerd op de antwoorden van de bevraging van de bevoorrechte getuigen. Aan hoeveel te meer vrijwillige maatregelen de vzw voldoet, des te groter is de toegevoegde waarde voor internen en externen.

We willen hierbij benadrukken dat het slechts gaat om een voorstel dat de basisprincipes omvat. Dit kan zowel voor de wettelijke verplichtingen als de vrijwillige maatregelen uitgebreid worden naargelang de specifieke eisen van elke vzw. Bijvoorbeeld als de vzw met vrijwilligers werkt is het van belang dat ook de kernpunten van de wet betreffende de rechten van vrijwilligers worden opgenomen in het evaluatiekader voor de wettelijke verplichtingen.

6.1 Evaluatiekader voor de wettelijke verplichtingen

Wettelijke verplichtingen	Voldaan	Niet voldaan
De vzw handelt conform de regels van de wet, de openbare orde en de statuten.	☐	☐
De vzw drijft geen nijverheids- of handelszaken.	☐	☐
De vzw verschaft geen stoffelijk voordeel aan haar leden.	☐	☐
De doeleinden waarvoor de vzw is opgericht, zijn niet strijdig met de wet of met de openbare orde.	☐	☐

Wettelijke verplichtingen	Voldaan	Niet voldaan
Het aantal leden van de vzw is niet minder dan drie.	☐	☐
Het aantal leden van de raad van bestuur is minder dan het aantal leden van de vzw.	☐	☐
De raad van bestuur van de vzw bestaat uit ten minste drie personen. (In het geval dat er maar drie personen lid zijn van de vereniging, volstaat een raad van bestuur van twee personen.)	☐	☐
De statuten van de vereniging werden bij authentieke of onderhandse akte vastgelegd en vermelden ten minste de vereisten opgesomd in artikel 2 van de wet van 27 juni 1921.	☐	☐
Alle akten, facturen, aankondigingen, bekendmakingen en andere stukken die uitgaan van de vzw, vermelden de naam van de vereniging onmiddellijk voorafgegaan of gevolgd door de woorden 'vereniging zonder winstoogmerk' of de afkorting 'vzw', en het adres van de zetel van de vereniging.	☐	☐
Volgende akten en stukken werden bij uittreksel bekendgemaakt in de bijlagen van het Belgisch staatsblad, volgens de voorschriften opgelegd in artikel 26novies §2: - de statuten of hun wijziging; - de akten betreffende de benoeming of de ambtsbeëindiging van de bestuurders, van de personen aan wie het dagelijks bestuur is opgedragen, van de personen gemachtigd om de vereniging te vertegenwoordigen en van de commissarissen; - de beslissing betreffende de nietigheid of de ontbinding van de vereniging, de vereffening ervan en de benoeming van de ambtsbeëindiging van de vereffenaars.	☐	☐

Wettelijke verplichtingen	Voldaan	Niet voldaan
De vzw heeft alle nodige documenten, zoals opgesomd in artikel 26novies §1 van de Wet van 27 juni 1921, neergelegd in het vzw-dossier op de griffie van de Rechtbank van Koophandel van het gerechtelijk arrondissement waar de vzw haar zetel heeft.	☐	☐
Op de zetel van de vzw wordt door de raad van bestuur een vzw-dossier bijgehouden met: - een register van de leden; - notulen en beslissingen van de algemene vergadering, van de raad van bestuur en van de personen die bij de vereniging of voor rekening ervan een mandaat bekleden; - alle boekhoudkundige stukken van de vzw. Dit vzw-dossier kan door alle leden van de vzw geraadpleegd worden op de zetel.	☐	☐
De algemene vergadering beslist jaarlijks over de kwijting aan de bestuurders en de commissarissen.	☐	☐
Ten minste eenmaal per jaar wordt de algemene vergadering door de raad van bestuur bijeengeroepen, om de rekeningen van het voorbije boekjaar evenals de begroting voor het volgende boekjaar goed te keuren.	☐	☐
De vzw voldoet aan de boekhoudkundige verplichtingen opgelegd in artikel 17 van de Wet van 27 juni 1921.	☐	☐
De vzw is in staat haar verbintenissen na te komen, en wendt haar vermogen en de inkomsten van haar vermogen enkel aan voor de doelstelling waarvoor zij is opgericht.	☐	☐
Voor giften onder de levenden of bij testament, met uitzondering van handgiften, aan de vzw met een waarde van meer dan €100.000,00 beschikt de vzw over een machtiging door de minister van Justitie of zijn vertegenwoordiger.	☐	☐

Wettelijke verplichtingen	Voldaan	Niet voldaan
De vzw voldoet aan de verplichtingen van de taks tot vergoeding der successierechten, zoals geregeld in de artikelen 147 tot 160 van het Wetboek der successierechten van het Vlaams gewest.	☐	☐

Indien de vzw bij alle wettelijke verplichtingen het vakje 'voldaan' heeft aangekruist is de vzw volledig conform met de wettelijke verplichtingen opgelegd door de wet van 27 juni 1921. Als dit niet het geval is, is het noodzakelijk dat de vzw de wettelijke verplichtingen waaraan ze niet voldoet zo snel mogelijk in orde brengt.

6.2 Evaluatiekader voor vrijwillige maatregelen

Vrijwillige maatregelen	Voldaan	Niet voldaan
De vzw heeft getracht om haar maatschappelijke doelstelling op een zo efficiënt mogelijke manier te verwezenlijken, waardoor de pass through rate zo hoog mogelijk is.	☐	☐
De vzw stelt jaarlijks een werkingsrapport op, waarin ze haar werking toelicht. De klemtoon ligt voornamelijk op het weergeven van: - de maatschappelijke impact van de verwezenlijking van de maatschappelijke doelstelling(en); - de social benefits en social inputs van de ruimere rode dimensie; - tevredenheidbarometers en andere niet-financiële barometers.	☐	☐
Tussen de verschillende organen van de vzw heerst er een positieve communicatiesfeer, waarbij de organen elkaar op regelmatige basis op de hoogte brengen via mondelinge rapporteringen en verslaggeving.	☐	☐

Vrijwillige maatregelen	Voldaan	Niet voldaan
Tijdens de toelichting van de financiële gegevens door de raad van bestuur op de algemene vergadering, maken de leden van de algemene vergadering gebruik van hun vraagrecht.	☐	☐
De vzw past de 'Aanbevelingen van Excellence for non profit voor een deugdelijk bestuur in vzw, ivzw en stichtingen' (2008), of gelijkaardige aanbevelingen toe. Deze aanbevelingen worden aangepast naargelang de grote van de vzw.	☐	☐
De vzw stelt een reglement op over hoe de boekhouding wordt bijgehouden en geïnterpreteerd moet worden. (Dit is vooral van belang voor de kleine vzw's die een vereenvoudigde boekhouding voeren volgens de modellen opgelegd in het KB van 26 juni 2003.)	☐	☐
De raad van bestuur gebruikt de begroting als evaluatie-instrument, en toetst meermaals per jaar de werkelijke rekeningen aan de begroting.	☐	☐
De vzw houdt ook een analytische resultatenrekening naar bestemming bij. Voor nog meer toegevoegde waarde wordt er ook een analytische begroting opgemaakt.	☐	☐
De vzw voert jaarlijks een interne financiële audit uit.	☐	☐
De kleine en grote vzw's met een grote maatschappelijkheidsgraad laten jaarlijks een externe financiële audit uitvoeren.	☐	☐
De zeer grote vzw's en de vzw's met een grote maatschappelijkheidsgraad laten jaarlijks een externe value-for-money audit uitvoeren.	☐	☐

Vzw's die bij al deze maatregelen het vakje 'voldaan' hebben aangekruist zorgen voor een grotere toegevoegde waarde voor internen, maar ook voor externen. We kunnen dus stellen dat hoe meer kruisjes er staan onder het vakje 'voldaan', hoe beter de werking van de vzw, hoe groter de toegevoegde waarde en hoe beter de transparantie voor het maatschappelijk verkeer.

Toch willen we nogmaals opmerken dat het vooral belangrijk is om de vrijwillige maatregelen aan te passen aan de grootte van de vzw.

Hoofdstuk 7: Algemene conclusies en slotbeschouwing

In dit laatste hoofdstuk worden achtereenvolgens de volgende vier delen behandeld: conclusies met betrekking tot de onderzoeksvraag, methodologische kritieken, aanbevelingen voor verder onderzoek en mijn persoonlijke leerervaringen.

7.1 Conclusies met betrekking tot de centrale onderzoeksvraag

De toegevoegde waarde van de verplichten opgelegd in de wet van 27 juni 1921 situeren zich voor de interne leden voornamelijk in de boekhoudkundige documenten, de begroting en het vraagrecht. Voor externen is de toegevoegde waarde van de verplichtingen opgelegd in de wet van 27 juni 1921 nog veel beperkter, want zij kunnen bijvoorbeeld al geen gebruik maken van het vraagrecht. In onze ogen had de wetgever voor meer toegevoegde waarde kunnen zorgen, als hij bij het opstellen van de boekhoudkundige verplichtingen zich minder uitdrukkelijk gebaseerd had op de wet van 17 juli 1975. Hij had bijvoorbeeld een extra onderdeel kunnen creëren in de jaarrekening waarin de vzw verplicht werd om informatie te geven over haar social inputs, social benefits en de impact van de verwezenlijking van haar maatschappelijke doelstelling(en). Want in tegenstelling tot bij de ondernemingen, waar een boekhouding 99,99% van de werkelijkheid dekt, geeft een vzw-boekhouding slechts een beperkt deel van de werkelijkheid weer. Door het integreren van informatie over de ruimere rode dimensie in de jaarrekening van de vzw's, kunnen interne en externe jaarrekeninggebruikers zich een correcter beeld van de vzw te vormen. Aangezien dit momenteel niet gebeurt, stellen we ons de vraag of men door de vernieuwing van de wet van 27 juni 1921 heeft bereikt wat men wou bereiken: transparantere vzw's met betere controle mogelijkheden, zodoende dat men misbruiken van deze rechtsvorm tracht te voorkomen en aan derden de waarborg van een grotere veiligheid kan geven. In onze ogen is men ondanks al de nieuwe wettelijke verplichtingen nog steeds niet in staat om misbruiken aan het licht brengen. Zo zullen personen die van de vzw rechtsvorm willen profiteren zullen er alles aan doen om met de wettelijke verplichtingen in orde zijn. Wij zijn daarom van mening dat door de vzw's te verplichten om jaarlijks te rapporteren over de ruimere rode dimensie, men derden een grotere veiligheid kan garanderen, en men misbruiken eerder kan opsporen.

Persoonlijk vinden we dat vzw's er zelf voor moeten kunnen kiezen of ze aan de andere maatregelen voorgesteld in het evaluatiekader voor vrijwillige verplichtingen willen voldoen of niet. Desalniettemin zijn we ervan overtuigd dat deze extra maatregelen voor een grotere toegevoegde waarde kunnen zorgen, en dit zowel voor internen als voor externen, aangezien ze getuigen van deugdelijk bestuur binnen de vzw. Indien een vzw ervoor zou opteren om deze maatregelen toe te passen, moet ze deze aanpassen aan de grootte van haar vzw.

Verder bleek uit de bevraging van de bevoorrechte getuigen dat het uitvoeren van interne, externe en value-for-money audits kan leiden tot extra toegevoegde waarde voor internen en externen van de vzw's. Helaas vonden wij de tijd niet meer om dit nader te onderzoeken in deze masterproef. Daarom denken we dat verder onderzoek over de verschillende audit-mogelijkheden binnen een vzw-context nodig is alvorens hier concrete aanbevelingen of verplichtingen over gegeven worden. Opnieuw zijn we er wel van overtuigd dat deze aanbevelingen of verplichtingen gedifferentieerd moeten worden naargelang de grootte van de vzw.

Wat de boekhoudkundige verplichtingen van de kleine vzw's betreft zijn we ervan overtuigd dat de wetgever bij het opstellen van de wet van 27 juni 1921 en het KB van 26 juni 2003 de heterogeniteit van de kleine vzw's over het hoofd heeft gezien. Vooral voor de zeer kleine vzw's, die volledig draaien op vrijwilligers en die niet BTW-plichtig zijn, stellen we ons de vraag of de administratieve verplichtingen niet wat verlaagd kunnen worden. Want zoals enkele respondenten al aanhaalden is de vereenvoudigde boekhouding van de kleine vzw's slechts een verzameling van enkele algemeenheden, die iedereen bovendien nog eens op zijn eigen manier interpreteert en invult. Externen zijn dus weinig tot niets met deze opgelegde modellen. Ook denken we dat het positief benaderen van deze modellen door 90% van de interne vrijwilligers van deze zeer kleine vzw's als een administratieve overlast wordt beschouwd. Voor de gewone kleine vzw's zijn we er wel van overtuigd dat, ondanks de beperktheid van de opgelegde modellen en het ontbreken van een minimum algemeen rekeningenstelsel, een positieve benadering van deze modellen voor heel wat toegevoegde waarde kan zorgen waardoor de modellen ook gebruikt kunnen worden als beleidsinstrument.

In onze ogen zorgen de opgelegde boekhoudkundige verplichtingen voor de grote en zeer grote vzw's, geregeld door de wet van 27 juni 1921 en het KB van 19 december 2003, voor meer toegevoegde waarde dan de opgelegde boekhoudkundige verplichtingen voor

de kleine vzw's, en dit zowel voor internen als externen. Zolang zij zich ervan bewust zijn dat de boekhouding van een vzw slechts een beperkt deel van de werkelijkheid weergeeft, kunnen internen de boekhoudkundige modellen gebruiken als een volwaardig beleidsinstrument en kunnen zelfs externen er heel wat informatie uithalen.

Wat de boekhoudkundige struikelblokken betreft zijn we ervan overtuigd dat, moest de overheid vlak na de wijziging van de wet van 27 juni 1921 de vzw's beter geïnformeerd hebben, er veel minder introductieproblemen met betrekking tot de nieuwe boekhoudkundige verplichtingen geweest zijn en zouden er op de dag van vandaag veel meer vzw's in orde zijn met alle opgelegde wettelijke verplichtingen. Volgens ons had de overheid dit het meest efficiënt kunnen doen door gebruik te maken van nationale mediacampagnes op radio en tv en in dag- en weekbladen, gecombineerd met het persoonlijk aanschrijven van vzw's en het toezenden van de informatiebrochures die nu online raadpleegbaar zijn.

Gelet op het feit dat het vereenvoudigd boekhoudmodel voor de kleine vzw's in het merendeel van de gevallen ingevuld wordt door vrijwilligers, waaronder ook vrijwilligers zonder enige boekhoudkundige of juridische achtergrond, had de wetgever volgens ons de woordelijke omschrijving van de kolommen ook eenvoudiger kunnen maken waardoor er ook minder interpretatiemoeilijkheden zouden zijn. Hierdoor zouden een deel van de struikelblokken die aan het licht kwamen tijdens ons praktijkonderzoek ook al opgelost worden, denk hiervoor maar aan het grote probleem van goederen en diensten en diensten en diverse goederen. Voor de rest denken we dat de kleine vzw's zich niet al te veel zorgen moeten maken over de vraag of ze hun inkomsten en uitgaven in de juiste kolom hebben geplaatst. Want uit de bevraging van de bevoorrechte getuigen bleek immers dat de wetgever de boekhoudkundige verplichtingen voor de kleine vzw's niet zo streng heeft willen normeren als bij de grote en zeer grote vzw's, juist om de kleine vzw's de vrijheid te geven hun boekhouding te doen op de wijze die zij prefereren. Tevens zijn er in de wet van 27 juni 1921 of het KB van 26 juni 2003 geen sanctiebepalingen voorzien voor foute boekingen. Niettemin raden we de kleine vzw's aan om hun boekingen op een logische en consequente manier in te schrijven met verwijzing naar de verantwoordingsstukken, waardoor de betrouwbaarheid en de toegevoegde waarde wordt vergroot. Om op lange termijn de consistentie en consequentie van de boekhouding te garanderen, kan de vzw een soort van reglement opmaken waarin wordt neergeschreven hoe ze de boekhouding voert, en onder welke kolommen welke boekingen worden ingeschreven.

7.2 Methodologische kritieken

Bij de nabeschuiving van deze masterproef kunnen we nog enkele methodologische kritieken aanhalen over de keuzes die we gemaakt hebben voor het uitvoeren van ons onderzoek. Deze zullen hieronder nader toegelicht worden.

Hoewel het gebruik van een doelgerichte steekproef de meest aangewezen methode is om informatie te verzamelen bij de onderzoekseenheden die de meest relevante informatie over de onderzoeksvragen te bieden hebben, wordt er geen gebruik gemaakt van een toevalssteekproef bij de hele – of een gedeelte van de – populatie. Hierdoor kan de veralgemeenbaarheid van de gevonden resultaten naar de hele populatie, zijnde alle vzw's, in vraag gesteld worden.

Om met zekerheid de veralgemeenbaar van de resultaten te vergroten, had de bevraging van de bevoorrechte getuigen aangevuld kunnen worden met een survey bij de vzw's zelf. Deze survey kon verdeeld worden op basis van een toevalssteekproef. Hierbij gaat onze voorkeur uit naar een disproportioneel gestratificeerde steekproef, waarbij een grotere steekproeffractie wordt genomen van de kleinere strata, en vice versa. Dit soort van steekproef wordt aangeraden wanneer de strata sterk verschillen in omvang, wat het geval is bij de verschillende groottes van vzw's, aangezien er véél meer kleine vzw's zijn dan grote en zeer grote.

Bovendien hadden we ook nog in-depth interviews kunnen afnemen bij de interne boekhoudverantwoordelijken van de vzw's. Op deze manier konden er eventueel nog meer struikelblokken met betrekking tot de nieuwe boekhoudkundige verplichtingen aan het licht gebracht worden, of kon de veralgemeenbaarheid van de in het praktijkonderzoek gevonden struikelblokken vergroot worden.

7.3 Aanbevelingen voor verder onderzoek

Aangezien deze masterproef tot stand is gekomen binnen het tijdsbestek van één academiejaar, beschikten we niet over voldoende tijd om al onze ideeën te onderzoeken. Hierdoor moesten we ons beperken tot de ideeën die het meest relevant waren voor onze centrale onderzoeksvraag. Toch willen we in deze paragraaf de niet behandelde ideeën nog meegeven als aanbevelingen voor verder onderzoek.

De gegevens die voorhanden zijn over het werkelijk aantal vzw's in België en het aantal vzw's dat in orde is met de verplichtingen opgelegd door de wet van 27 juni 1921, zijn vrij beperkt. Daarom lijkt het ons een goed idee om met verder onderzoek de Belgische vzw-wereld beter in kaart te brengen. Dit zou men bijvoorbeeld kunnen doen door op de verschillende griffies van de Rechtbanken van Koophandel alle vzw-dossiers op te vragen en te analyseren.

Zoals meermaals in deze masterproef werd aangehaald worden er door de wet van 27 juni 1921 geen verplichtingen opgelegd om informatie weer te geven over de ruimere rode dimensie die de social inputs en social benefits van de vzw omvat. Toch bleek uit de bevraging van de bevoorrechte getuigen dat vanuit maatschappelijk oogpunt rapportering over de ruimere rode dimensie wel gewenst is en dat dit tevens voor extra toegevoegde waarde kan zorgen. Daarom willen we als tweede aanbeveling voor verder onderzoek nog meegeven dat volgens ons een onderzoek naar – verplichte - rapportering over de ruimere rode dimensie nuttig kan zijn. Hierbij zou er onder andere nagegaan kunnen worden wat er allemaal moet opgenomen worden in deze rapportering, en welke maatstaven er gebruikt kunnen worden voor het evalueren van deze ruimere rode dimensie. Ook zou men kunnen nagaan of een verplichte integratie van een rapportering over de ruimere rode dimensie in de jaarrekening tot meer transparantie leidt.

Verder bleek uit de bevraging van de bevoorrechte getuigen ook dat het uitvoeren van interne, externe en value-for-money audits kan leiden tot extra toegevoegde waarde voor internen en externen van de vzw's. Omdat de interne en value-for-money audits nog relatief onbekend zijn in België en de externe audits zich in het merendeel van de gevallen beperken tot het waarmerken van de jaarrekening, lijkt verder onderzoek over de verschillende audit-mogelijkheden binnen een vzw-context aanbevelenswaardig. Hierbij moet men er zeker rekening mee houden dat als men (een) audit(s) wil opleggen of aanbevelen aan vzw's, men deze verplichting(en) of aanbeveling(en) differentieert naargelang de grootte van de vzw.

Tot slot willen we nog meedelen dat het ons interessant lijkt moest er verder onderzoek verricht worden naar de mogelijkheid en nuttigheid van het oprichten van een extra categorie van vzw's binnen de reeds bestaande groottes van vzw's. We denken hierbij aan de categorie van zeer kleine vzw's, en stellen ons de vraag of men de administratieve verplichtingen van deze categorie niet kan verlichten. Een bijkomend segmentatiecriterium voor het bepalen van in welke categorie de vzw thuishoort, zou

kunnen zijn: 0 voltijdse equivalenten of met andere woorden een vzw die volledig draait op vrijwilligers, en die niet BTW-plichtig is.

7.4 Persoonlijke leerervaringen

Bij een pelgrimstocht leert men gaandeweg, stap voor stap, door vallen en opstaan, van alles bij tot men uiteindelijk de eindbestemming bereikt. In feite verschilt dit weinig tot niets met de af te leggen weg om tot een volwaardige masterproef te komen. Daarom wil ik in deze paragraaf nog kort mijn belangrijkste leerervaringen weergeven.

Net zoals de voorbereiding van de pelgrimstocht vraagt het schrijven van een masterproef om heel wat plannings- en organisatietalent, want naast de te volgen lessen, te maken groeps papers en de wekelijkse hobby's moet er nog voldoende tijd uitgetrokken worden voor het werken aan de masterproef. Zoals een pelgrim elke dag beter wordt in het kaartlezen, werd ik dag na dag beter in het schrijven van een duidelijke en logische opgebouwde tekst en in het afnemen en verwerken van interviews.

Naast de praktische zaken heb ik ook heel wat geleerd uit het praktijkonderzoek. Het neerschrijven van al mijn leerervaringen zou ons hier te ver leiden, daarom beperk ik mij tot de voor mij belangrijkste zaken. Ten eerste begrijp ik nu heel goed dat de vzw-wereld een heel heterogene omgeving is, waarbij het onmogelijk is om alle vzw's over één kam te scheren. Hoewel de opgelegde verplichtingen door meerdere personen als eenvoudig worden beschouwd, besef ik dankzij mijn praktijkonderzoek maar al te goed dat dit niet zomaar het geval is, zeker niet voor de vrijwilligers zonder enige juridische of economische achtergrond. Mijn ontzag voor deze vrijwilligers, die zich naast het uitoefenen van hun hobby nog willen bezig houden met de wet van 27 juni 1921 en de bijhorende verplichtingen, is groot. Tevens heb ik dankzij het schrijven van deze masterproef ook een beter inzicht gekregen in de non-profit sector in het algemeen.

Persoonlijk wil ik nog graag medelen dat ik bij het afronden van deze masterproef tevreden terugblik op mijn niet zo voor de hand liggende keuze om een juridisch en boekhoudkundig getinte masterproef te combineren met de afstudeerrichting marketing. Dankzij mijn promotor kreeg ik de kans om mij toe te spitsen op twee totaal verschillende materies, wat een grote uitdaging vormde en een nog grotere leerschool was.

Lijst van geraadpleegde werken

Aerts, K. (2005). *De aanpassing van de boekhouding aan de nieuwe boekhoudwetgeving door de kleine en grote vzw's*. Onuitgegeven afstudeerscriptie, Limburgs Universitair Centrum, Departement TEW.

Boonen, K. (2006). *De nieuwe vzw-wetgeving. Een analyse op juridisch, boekhoudkundig en fiscaal vlak*. Diepenbeek: Onuitgegeven afstudeerscriptie, Universiteit Hasselt, Departement TEW.

Christiaens, J. (2002). Accountancy- en audithervorming vzw's. *Periodieke Berichten*, 5. Opgevraagd op 20 maart 2009, via <http://www.ibr-ire.be/ned/periodiekeberichten/berichten002502.aspx>.

Christiaens, J., & Vanhee, C. (2007). *Handboek accountancy in de publieke en non-profitsector*. Brugge: die Keure.

Commissie voor Boekhoudkundige Normen, (2007). Aanbevelingen inzake de gelijkwaardigheid van boekhoud- en jaarrekeningregels opgelegd door sectorale regelgevingen met de gemeenrechtelijke boekhoud- en jaarrekeningregels voor vzw's, ivzw's en stichtingen. Opgevraagd op 24 mei 2009, via <http://www.cnc-cbn.be/NL/Documents/CBN%20aanbeveling%20NFP.pdf>.

Commissie voor Boekhoudkundige Normen, (2009). *CBN Advies 2009/4 – Model van ongesplitst dagboek zoals bedoeld in artikel 2 van het Koninklijk Besluit van 26 juni 2003 betreffende de vereenvoudigde boekhouding van bepaalde vzw's, stichtingen en ivzw's*. Opgevraagd op 24 mei 2009, via http://www.cnc-cbn.be/NL/News/2009/NL_New25-03-2009%20Advies%202009-4%20Boekh%20kleine%20VZW's%20NL.pdf.

De Lembre, E. (2004). *De financiële rapportering van de kleine ondernemingen en de kleine verenigingen (Handboek boekhouden, boek 2)*. Mechelen: Wolters Plantyn.

De Lembre, E. et al. (2003). *Het nieuw boekhoudkundig stelsel van de kleine vereniging*. Opgevraagd op 20 oktober 2008, via http://www.just.fgov.be/img_justice/publications/pdf/70.pdf.

Evens, E. (2008). *Een kwantitatieve en kwalitatieve analyse van het verenigingslandschap in de stad Peer*. Diepenbeek: Onuitgegeven afstudeerscriptie, Universiteit Hasselt, Departement TEW.

Excellence for non profit, associations et fondations assistance (2008). *Aanbevelingen van Excellence for non profit voor een deugdelijk bestuur in vzw, ivzw en stichtingen*. Opgevraagd op 20 maart 2009, via http://smooz.4your.net/afa/files/Deugdelijkbestuur_results.pdf.

Govaerts, S., & Missotten, S. (2008). *Een kwantitatieve en kwalitatieve analyse van het verenigingslandschap in Sint-Truiden*. Diepenbeek: Onuitgegeven afstudeerscriptie, Universiteit Hasselt, Departement TEW.

Matheï, S. (2005). *De vzw stap voor stap*. Brussel: De Boeck & Larcier.

Prims, H. (2003). *De nieuwe vzw-wet. Één jaar later*. Mechelen: Kluwer uitgevers.

Procura vzw, (2005). *Verplichtingen van een kleine vzw*. Antwerpen - Apeldoorn: Garant.

Unizo, (2007). *Aantal KMO's volgens juridische vorm*. Opgevraagd op 13 oktober, 2008, via http://www.unizo.be/images/res284467_4.doc.

Van Hecke, R., & Demeyere, I. (2004). *Het abc van de vzw in zakformaat*. Wevelgem: Uitgeverij Fiscaal Informatief.

Van Hecke, R., Demeyere, I., & Vincke, J.P. (2007). *Vademecum voor de vzw*. Antwerpen - Oxford: Intersentia.

Van Hecke, R., & Vincke, J.P. (2005). *Praktisch boekhouden voor kleine vzw's*. Antwerpen - Oxford: Intersentia.

Van Hecke, R., & Vincke, J.P. (2008). *Praktisch boekhouden voor kleine vzw's*. Antwerpen - Oxford: Intersentia.

Vincke, J.P. (2008). *Vennootschapsboekhouden 2009*. Antwerpen: Standaard Uitgeverij.

Lijst van geraadpleegde wetteksten

Gecoördineerde grondwet van 17 februari 1994, (B.S. 17 februari 1994).

KB 2 april 2003, (B.S. 6 juni 2003). *Koninklijk Besluit tot vaststelling van de termijnen voor de inwerkingtreding van de bepalingen van de wet van 27 juni 1921 waarbij aan de verenigingen zonder winstgevend doel en aan de instellingen van openbaar nut rechtspersoonlijkheid wordt verleend, zoals gewijzigd bij de wet van 2 mei 2002 betreffende de verenigingen zonder winstoogmerk, de internationale verenigingen zonder winstoogmerk en de stichtingen en bij de wet van 16 januari 2003 tot oprichting van een Kruispuntbank van Ondernemingen, tot modernisering van het handelsregister, tot oprichting van erkende ondernemingsloketten en houdende diverse bepalingen.*

KB 26 juni 2003, (B.S. 11 juli 2003). *Koninklijk Besluit betreffende de vereenvoudigde boekhouding van bepaalde verenigingen zonder winstoogmerk, stichtingen internationale en verenigingen zonder winstoogmerk.*

KB 19 december 2003, (B.S. 30 december 2003). *Koninklijk Besluit betreffende de boekhoudkundige verplichtingen en de openbaarmaking van de jaarrekening van bepaalde verenigingen zonder winstoogmerk, internationale verenigingen zonder winstoogmerk en stichtingen.*

KB 15 september 2006, (B.S. 12 oktober 2006). *Koninklijk Besluit tot wijziging van het Koninklijk Besluit van 26 juni 2003 betreffende de vereenvoudigde boekhouding van bepaalde verenigingen zonder winstoogmerk, stichtingen en internationale verenigingen zonder winstoogmerk.*

Verdrag tot bescherming van de Rechten van de Mens en de Fundamentele Vrijheden, ondertekend te Rome op 4 november 1950 en goedgekeurd bij de wet van 13 mei 1955, (B.S. 19 augustus 1955)

Wet van 7 mei 1999, (B.S. 6 augustus 1999). *Wetboek van vennootschappen.*

Wet van 24 mei 1921, (B.S. 28 mei 1921). *Wet tot waarborging der vrijheid van vereniging.*

Wet 27 juni 1921, (B.S. 11 december 2002). *Wet betreffende de verenigingen zonder winstoogmerk, de internationale verenigingen zonder winstoogmerk en de stichtingen.*

Wetboek successierechten van het Vlaams gewest. Opgevraagd op 21 mei 2009 via:
<http://ccff02.minfin.fgov.be/KMWeb/document.do?method=view&id=97ab2885-d928-4034-82ce-75c9ec918fe7#findHighlighted>.

Bijlagen

Bijlage 1: Vragenlijst interview

Vragenlijst interview

Heeft u er bezwaar tegen als ik een bandopname maak van dit interview? Dit zorgt voor een eenvoudigere en juistere verwerking achteraf. Ja / Nee

Wat is de impact van de wijziging van de wet van 27 juni 1921 door de wet van 2 mei 2002?

Deelvraag 1: Wat zijn nog steeds struikelblokken met betrekking tot de nieuwe boekhoudkundige verplichtingen? Hoe kunnen we deze uit de weg gaan?

1. Vindt u de nieuwe boekhoudkundige verplichtingen opgelegd door de wet van 2 mei 2002 en de KB's van 26 juni 2003 en 19 december 2003 een goede zaak? Waarom wel/niet?
2. Wat is uw mening over de boekhoudkundige verplichtingen voor de kleine vzw's? Vindt u deze goed, of gaat u eerder akkoord met de uitspraak dat het meer weg heeft van een administratieve overlast?
3. Wat vindt u van het opgelegde vereenvoudigd boekhoudmodel voor kleine vzw's?
 - Kan u begrijpen dat veel vzw's hier problemen mee ondervinden?
 - Vindt u het systeem ook eerder grijs met verschillende 'oplossingsmogelijkheden', in tegenstelling tot het min of meer zwart-witte systeem voor de grote en zeer grote vzw's?
4. Van welke struikelblokken met betrekking tot de boekhoudkundige verplichtingen heeft u weet? Zijn deze van kleine of van grote en zeer grote vzw's?

5. Hoe heeft u deze struikelblokken opgelost, of wat kan een oplossing zijn voor deze struikelblokken?
6. Zijn het vooral de kleine vzw's of eerder de grote en zeer grote vzw's die problemen ervaren met de nieuwe boekhoudkundige verplichtingen opgelegd in de KB's van 26 juni 2003 en 19 december 2003?
7. Uit eigen veldonderzoek kwamen de volgende problemen naar voor, allemaal met betrekking tot kleine vzw's. Wat denkt u dat hier de oplossing van is?
 - Welk nr. moet er voor kas komen te staan?
 - Mag er bij omschrijving ook gewoon een rekeningnummer geplaatst worden of is een woordelijke omschrijving nodig?
 - Wat is het exacte verschil tussen Goederen en Diensten en Diensten en Diverse Goederen?
 - Waar horen de forfaitaire onkostenvergoedingen voor vrijwilligers thuis?
 - Kan men in het opgelegde vereenvoudigde boekhoudmodel een analytische boekhouding integreren?
 - Waar in bijlage C moet men de spaarrekening vermelden? Onder geldbeleggingen of onder liquiditeiten?
 - Moet men bij de aangifte van de taks tot vergoeding der successierechten de spaarrekening aangeven?

Deelvraag 2: Hoe kunnen internen en externen de financiële gegevens van een vzw analyseren en evalueren aan de hand van de opgelegde modellen?

1. Op basis van welke gegevens uit de opgelegde modellen (modellen B & C voor de kleine vzw's en de jaarrekening voor de grote en zeer grote vzw's) moeten internen de evaluatie baseren? Is er een verschil in evaluatie van kleine vzw's en evaluatie van grote of zeer grote vzw's?

2. Op basis van welke gegevens uit de opgelegde modellen moeten externen de evaluatie baseren? Is er een verschil in evaluatie van kleine vzw's en evaluatie van grote of zeer grote vzw's?

3. Kan men technieken uit de financiële analyse (liquiditeit, solvabiliteit, rendabiliteit, toegevoegde waarde,...) gebruiken voor het evalueren van vzw's?
 - Zo ja welke?
 - Welke zijn zeer nuttig en zouden dus sowieso gebruikt moeten worden?
 - Wat is hier het verschil tussen de grootte van vzw's (klein, groot, zeer groot)?

Deelvraag 3: Aan de hand van welke criteria kan men het gevoerde beleid zo goed mogelijk evalueren?

1. Kan/Moet men de raad van bestuur evalueren op basis van winstcijfers?
2. Welke 'maatstaven' moet men dan/verder nog gebruiken om bestuurders te evalueren? Is er een verschil voor kleine versus grote en zeer grote vzw's?
3. Is een interne en externe audit in de vzw context wenselijk? Voor alle groottes van vzw's?
4. Kan de algemene vergadering de raad van bestuur evalueren enkel en alleen op basis van de documenten die ter hunne beschikking worden gesteld (notulen van de vergaderingen en de boekhoudkundige stukken)? Zo niet, wat hebben zij nog meer nodig?
5. Een studie over social governance door V. Verdeyen en B. Van Buggenhout (2002) zegt dat er een grote behoefte is aan een corporate governance code voor vzw's, vermits winst in deze organisaties geen indicator kan zijn voor de juistheid van het gevoerde beleid. Verder dreigt er volgens hen ook een gevaar van onvoldoende kostenbewust zijn wanneer deze organisaties worden gesubsidieerd.
 - Klopt deze bewering volgens u? Waarom wel/niet?
 - Indien een corporate governance code wenselijk is, is dit dan voor alle vzw's? Of enkel voor kleine / grote / zeer grote vzw's?
 - Wat moet er zeker in de code vermeld staan?

Algemeen:

1. Mag ik uw naam en gegevens gebruiken in de uitwerking van mijn masterproef of wenst u liever anoniem te blijven?
Ja / Anoniem

2. Heeft u er problemen mee moest ik u later nog eens contacteren als blijkt dat ik bijvoorbeeld iets vergeten te bevragen ben of mij iets onduidelijk is?

3. Wenst u een pdf van mijn finale masterproef te ontvangen? Ja / Nee

4. Heeft u verder nog weet van nuttige informatie voor mijn masterproef?

5. Weet u misschien nog iemand die ik zeker zou moeten proberen te interviewen voor mijn expertengetuigenissen?